

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN
VERGADERING VAN 10 JULI 2019

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN VERGADERING VAN 10 JULI 2019

Voorzitter: de heer F.J. Paas

Griffier: mevrouw H. Engels-van Nijen

Aanwezige 43 leden Provinciale Staten: de heer N. Bakker (VVD), de heer E.J. Bennema (VVD), mevrouw S. Bennett (GroenLinks), de heer J. Bergsma (CDA), mevrouw P. Blink (Groninger Belang), de heer B. de Boer (GroenLinks), de heer R.H. van der Born (ChristenUnie) (*vanaf agendapunt 3.C*), mevrouw T.M. Donker-van der Vinne (ChristenUnie), de heer G. Engelkens (PvdA), de heer C.M. Frenay (SP), de heer F.B. Geijtenbeek (ChristenUnie), de heer P.J.H.M. Gerrits (D66), mevrouw I. den Haring (PvdA), de heer H. Haze (Groninger Belang), de heer H.H. Hensen (SP), mevrouw M.K. van Hoorn-van Dullemen (GroenLinks), de heer J.H. ten Hoove (50PLUS), mevrouw H.G. Horenga (CDA), de heer G. Kamminga (D66), de heer A.J.M. van Kesteren (PVV), de heer E.E. Kuiper (Forum voor Democratie), de heer L.E.J. van der Laan (Partij voor het Noorden), mevrouw J. Lesman-Veenstra (SP), de heer H.A. Marquart Scholtz (Forum voor Democratie), de heer J.H. Mastenbroek (SP), de heer H.A. Meendering (GroenLinks), de heer M.K.R. Miesen (VVD), de heer A.J. Nolles (GroenLinks), de heer D. Osseweijer (Forum voor Democratie), de heer R.J.E. Pestman (Forum voor Democratie), de heer D. Ram (PVV), de heer P. Roemers (PvdA), mevrouw J.C.M. van Schie (PvdA), de heer A. Schmaal (Groninger Belang), mevrouw H.T. Siersema-Orsel (GroenLinks), de heer G.J. Steenberg (ChristenUnie), mevrouw M.C.A. Tappel (D66), de heer R. Visser (PvdA), mevrouw J.C. Voerman (PvdD), mevrouw M.J. Vulpes (VVD), de heer B.J. van der Werf (Forum voor Democratie), de heer R.W. de Wit (CDA), de heer A. Zwart (Partij voor het Noorden)

Afwezig: ---

Aanwezige leden Gedeputeerde Staten: de heer P.H.R. Brouns, de heer T.R. van Dekken, mevrouw F.Q. Gräper-van Koolwijk, mevrouw N. Homan-Brinkman, de heer H. Staghouwer, mevrouw E.M. Wulfse

Afwezig: ---

1. Opening, welkom en mededelingen

De VOORZITTER: Dames en heren, dat was de bel. Ik zag dat u al zo goed als compleet bent, dus we kunnen ook meteen beginnen. De vergadering is geopend.

Er is een – voorlopige – afwezigheidsmelding van de heer Van den Born en van de heer Van der Werf. Beiden komen misschien later nog wel. Voor gedeputeerde Homan geldt in ieder geval dat ze ietsje later komt.

Welkom bij deze laatste Statenvergadering voor de zomervakantie.

2. Regeling van werkzaamheden en vaststelling agenda

De VOORZITTER: De vergaderorde van vandaag bestaat uit twee reguliere bespreekpunten en drie amendement- danwel motiedebatten, dus het is een mooi programma. We gaan kijken in welk tempo we dat kunnen afdoen.

Conform besloten.

3. Bespreekpunten

A. Voorstel programmakader Nationaal Programma Groningen

De VOORZITTER: Wat voorligt, is een bespreeknotitie van het bestuur van het NPG met een voorstel voor een programmakader voor het Nationaal Programma Groningen. Maar daar is eigenlijk al bij gezegd dat dit was bedoeld om de discussie mogelijk te maken, maar we in de zomer aan een volgende editie verder werken. Dus dit is eigenlijk de gelegenheid om concrete input – om een oud Gronings woord te gebruiken – mee te geven aan de mensen die dat programmakader gaan schrijven. Daarmee wordt in de eerste ronde al rechtgedaan aan de kaderstellende rol van Provinciale Staten, in de wetenschap dat de gemeenteraden ook proberen werk te maken van hun kaderstellende rol. Dat maakt het spel ook best ingewikkeld: er zijn vele overheden, vele volksvertegenwoordigingen geïnteresseerd in het stellen van kaders.

Er zijn twee bijeenkomsten geweest met raadsleden en Statenleden. Er is ook een samenvatting van de laatste grote gezamenlijke bijeenkomst, onder bijna ondraaglijke temperaturen, op 29 juni. We beschikken over de adviezen van de heren Pastors en Deetman. Dus vandaag is de gelegenheid om, als er toch deze zomer aan de slag gegaan wordt met het schrijven van de volgende editie, deze kaders te stellen die we als Provinciale Staten van Groningen zouden willen meegeven. Hier gaat het om. Ik weet niet of er ooit een definitieve editie ontstaan, maar er straks wordt geschreven aan de volgende editie. 10 september is er het vervolg op de raden- en Statenconferentie. Dan kunt u een eerste proeve zien van de resultaten van deze exercitie. Vandaag kunt u beginnen met het slaan van palen en het stellen van kaders. Daarvoor wil ik als eerste het woord geven aan de fractie van GroenLinks. Ik kondig bij u aan dat mevrouw Bennett, die het woord gaat krijgen en nemen, haar *maidenspeech* houdt.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Vandaag mogen wij meedenken over het programmakader van het NPG. Er is al veel over gezegd, veel over gediscussieerd en veel over nagedacht. Waar we het in deze zaal allemaal over eens zijn, is dat het NPG er voor de Groningers moet zijn. Dat het een programma moet zijn waarmee de Groninger nieuw perspectief geboden wordt. Een programma waar de Groninger van nu en de toekomst echt iets aan heeft. We willen niet dat het NPG een technocratisch vehikel wordt. Concrete plannen waar de Groninger baat bij heeft: dat is wat we allemaal willen. Laten we er daarom voor zorgen dat we ons vandaag als Staten gezamenlijk uitspreken.

Om dit te bereiken hebben wij met een aantal partijen een motie opgesteld, die straks ingediend gaat worden. In deze motie hebben wij een aantal ambities opgesteld waarvan wij denken dat die belangrijk zijn voor onze provincie en haar inwoners. Onze GroenLinks-fractie staat pal achter deze motie. Wij denken dat elke ambitie die in deze motie opgesteld is, bij zal dragen aan een beter Groningen in het hier en nu en in de toekomst. Maar voor ons is vooral punt 3 van de motie erg belangrijk. Ik zal zo verder toelichten waarom.

Maar eerst wil ik beginnen met een uitspraak van een negenjarige inwoner uit onze provincie. “Ik ging op de bank zitten en het begon opeens heel hard te trillen. Ik dacht dat er oorlog kwam, dus ik ben heel snel naar de wc gerend. Ik heb de deur op slot gedaan. Toen ben ik heel bang daar gaan zitten, omdat ik echt heel bang was.” Een uitspraak van een zesjarige inwoner van onze provincie: “Ik werd woedend, omdat we echt ons huis uit moesten en dat vond ik helemaal niet fijn.” Een ander meisje zegt: “Ik ben bang dat er in mijn slaap de schoorsteen op mijn hoofd valt.” Zoals iedereen wellicht al begrijpt, zijn dit uitspraken van kinderen over hun ervaringen met aardbevingen. De moeders, vaders, opa’s en oma’s van deze kinderen zag ik huilend en radeloos in mijn spreekkamer, toen ik als GZ-psycholoog in onze provincie werkte. Ik weet het, ik heb het geleerd in de boeken: als psycholoog moet je proberen wat afstand te houden en je niet te veel mee te laten slepen. Maar in dit geval mislukte dat toch wel een beetje. Het trof me, de machteloosheid en de oneerlijkheid van wat er gebeurde. De angsten en het verdriet van deze volwassenen, maar ook de angsten en het verdriet van hun kinderen.

Want wat een schril contrast vormt de jeugd van deze kinderen met de prettige jeugd die ik heb gehad. Toegegeven, ik heb vroeger heus wel te maken gehad met discriminatie en racisme. Maar ondanks dat heb ik een bijzonder fijne en veilige jeugd gehad, waarin mijn kopzorgen zich vooral beperkten tot de vraag welke Spice Girl nou echt het coolst was en waarom mijn zestien dagen oude Tamagotchi ineens dood ging, terwijl ik hem een half uur geleden nog eten had gegeven. Geen moment heb ik mij zorgen hoeven te maken of de schoorsteen in mijn slaap op mijn hoofd zou vallen.

Of dat ons huis in zou storten. Ik heb mijn vader niet huilend van wanhoop aan de keukentafel zien zitten. Het kan niet anders dan dat jarenlange blootstelling aan dit soort stress en angsten leidt tot littekens. Dat brengt mij ook tot de volgende prangende vraag. Hoe gaan deze kinderen, die dit op hun bordje hebben gekregen, zich in 2040 voelen? En hoe gaat het in 2040 met hun familie? Hebben zij in mentaal opzicht de ellende kunnen overwinnen? Wonen zij dan eindelijk in veilige huizen?

Wij als Groninger volksvertegenwoordigers bekommeren ons om deze kinderen. We bekommeren ons erom dat ze een mooie en passende baan kunnen vinden als ze klaar zijn met hun studie. We bekommeren ons erom dat ze de provincie goed door kunnen reizen. Dat ze in een fijne en groene leefomgeving wonen. Maar als ik vanuit mezelf als volksvertegenwoordiger mag spreken, dan bekommer ik me er vooral om dat deze kinderen de angsten uit het verleden van zich af kunnen schudden en zich vol vertrouwen kunnen ontwikkelen tot gezonde, vitale Groningers.

Dit is ook waarom onze GroenLinks-fractie punt 3 van de motie zo belangrijk vindt. De ambitie die in dit punt geformuleerd wordt, moet niet pas in 2040 bereikt zijn, maar het liefst al in 2030 of eerder. Wij willen dat het NPG een bijdrage levert aan de gezondheid en het welzijn van de Groningers. Dat we niet meer torenhoog scoren op stressgerelateerde gezondheidsklachten, maar dat we op dit punt hetzelfde scoren als de rest van Nederland. Onze fractie, GroenLinks, zal er bovenop zitten om ervoor te zorgen dat de thematische pijlers genoeg ruimte maken voor projecten die deze ambitie ondersteunen. Laten we ervoor zorgen dat de Groningse kinderen van nu in 2040 verlost zijn van de stress en de zorgen die ze nu ervaren. Laten we ervoor zorgen dat de angst om in je slaap een schoorsteen op je hoofd te krijgen, alleen bestaat in een nare nachtmerrie. [Applaus voor de *maidenspeech* van mevrouw Bennett.]

De heer ENGELKENS (PvdA): Wij zijn als Staten via allerlei bijeenkomsten en bijpraatsessies al maanden bezig met het NPG. We hebben inmiddels ingestemd met de bestuursovereenkomst. Maar het is voor ons ook een zoektocht geweest naar de positie en rol van ons als Staten en raden in dit geheel. De adviezen en suggesties vanuit het Rotterdamse hebben wij daarom als PvdA-fractie als uiterst welkom ervaren. Kernvraag: wanneer zijn de Provinciale Staten en gemeenteraden aan zet tijdens de uitwerking en uitvoering van het Nationaal Programma? En vooral ook: wanneer kunnen de Staten en raden input leveren voor de kaders van het NPG?

Nou, vandaag is zo'n dag. We hebben vanuit de Staten – dat is zonet ook al gezegd door GroenLinks – met een aantal partijen gepoogd om, middels een motie met daarin verwoord een gezamenlijke ambitie, input te leveren voor de kaders van het Nationaal Programma Groningen. Een dappere poging en we staan zeker open voor de inbreng van andere partijen om met een breder gedragen gezamenlijke ambitie een motie ervan te maken.

Wat vinden wij als PvdA belangrijk, zonet essentieel, inzake het Nationaal Programma Groningen? Allereerst zijn schadeherstel en versterking een absolute randvoorwaarde. Immers, zonder schadeherstel en versterking geen perspectief. Daarnaast heet het Nationaal Programma niet voor niets het Nationaal Programma Groningen en niet het Nationaal Programma Noordoost-Groningen. Met andere woorden, we zien graag – dat is volgens mij ook de bedoeling – dat het NPG verder strekt dan het NPG-gebied en dat ook inwoners van buiten het aardbevingsgebied meeprofiteren van de mogelijke ontwikkelingen – denk bijvoorbeeld aan werkgelegenheid.

Verder moet er volgens onze fractie aandacht zijn voor de regionale verschillen, moeten er samenhang en verbinding zijn tussen lokaal en regionaal en is een referentiekader buitengewoon nuttig. In de commissie heb ik namens mijn fractie al aangegeven dat we de rol en de inbreng van nota bene de inwoners in het voorgestelde kader vrijwel nergens terugzien. Dat moet anders en kan beter. We zouden graag zien dat de inwoners ook een rol krijgen in het NPG. In de motie dringen wij erop aan, hier werk van te maken. We gaan ervan uit dat het Programmabureau dit oppakt.

Tot zover de voorwaarden, nu de werkelijke ambities zelf. De inwoners van het aardbevingsgebied hebben veel te verduren gehad en nog steeds. Omdat in Noordoost-Groningen ook nog andere zaken spelen als bijvoorbeeld krimp, ontgroening en vergrijzing, is daarom het in gezamenlijkheid werken aan een nieuw toekomstperspectief noodzakelijk en zeker gewenst. Maar wat is dan dat nieuwe toekomstperspectief? Volgens mij kun je het zo moeilijk en ingewikkeld maken als je wilt, maar volgens onze fractie moet je denken vanuit de inwoner, zijn of haar huishouden en zijn of haar belevingswereld en niet vanuit instituties, opgaven en beleid. Kortom, wij denken dat een inwoner van het aardbevingsgebied, niet anders dan menig ieder ander, in beginsel als basis graag beschikt over een veilig huis in een veilige omgeving, het liefst in goede gezondheid en welbevinden, zeker is van een baan, een fatsoenlijk inkomen en zeker kan zijn van een goede bereikbaarheid van voorzieningen en zorg dichtbij.

Kortom, het voorliggende programmakader komt redelijk in die richting. We kunnen als PvdA instemmen met de ons voorliggende en gestelde vragen. We hebben echter gemeend via de motie,

die straks wordt ingediend door D66, de ambities wat scherper, wat duidelijker en hoger te leggen om het uiteindelijke doel – de sociaaleconomische positie van onze inwoners, de economie, de leefbaarheid en welzijn en de aantrekkelijkheid van onze provincie – te verbeteren of te verhogen.

De heer PESTMAN (FvD): Verheugd als wij zijn om deel uit te maken van uw Provinciale Staten, sta ik hier nu om een pleidooi te houden voor het Nationaal Programma Groningen. Uitleg is hierover niet nodig, u allen weet waarschijnlijk net zo goed als ik wat dit NPG inhoudt. Om een kleine inkijk te geven in onze denkwereld, zal ik u uitleggen wat het NPG voor mij inhoudt. Het is mijns inziens een *Wiedergutmachung* voor het leegtrekken van onze bodem. Dat is op zich niet zo bijzonder: we zijn een deel van Nederland, onze rijkdommen zijn voor een deel Nederlands rijkdom. Het is alleen verdraaid jammer dat het eenrichtingsverkeer is geweest. Groningen heeft sinds jaar en dag een achterstand op de rest van Nederland. Helemaal sinds het afsluiten van de langlopende exportcontracten van het Gronings gas is Den Haag vergeten waar het geld vandaan komt. Zowel NAM, Shell als de overheid heeft het er buitengewoon goed bij gehad.

Als gevolg van de gaswinning zijn aardbevingen niets nieuws en was dit al eerder onderkend. Daarom is op gegeven ogenblik besloten dat het Groninger gasveld slechts als aanvulling zou dienen op de Noordzeevelden. Dat is lang goed gegaan, totdat de crisis kwam en de gasproductie omhoog schoot, met de welbekende toename en frequentie in heftigheid van de aardbevingen tot gevolg. Vanaf dat moment hebben zowel NAM als Shell als Den Haag ons een rad voor ogen gedraaid. De schadeafhandeling is een miljoenenbusiness geworden vooral voor het Centrum voor Veilig Wonen en de ingenieursbureaus. De afhandeling lijkt dan ook nergens op. Het heeft uiteindelijk wel geleid tot het Nationaal Programma Groningen en dat is een goede zaak. De heren Pastors en Deetman hebben een goed inzicht gegeven in het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid en daar is veel van te leren.

Daarom is mijn verzoek dan ook om de politiek bij het NPG los te laten. Wat u verder in de Staten doet om een punt te maken of om te kritiseren, is niet belangrijk, daar kunnen we mee omgaan. Maar dit gaat om Groningen en de Groningers. Daarbij zou het natuurlijk zomaar kunnen dat zelfs Forum wel enige aardige ideeën heeft. Het thematische deel van bijvoorbeeld de provincie kan namelijk beter naar de burgers gaan dan dat het in andere projecten wordt gestopt voor bijvoorbeeld de energietransitie of andere prestatieprojecten. Dat zijn namelijk onbezonnen sprongen van de Martinitoren en maar hopen dat je onderweg vleugels krijgt. Want aardgas is nog steeds de schoonste fossiele brandstof. Dat weegt niet op tegen de boekhoudkundige trucjes van de biomassa en de steenkool. De hoge inzet op wind en zon gaan ook niet werken: dit is aanbodgestuurde energieproductie, terwijl we afhankelijk zijn van een vraaggestuurde productie. Wat nu aangedragen wordt, gaat eigenlijk alleen maar ten koste van de inwoners. Die moeten het namelijk allemaal maar betalen. En kunnen ze dat niet, dan kunnen ze van de overheid geld lenen. Iets wat je iemand die het al niet zo ruim heeft, al niet mee wil opzadelen, is een lening en nog een betalingsverplichting per maand.

Liever zie ik het thematische deel besteed aan bijvoorbeeld armoedebestrijding. Alleen al in de stad Groningen lopen er al 11.000 klanten van de Sociale Dienst. Door de provincie heen is het schrikbarend. Laten we daar wat aan doen, daar heb ik straks een motie voor. Deze cijfers zijn meetbaar en al bekend, dus hoeft er ook geen duur onderzoek naar gedaan te worden. Daar is dus gemakkelijk en duidelijk een doel aan te hangen. Dan is er de belabberde praktische opleiding. Groningen heeft vakmensen nodig, jong en oud. Maak mensen klaar om versterking en schadeherstel uit te voeren, dan heeft de Groninger ondernemer een kans om het uit te voeren, zodat we geen arbeidsmigratie hebben. Dan voorkomen we dat bedrijven uit het westen de versterking uitvoeren. Groningen heeft vakmensen nodig. Het waanzinnige idee van de kenniseconomie kan best wel wat minder. Want vaak wordt intelligentie en scholing verward; je kunt met het hoogste diploma nog steeds een idioot zijn. Het NPG geeft hierbij kansen aan de inwoners. Laten we dan ook een plan maken waar de Groningers mee vooruitkunnen. Het is namelijk onze taak om ons hard te maken voor de Groningers, de mensen die met ons in deze provincie wonen. Veelal geboren en getogen, soms zijn ze hier blijven hangen na de studie of om andere redenen. Vooral niet om projecten te steunen en te betalen die eigenlijk door het bedrijfsleven zouden moeten worden ontwikkeld. Want die gaan er straks geld aan verdienen.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 60, 'Inwoner centraal'. Deze motie is ingediend door de fractie van Forum voor Democratie, mede namens de fracties van Groninger Belang en de Partij voor het Noorden:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2019,
Constaterende dat

- er met het Nationaal Programma Groningen mogelijkheden zijn om ruim te investeren in de provincie;
- er inmiddels een start is gemaakt met de organisatorische kant;
- de uitvoering nog grotendeels gestalte moet krijgen;
- de Staten en raden door de heer Pastors en de heer Deetman zijn gewezen op het feit dat gewaakt moet worden voor een zogenaamd 'projectcarrousel';

Overwegende dat

- de uitwerking van het NPG niet mag uitmonden in ideologische partijpolitieke projecten, zoals duurzame energie-experimenten van kennisinstellingen, de energiesector en de chemische industrie die de inwoners niet direct ten goede komen;
- het geld van het Nationaal Programma Groningen volledig ten gunste van de leefbaarheid van Groningen en de Groningers moet komen: het is een genoegdoening voor de Groninger bevolking voor al het leed dat hun door de aardgaswinning is aangedaan;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. de thematische NPG-gelden afgestemd moeten worden met lopende projecten in de aardbevingsgemeenten;
2. de gelden van het NPG niet aan projecten van duurzaamheid en energietransitie mogen worden uitgegeven waar de inwoners geen deel van uit kunnen maken of niet van profiteren en dat dit met name geldt voor de verduurzaming van de industrie;
3. het Nationaal Programma Groningen bedoeld is om de leefbaarheid en de welvaart in Groningen te stimuleren en bij ieder project dat wordt gestart, het effect op de leefbaarheid en de welvaart te toetsen en tussentijds en bij beëindiging te evalueren;

En gaan over tot de orde van de dag!

De VOORZITTER: Dan de tweede motie van vandaag: die is de motie met nummer 61, 'Opgeleide Groningers'. Deze motie is ingediend door de fractie van Forum voor Democratie, mede namens de fracties van de Partij voor de Dieren en Groninger Belang:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2019,

Constaterende dat

- zowel het schadeherstel als de versterking nog geen goede vorm aan hebben genomen;
- als schadeherstel en versterking door Groningers worden gedaan in plaats van mensen buiten de regio of zelfs arbeidsmigranten, de Groninger economie alsook de bevolking hier veel profijt van heeft;

Overwegende dat

- voor schadeherstel en versterking veel praktisch opgeleide mensen nodig zijn;
- om zowel schadeherstel als versterking aan te pakken, er een groot aantal vakgerichte, praktisch opgeleide mensen nodig is;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. een goede praktische opleiding, aansluitend op de herstel- en versterkingsbehoefte, te creëren in samenwerking met het bedrijfsleven en de opleidingsfaciliteiten in de provincie;
2. daar zowel scholing van jonge mensen alsook de omscholing van oudere Groningers in mee te nemen;

En gaan over tot de orde van de dag!

Dan de laatste motie: die motie heeft het nummer 62, is getiteld 'Structureel terugdringen van armoede' en is solo ingediend door de fractie van Forum voor Democratie:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2019,

Constaterende dat

- de armoede vooral in de stad Groningen en in de gemeenten in het oosten en zuidoosten van onze provincie aan het groeien is tot een onaanvaardbaar niveau, waardoor het totaal aantal huishoudens in onze provincie dat gebruik moet maken van de Voedselbanken, nu al boven de 2.500 is gekomen;
- de Voedselbank in stad Groningen een Tienpuntenplan heeft gemaakt dat de armoede structureel terug kan dringen, door onder meer de schuldhelpverlening om te zetten naar het succesvolle Zweedse model en ervoor te zorgen dat mensen allen nog iets in handen krijgen als ze hebben betaald;
- dit plan al een breed draagvlak heeft bij niet alleen andere Voedselbanken, maar ook veel eigen ambassadeurs heeft, onder wie burgemeesters en wethouders uit onze provincie;

Overwegende dat

- dit plan of planonderdelen als een pilot kunnen worden uitgevoerd in een gemeente binnen de provinciegrenzen;
- de uitvoering van dit plan de schuldenaars leert om te kunnen gaan met 'minder', ze op weg helpt naar onafhankelijkheid en schuldeisers meer van hun vordering terugkrijgen;
- de Voedselbank van de stad Groningen bij dit plan wil laten onderzoeken wat het oplevert in geld voor de samenleving en een politieke verkenning wil voortzetten in de landelijke politiek;
- dit plan wellicht ook gekoppeld kan worden aan het onderzoek van de RUG over generatiearmoede in het (zuid)oosten van onze provincie;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. in overleg te gaan met de projectleiding van dit plan, met als inzet een financiële ondersteuning te geven om dit plan uitvoeringsklaar te maken (geschatte kosten: 15.000 euro);
2. de mogelijkheden te onderzoeken of planonderdelen van het Tienpuntenplan ingebracht kunnen worden in het bedoelde onderzoek van de RUG over overerfbare armoede in de Veenkoloniën;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Een bekend Gronings spreekwoord luidt: *'You'll never get a second chance'*. Dat geldt ook voor mezelf, nu ik dit voor de tweede keer in de Staten mijn *maidenspeech* mag houden. Dit geldt in zekere zin ook voor het Nationaal Programma Groningen, kortweg NPG. Want dit kent ook een voorloper – u weet het nog wel, het Miljard van Max. Dus we hadden eerst het Miljard van Max en nu hebben we het NPG van René. *'You'll never get a second chance'*.

Het stellen van kaders, investeren in het welzijn en de toekomst van onze inwoners. Waar staan wij op middellange en lange termijn? Hoe willen wij de gestelde doelen bereiken? Wat is de rol van onze Staten? Hoe toetsen wij tussentijds? Onze fractie is er voorstander van om de overkoepelende ambities nader te benoemen. Er is ook al door een aantal voorgangers toegezegd dat er straks een motie komt, die ook door ons mede wordt ingediend.

Het Nationaal Programma biedt hoop. Hoop voor de inwoners, hoop voor de toekomst en tegelijkertijd is het NPG een uitdaging. Overheden uit verschillende lagen dienen samen te werken om hun ambities op middellange en lange termijn te realiseren. Het NPG biedt hier ook de ruimte voor door onder meer de zogenaamde stapeling van subsidies toe te staan, waardoor er toch een synergievoordeel ontstaat bij samenwerking. De beoogde ambities dienen gemeengoed te worden en dan niet alleen hier als gespreksonderwerp in de Statenzaal, niet alleen in de raadszalen van de gemeenten, maar ook in het leven van alledag zoals op 'het leugenbankje' in Bedum tegenover Bakkerij Hoekstra.

Ik kom tot een afronding. *'You'll never get a second chance'*. Het NPG biedt hoop. Hoop die nodig is voor een waardevolle toekomst voor de inwoners van ons *pronkjewail*. [Applaus voor de *maidenspeech* van de heer Steenbergen.]

De heer MASTENBROEK (SP): Wij hebben al eerder aangegeven dat het stuk dat wij nu bespreken, te weinig concreet is. De bijeenkomsten, waar wij ook allemaal geweest zijn, waren volgens mij prima, maar gingen om het proces. Wij hebben tot nu een inhoudelijke discussie gemist. Een aantal partijen zal straks met een motie komen met toch wel wat ons betreft een heel eigen invulling. Vraag voor ons is waar die vandaan komt en wij steunen die eigen invulling niet. De heren Deetman en Pastors hebben een aantal nuttige opmerkingen gemaakt en goede adviezen gegeven. Wij zijn van oordeel dat die adviezen in ieder geval overgenomen zouden moeten worden.

Verder lopen doelen en middelen nog steeds overal – en ook in die motie – door elkaar. Doel moet niet zijn vergroening en versterking van de economie: dat kan een goed middel zijn om de uiteindelijke doelen te behalen, maar kan geen doel op zich zijn. Doel moet zijn dat de inwoners van Groningen er echt op vooruitgaan. Wij zijn nog steeds zeer bevreesd dat de NPG-gelden gebruikt gaan worden voor projecten waar inwoners juist niets aan hebben. Gelden die inmiddels al besteed zijn, zijn daar ook een indicatie voor. Die zijn besteed aan projecten waar maar zeer marginaal echt verschil gemaakt wordt voor inwoners. Veel meer gaat het om de industrie, de opleidingsinstituten, een pilotcentre, autonome treinen en wat niet al.

Wij hebben deze overwegingen samengevat in een motie waarbij ook wij openstaan voor aanpassingen en suggesties. Voor ons is echter van essentieel belang dat de belangen, wensen en behoeften van de inwoners van Groningen vooropstaan. Wij zijn niet van mening dat wij hier nu en plotseling concrete ambities kunnen vastleggen, zonder die met de inwoners en anderen inhoudelijk besproken te hebben. De invulling van 'de stakeholders' – wie dat ook maar mogen zijn – is ook maar vrij eenzijdig. Technische en digitale vaardigheden zijn ook een middel en geen doel. Vijf

multinationals naar Delfzijl halen klinkt ontzettend goed, klinkt zeker ambitieus, maar is niet zonder meer het doel van de inwoners.

Wij hebben de bijgevoegde motie en dienen die graag in.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 63, 'Echt voor Groningen'. Deze motie is ingediend door de fractie van de SP, mede namens de fractie van Groninger Belang. Die eindigt met een oproep aan het Programmabureau en het is meteen interessant om daar iets van te zeggen. Er kwam een aantal moties voorbij waarin de macht der gewoonte toesloeg en het College tot iets werd opgeroepen. Dit is een debat van de Staten onderling, waarin het College feitelijk de rol van toeschouwer heeft. Ongetwijfeld kan het daarna leiden tot een gemeenschappelijke krachtsinspanning, maar ik ben ook zo vrij om alle moties die eindigen met 'Roepen het College op...' – gewoon omdat we moties maken die doorgaans ook zo eindigen – te lezen als dat het een gemeenschappelijke oproep en een gemeenschappelijk standpunt is. In deze motie 63 is hier een slimme variant op bedacht. De motie luidt als volgt:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2019,

Overwegende dat

- de schadeafhandeling en versterking geen onderwerpen zijn binnen het Nationaal Programma Groningen, maar wel absolute randvoorwaarden zijn voor het succes van alle denkbare toekomstplannen;
- bij de uitwerking van het Nationaal Programma Groningen de inwoners van Groningen en hun belangen, wensen en behoeften centraal moeten staan;
- de versterking en vergroening van de economie daarvoor een middel kunnen zijn, maar geen doel op zichzelf;
- de heren Deetman en Pastors in hun adviesnotitie van 19 juni 2019 nuttige aanbevelingen terzake hebben gedaan;

Spreken als hun mening uit dat

- de adviezen van de heren Deetman en Pastors overgenomen dienen te worden;
- bij de uitwerking van het Nationaal Programma Groningen het versterken van de leefbaarheid in de dorpen (veilige huizen, goede scholen, passende werkgelegenheid et cetera) en de ontwikkeling en kansen van de inwoners voorop moeten staan;

Roepen het Programmabureau op om

1. de adviezen van de heren Deetman en Pastors over te nemen;
2. concrete ambities en doelen te stellen die ervoor zorgen dat
 - a. Groningen in 2040 minimaal op het landelijk gemiddelde zit op het gebied van de werkgelegenheid, het gemiddelde opleidingsniveau en het gemiddeld inkomen;
 - b. de inwoners van het aardbevingsgebied er merkbaar in leefkwaliteit op vooruit zijn gegaan;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer BENNEMA (VVD): Het bieden van een nieuw perspectief voor Groningen is wat de VVD-fractie ook beoogde met de motie die zij twee jaar geleden indiende. Met het Nationaal Programma gaan de Staten nu gezamenlijk aan de slag om Groningen en de Groningers in hun kracht te zetten en een goede toekomst te bieden. Het is belangrijk dat het Nationaal Programma ook echt een langjarig project wordt. Alle partijen in de Staten zijn door de voorzitter van de grootste fractie gevraagd om ideeën aan te leveren voor een motie en wij hopen dan ook dat we vandaag zoveel mogelijk streven naar overeenstemming over de kaders die wij gaan vastleggen.

Het Nationaal Programma gaat over een echt heel grote som geld, maar het moet uiteindelijk echt veel meer zijn dan dat alleen. Voor een kansrijk programma is het van groot belang dat alle betrokkenen overtuigd zijn van de ambities. Het moet een project worden van gemeenten, provincie, waterschappen, het Rijk, maar ook van bedrijven, maatschappelijke organisaties en de Groningers zelf. Het is van groot belang dat er naast gezamenlijkheid ook echt duidelijke ambities worden omschreven. Er moet samenhang zitten tussen de ambities en de projecten een goede verbinding tussen de thematische projecten van de provincie en de lokale van de gemeenten. De som moet meer zijn dan de delen. We willen eigenlijk – wat ook al eerder gezegd is – geen verkruiemeling van de gelden, maar juist streven naar meer synergie. Ook met het streven naar langjarig perspectief bevordert je dat.

In een gezamenlijke motie die door een groot aantal partijen is opgesteld, zijn enkele ambities uitgelicht. In die ambities kunnen wij ons goed vinden. De ambities sluiten ook aan bij de opmerkingen van de heren Pastors en Deetman over het belang van vooral de versterking van de sociaaleconomische positie van de Groningers. Het idee van brede welvaart vinden wij een goed

instrument om de effecten van het programma te meten. Maar de focus zal liggen op de ambities en prioriteiten, zoals wij die in de gezamenlijke motie hebben neergelegd. Voordat ik daarop inga, nog één absolute randvoorwaarde – ook al door vorige sprekers gemeld. Als je hier wat wilt bereiken, dan zullen schadeherstel en versterking een absolute randvoorwaarde moeten zijn.

De betekenis van die ambities kunnen ook echt het best worden beschreven vanuit het perspectief van de Groninger. Het hebben van een baan en voldoende inkomen is heel erg belangrijk, dus die bestaanszekerheid. Daarom is ook langjarige economische groei van het grootste belang. De economische structuur wordt versterkt en een goed vestigingsklimaat en kansrijke sectoren worden bevorderd. Belangrijker dan werk voor de huidige generatie is het bieden van toekomstperspectief van kinderen en toekomstige generaties. Het is goed te inventariseren waaraan op de arbeidsmarkt behoefte is. Rotterdam is daarbij een heel goed voorbeeld. Stem het onderwijs af op de behoeften van bedrijven en laat bedrijven vervolgens banen aanbieden voor jongeren. Door goed onderwijs en werk in Groningen kan een nieuwe generatie ook hier juist in Groningen weer een toekomst opbouwen. Leefbaarheid is een andere belangrijke ambitie. We moeten zorgen dat het echt goed wonen is in Groningen, dat de gezondheid van de inwoners vooruitgaat en Groningen een aantrekkelijke regio zal zijn met een goed imago om je hier te vestigen.

Vandaag stellen de Staten de kaders vast. Het Programmabureau zal deze dan verder uitwerken en met indicatoren komen. Wij vinden het van het hoogste belang dat projecten aan de criteria voldoen die worden vastgesteld, dat de resultaten van de projecten meetbaar zijn en dat er goede referentiegebieden worden gekozen. De lat mag best hoog liggen. Alleen zo kunnen we erin slagen om de levensstandaard van de Groningers te verhogen. Laten we Groningen en de Groningers weer in hun kracht zetten de provincie haar trots teruggeven.

De heer DE WIT (CDA): Wij spreken vandaag over het Nationaal Programma Groningen. We doen dat niet alleen hier in de Staten, maar dat gebeurt natuurlijk ook net zo goed in de gemeenteraden. Het is niet het eerste bespreekpunt dat we hebben over het NPG. We hebben het er eerder over gehad, we hebben buiten deze Statenzaal erover gehad met politieke partijen, maar ook met verschillende gemeenteraden. Ik vind het heel mooi om te zien hoe we dat proces de afgelopen periode hebben ingezet. Als CDA-Statenvructie hebben we ons ook in de vorige periode wel zorgen gemaakt over hoe dat proces loopt. Maar als we nu kijken hoe politieke partijen, hoe verschillend ze soms ook zijn, kijken naar dat toekomstperspectief, dan denk ik dat daar echt wel grote stappen zijn gezet. We denken na over 2040, hoe we daar willen komen, hoe we willen dat de provincie er dan uit komt te zien. Een aantal andere partijen refereerde daar al aan. GroenLinks begon ermee, de VVD haalde het daarnet ook al aan. Een absolute randvoorwaarde is ervoor te zorgen dat het schadeherstel en de versterkingsopgave, maar ook de hoogte van de gaswinning, de veiligheid van onze inwoners heel belangrijk is. Want als we het hebben over perspectief richting de toekomst, over hoe wij willen dat onze inwoners op een goede manier kunnen leven in deze provincie, dan is veiligheid een absolute randvoorwaarde.

Maar daarnaast willen we ook een aantal andere dingen. We hebben lokale projecten vanuit de gemeenten, we hebben thema's vanuit de provincie. Af en toe staan die los van elkaar, maar af en toe raken ze ook elkaar. Daarom was het voor ons als CDA-Statenvructie de afgelopen periode belangrijk om in te zoomen op wat de gemeenten belangrijk vinden, wat wij als provincie belangrijk vinden, waar je je eigenstandige verantwoordelijk hebt en waar je elkaar op een goede manier kunt versterken. Bijvoorbeeld als we het hebben over een thema als werkgelegenheid. In de commissie gaf ik namens de CDA-Statenvructie aan dat wij een motie overwogen om wat te doen in dat proces. Maar we hebben ook kunnen horen dat op 10 september, een week nadat wij het stuk krijgen van het NPG, met de gemeenteraden in gesprek gaan om te kijken wat er nou uit onze ambities en uit onze moties is gekomen. Zowel in onze Staten als ook in de raden, wat we daarvan vinden en hoe we nog met z'n allen kunnen kijken of alles goed in dat stuk is gekomen en of we daar nog nieuwe dingen aan willen toevoegen of iets gewijzigd willen zien. Daarmee is wat ons betreft als CDA-Statenvructie de noodzaak weg om dat proces op dit moment om te draaien.

Dan naar de inhoud. Wij hebben net als veel andere partijen na de oproep van de grootste fractie, GroenLinks, om punten aan te leveren, ook als CDA punten aangeleverd waarvan wij denken dat zij meehelpten aan het toekomstperspectief. Betekent dat gelijk dat dat instrument in beton gegoten is en dat we de inwoners niet willen betrekken bij de invulling? Zeker niet. Maar we vinden het wel belangrijk om de programmamakers van het Nationaal Programma Groningen ook een aantal punten mee te geven als richtlijn van wat wij belangrijk vinden om als kaders daarin mee te nemen. Een van die kaders – het werd al een paar keer genoemd – is werkgelegenheid. Dat vinden wij heel belangrijk. Werkgelegenheid voor alle opleidingsniveaus. Zorg er nou voor dat het niet alleen gaat over een zo hoog mogelijk opleidingsniveau, maar zorg er ook voor dat wij voor alle mensen in de

provincie gepast werk hebben. Dat betekent ook kijken naar verschillende gebieden: wat is daar nodig? Wat is er nu op dit moment aan expertise aanwezig? Waar kunnen we mensen bijscholen of omscholen? Maar ook: waar kunnen we kijken wat voor kansrijke sectoren we in Groningen hebben en hoe we kunnen zorgen dat onze opleidingen in Groningen zo goed mogelijk aansluiten op de werkgelegenheid van de toekomst?

Daarnaast willen wij dat Groningen ook weer aantrekkelijk wordt voor mensen om te gaan wonen, om ernaartoe te gaan en om er op vakantie te gaan. Want het imago van Groningen heeft de afgelopen periode natuurlijk ook een stevige deuk opgelopen. Dat geldt niet alleen voor het aardbevingsgebied, dat geldt voor de hele provincie. Want in bepaalde delen van het land staan we ook gewoon bekend als 'de bevingsregio Groningen'. Dus wij vinden het als CDA ook belangrijk dat we daarin investeren, om eens te kijken hoe we het imago van Groningen in Groningen zelf, maar vooral ook daarbuiten, richting de toekomst op een positieve manier op de kaart kunnen zetten. Dat doen we deels zelf als Groningse volksvertegenwoordigers, want wij weten hoe mooi deze provincie is. Wij mogen in deze provincie volksvertegenwoordigers zijn. Maar het is ook belangrijk dat we dat perspectief naar buiten toe creëren.

Dat brengt mij op het punt leefbaarheid, dat deels raakt aan gemeentelijk beleid, maar dat ook heel erg raakt aan ons als provincie en wat wij daaraan kunnen doen. Dat begint met veiligheid. Maar als je, voor een leefbare provincie, leefbaarheid in dorpen en wijken wilt hebben, moet je er ook voor zorgen dat je daar op een goede manier kunt leven. Dat betekent dat je een baan hebt in de buurt, dat betekent dat er voldoende voorzieningen in de buurt zijn, dat betekent dat als je belastingaangifte wilt doen of op Facebook je status wilt checken, je een goede internetverbinding hebt. Dat geldt voor bedrijven natuurlijk net zo. Maar dat geldt ook voor bereikbaarheid. We zijn met allerlei technologische ontwikkelingen bezig om te kijken hoe we die bereikbaarheid ook op het platteland op een goede manier tot stand te kunnen brengen en kunnen behouden. Nou, laten we ook op dat thema goed inzetten, zodat we echt perspectief creëren voor de toekomst van Groningen.

Tot slot zijn we mede-indiener van de motie die straks door mijn collega van D66 zal worden ingediend. Wij hopen als CDA-Statenvructie dat die motie kan rekenen op zo breed mogelijk draagvlak. Als dat betekent dat wij nog even ergens tussendoor moeten schorsen om nog met partijen bij elkaar te zitten en de motie zo breed mogelijk in te dienen: heel graag. Want het gaat niet over ons, het gaat over de toekomst van onze inwoners.

De heer HAZE (Groninger Belang): Stel een pot met geld beschikbaar en opeens ontstaat er dynamiek. Bij gemeentelijke en provinciale organisaties, bij gemeentelijke en provinciale bestuurders, bij de raden en bij de Staten. Eén ding moeten we ons bij elke uitgave realiseren: het geld van het Nationaal Programma Groningen is een plus op de versterking, waarbij het ten goede moet komen aan het verbeteren van de leefbaarheid van alle Groningers. Zoals Pastors en Deetman in hun adviezen het ook al aangaven: de schadeherstel- en versterkingsoperaties zijn randvoorwaardelijk voor het slagen van het NPG. De fractie van Groninger Belang is het daar uiteraard mee eens.

Wij kunnen ons ook wel vinden in het hanteren van het begrip 'brede welvaart' als indicator voor het programma als geheel. Wij stellen ons voor dat er een ambitie omschreven wordt die zorgt dat Groningen – lees: het NPG-gebied – als brede welvaartsmonitor op het landelijke gemiddelde brengt. Een van de zaken ziet Groninger Belang als aardige bijvangst in het feit dat het beschikbaar stellen van 1,15 miljard euro de bestuurders en ook door de raden en Staten er nu echt eens van heeft doordrongen dat samenwerking gewenst is. Daar waar we voor het versnellen van de schade- en herstelwerkzaamheden aardbevingen nodig hebben van meer dan 3 op de Schaal van Richter om Den Haag te activeren, is het nu toch echt een kwestie van met elkaar eerlijke afspraken maken.

Reeds 300 miljoen is al bestemd van het NPG. Van het aanleggen van een kunstgrasveld tot de totale bestemming van de centrumontwikkeling in een van de gemeenten. De ruimhartige toekenning van gelden voor dit soort zaken moet met het vaststellen van de bestuursovereenkomst en het aanstellen en in werking stellen van het NPG-bestuur wel onmiddellijk afgelopen zijn. Kijkend naar de doelstellingen, omschreven in het Nationaal Programma, zijn wij het dan ook niet eens met bijvoorbeeld de provinciale doelstelling 'bijdragen aan een CO₂-negatieve chemische industrie' – ook de heer Mastenbroek zei daar al iets over. Zo zien we bij de gemeenten bewegingen om NPG-geld te gebruiken voor zogenaamd 'nieuw beleid', met name in het sociaal domein onder het motto van leefbaarheid. Mocht dit blijken, dan is Groninger Belang tegen het thematisch inzetten van provinciale gelden, of er moeten heel duidelijk uitlegbare dwarsverbanden gelegd kunnen worden. En meetbare resultaten voorop.

In november wordt er duidelijk gemaakt hoe de gelden tussen de provincie en de gemeenten verdeeld gaan worden. We hebben nog 800 miljoen te verdelen van het startkapitaal – let wel: startkapitaal. We moeten er met elkaar voor zorgen dat we het programma NPG over de jaren 2029

heen trekken. Incidentele projecten zijn er voor de korte termijn, maar het programma loopt door. Dus vinger aan de pols als het om extra geld gaat. Met een goede langetermijnagenda tot 2040 kan er om aanvulling op het NPG gevraagd worden in Den Haag. Herinner ze er regelmatig aan. Dat is een oproep aan ons allemaal.

Onze fractie vindt het van wezenlijk belang dat de besluitvormingsprocedures tussen Provinciale Staten en de raden op een correcte en werkbare wijze worden ingeregeld. Wij vinden dat het kleinste bestuursorgaan eerst met de plannen moet komen en dat, voor zover mogelijk, hier het provinciale thematisch op aangepast zou moeten worden. Wij begrijpen ook dat dit in de praktijk nog heel lastig gaat worden. Maar we staan wat Groninger Belang betreft voor een gezamenlijke klus. Waar sluiten de ambities bij elkaar aan en hoe maak je dit tot een win-winsituatie? De heer De Wit had het daar straks ook al over.

Op 10 september komen we nog eens bij elkaar en kunnen we gezamenlijk reageren op de verwerking van de zienswijzen en de moties door het NPG-bureau. Dat is een hele klus. De kaders en indicatoren van elke gemeente afzonderlijk meenemen is eigenlijk een onmogelijke opgave. Deze Staten zijn schatplichtig aan de inwoners van Groningen om op een verantwoorde wijze met de provinciale toekenning om te gaan. Wij zijn content met het toevoegen van themanummer 5, 'Kwaliteit van de fysieke leefomgeving', officieel geen onderdeel van de brede welvaart. Maar daar zal de gedupeerde Groninger heel anders over denken.

Wat willen wij meegeven aan het NPG-bureau? Maak alles wat u opschrijft, zo concreet mogelijk voor onze inwoners – de heer Mastenbroek zei het ook al. De toegevoegde waarde van het NPG dient structureel zichtbaar te zijn. Ook moet het concreet iets opleveren voor de inwoners. Zorg voor heldere doelstellingen tot 2040. Zorg voor concrete en goed meetbare doelen of, om het anders te zeggen: projecten 'met een kop en een kont'. Houd continu voor ogen dat er een goede vooruitgang moet komen en blijven in het schadeherstel en het versterkingsprogramma als randvoorwaarde voor de uitvoering van de NPG-plannen. Ondanks dat we de gelden van NPG en NCG gescheiden willen zien, willen wij meegeven dat daar waar er gezwaluwstaart kan worden aan de versterking en de meerwaarde aangetoond wordt, dit heel erg duidelijk uitlegbaar moet zijn. Een voorbeeld is energieneutraal maken van een dorp in het kader van de provinciale energietransitie opnemen in het eigen meerjarenplan van een gemeente. Dan is er een aantoonbaar dwarsverband. Toets met regelmaat de ervaringen van onze inwoners.

Nogmaals willen wij onderstrepen dat het centraal stellen van de burger bij het vaststellen van de ambities van het allergrootste belang. De inwoners in het brede gebied moeten er merkbaar op vooruitgaan. Hierbij verwijzen wij ook naar het verslag van de stakeholdersbijeenkomst NPG van 26 juni jongstleden. De fractie van Groninger Belang omarmt dan ook de adviezen van Pastors en Deetman – vandaar ook het mede indienen van de motie – die vinden dat het ambitieniveau van abstract naar concreet gemaakt moet worden in een meerjarenprogramma, dat reguliere bestuurstermijnen overstijgt. Het NPG biedt onze regio enorme kansen. Laten we ze met beide handen aanpakken, maar ook met logisch boerenverstand. Probeer zo efficiënt mogelijk te werken.

Ik kom tot een afronding. Bij elke cent die uit het NPG wordt gehaald, moet bij voortduring gerealiseerd worden dat het succes van het NPG voor 100 procent afhangt van ons schadeherstel- en versterkingsprogramma. Ze zijn onlosmakelijk en onvoorwaardelijk met elkaar verbonden. Het feit dat dit College van Gedeputeerde Staten het aardbevingsdossier en het NPG ondergebracht heeft bij vier gedeputeerde, helpt volgens Groninger Belang niet. Het Programmabureau wensen wij heel veel succes met het verwerken van alle input en we kijken nu al uit naar de resultaten. [Applaus voor de *maidenspeech* van de heer Haze.]

De heer GERRITS (D66): Terwijl Groningen nog bezig is te herstellen van de schade door de gaswinning, gaan we nadenken over de verdere toekomst. Dat kost wel moeite. Want je zou zeggen: eerst de schade uit de woningen en uit de Groningers, eerst moeten de woningen versterkt worden, daarna is er ruimte om over de toekomst na te denken. Inderdaad, volledig schadeherstel en versterkte woningen zijn absolute voorwaarden voor een goede toekomst van Groningen. Daar houden we aan vast. Maar ondertussen moeten we gaan nadenken over Groningen in 2040. Het is immers onze taak, en die van andere vertegenwoordigers in de gemeenten, om te kijken wat onze kinderen – en wij, met wat geluk – in de toekomst nodig hebben. Wat gaan we doen om nieuw werk in het gebied te krijgen, terwijl er veel aan gas gerelateerde banen gaan verdwijnen? Wat gaat er in de toekomst gebeuren met de krimp? Gaat na de demografische krimp de sociaaleconomische krimp ook door? Of komen er ook weer nieuwe perspectieven voor werk, leefbaarheid en opleiding?

Wij zien de mogelijkheid om een nieuwe toekomst te bouwen. We denken dat dit breed zo in de Staten gevoeld wordt – we horen dat ook uit de andere bijdragen. Een toekomst die vormgegeven wordt door de Groningers zelf, in een bijzondere leefomgeving met werk, passende opleidingen, een

goede bereikbaarheid en prima groeikansen. Ik denk dat we daar samen voor staan. Het gaat om de realisatie van doelen voor Groningen op de lange termijn. De middelen die we hiervoor ter beschikking hebben gekregen, vormen een startkapitaal. Het gaat niet om het verdelen, het gaat om het groeien en het gaat om bouwen. Met elkaar en met het Rijk is het zaak om een onderlinge betrokkenheid in dit grote project te vinden en vast te houden.

Het Nationaal Programma start daarom wat ons betreft met het formuleren van een ambitie voor het Groningen van 2040. De Staten hebben daar ook een trekkende rol in. Niet de enige rol, maar wel een trekkende rol. Wij geven een mening over waar het heen kan voor Groningen in 2040 en die discussie voeren we in de hele provincie met alle inwoners. Daarin zeggen we wat Groningen in 2040 voor de Groningers is. We hebben het onder woorden gebracht voor de onderwerpen economie, opleiding en inkomen, leefbaarheid en welzijn en ten slotte imago en aantrekkingskracht van de provincie. Volgens ons en de partijen die de motie hebben ingediend die ik zometeen ga overhandigen, zijn dat de kernbegrippen waaraan de ambities worden gehangen. We werken die uit. De motie is ondertekend door veel partijen, maar er kunnen nog partijen bij – de heer De Wit zei dat zostraks al. We kunnen schorsen om te kijken of we straks toch iedereen achter die motie kunnen krijgen. Zij is breed, dat geef ik toe. Maar Groningen is ook breed en diep en daar gaan we met z'n allen voor zorgen

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 64, 'Overkoepelende ambitie voor het Groningen van 2040'. Deze motie is ingediend door de fractie van D66, mede namens de fracties van de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, de VVD, GroenLinks, het CDA, 50PLUS en de Partij voor het Noorden: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2019, Constatende dat

- de Staten per motie M459 'Tijd voor Groningen' hebben gevraagd om hun kaderstellende rol in te kunnen vullen en dat vandaag in deze Statenvergadering kunnen doen;
- Provinciale Staten en gemeenteraden zich gezamenlijk ambitieus kunnen uitspreken voor de toekomst van de provincie Groningen;

Overwegende dat

- de start van het NPG goed moet zijn: het gaat om een nieuw perspectief voor alle Groningers inclusief een langjarige ambitie met langdurig effect; een ambitieus doel werkt wervend en kan werken als een vliegwheel; het levert medestanders en bondgenoten op zoals het Rijk;
- de schadeafhandeling en versterking geen onderwerpen zijn binnen het NPG, maar wel absolute randvoorwaarden voor het succes van toekomstplannen;
- de inwoner van Groningen moet ervaren dat het Nationaal Programma Groningen er voor hem of haar is en zijn of haar leefomgeving en kwaliteit van leven op korte en lange termijn verbetert;
- het formuleren van meetbare ambities het mogelijk maakt om de juist, daarbij horende doelen en programma's op te stellen;
- het wenselijk is dat projecten op meerdere terreinen een positief effect hebben en de ambities elkaar versterken en samenhang vertonen;

Stellen de volgende ambities voor het Nationaal Programma Groningen in 2040 voor:

1. Economie

De toekomstbestendige economische groei ligt meerjarig ten minste op het landelijke niveau. Dat geldt voor de provincie als geheel, maar ook voor de gemeenten afzonderlijk. De economische structuur is verduurzaamd en versterkt, door een ideaal vestigingsklimaat en de keuze voor kansrijke sectoren waarin Groningen koploper blijft of wordt.

2. Opleiding, werk en inkomen

De sociaaleconomische positie en het opleidingsniveau van de Groningers zijn duurzaam versterkt en is minstens even hoog als het Nederlandse gemiddelde (provinciaal en gemeentelijk gemeten). De excellente opleidingen van de Groningers en hun kinderen sluiten perfect aan bij de gevraagde niveaus en vaardigheden op de arbeidsmarkt, en de arbeidsparticipatie is minimaal op het niveau van het landelijk gemiddelde.

3. Leefbaarheid

Elke Groninger woont in een veilige en duurzame woning en voelt zich in 2030 minstens zo gezond, gelukkig en welvarend als de gemiddelde Nederlander, gemeten met dezelfde standaarden en methodieken.

4. Imago en aantrekkingskracht

Groningen heeft een uitstekende (digitale) bereikbaarheid. De aantrekkingskracht van de natuur, het landschap, de cultuur en de dorpen versterken elkaar en het goede vestigingsklimaat. Groningen is een populaire regio om een bedrijf te vestigen, te gaan wonen, te recreëren en op vakantie te zijn. En roepen het Programmabureau op om:

- deze ambities op te nemen in de Kadernota voor het Nationaal Programma Groningen;
- deze ambities uit te werken tot korte- en langetermijndoelstellingen, met goede meetbare indicatoren en herkenbare referentiegebieden: er wordt daarbij een goede afweging gemaakt wat betreft de hoeveelheid indicatoren teneinde de bureaucratie te beperken;
- deze doelstellingen met indicatoren per ambitie uit te werken;
- een strategie uit te werken hoe de ambities en de doelstellingen met de inwoners en de andere stakeholders kunnen worden besproken en uitgewerkt in uit te voeren programma's en projecten;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer MASTENBROEK (SP): Ik heb eigenlijk twee vragen. Mijn eerste vraag is de volgende. In onze motie hebben wij opgeroepen om de adviezen van Deetman en Pastors over te nemen. Bent u van oordeel dat dat zou moeten?

De VOORZITTER: Zullen we één vraag tegelijk doen? De heer Gerrits.

De heer GERRITS (D66): Ik vat dat op als dat Pastors en Deetman nadrukkelijk hebben gesteld dat het hebben van een ambitie, een stip op de horizon, de mensen kan verenigen. Dat we ook het Rijk als bondgenoot bij dit hele project kunnen blijven betrekken. Dat hebben we ook meerder malen duidelijk gemaakt. Dat is ook een van de redenen dat deze motie is geformuleerd.

De heer MASTENBROEK (SP): Ja goed, maar dat staat er niet met zoveel woorden in. De punten die u noemt, zijn goede en daarnaast staan er nog andere punten in de adviezen van Deetman en Pastors dat het allemaal concreet en afrekenbaar moet zijn. Dat vind ik ook wel terug in uw motie. Maar een aantal aspecten toch ook niet. Zou het dan niet goed zijn dat wij als Staten uitspreken dat dat een-op-een goede adviezen die het Programmabureau gewoon over moet nemen?

De heer GERRITS (D66): Ik weet dat niet. Het gaat hier denk ik niet om Rotterdam-Zuid, het gaat hier denk ik niet om Pastors en Deetman. Het gaat hier om Groningen, het gaat om 2040. We hebben hier allerlei partijen, allerlei bondgenoten c.q. stakeholders in deze provincie. Wij denken dat deze tekst genoeg uitnodigend is om met iedereen hierover in gesprek te gaan.

De heer MASTENBROEK (SP): Nee, dus. Oké, dat is duidelijk. Wij vinden dat jammer. Wij vinden daar iets anders van, maar daar zal ik dan in tweede termijn wel iets over zeggen.

U hebt nu in de motie een aantal ambities verwoord. Mijn vraag is: hoe zijn nou die ambities tot stand gekomen? Hebt u in uw diepe gedachten gekeken en daar wat uit gevestigd? Of hebt u dit met mensen in de provincie besproken?

De heer GERRITS (D66): We zijn gelukkig niet vanaf dit moment bezig om na te denken over de toekomst van Groningen. Zoals we hier zitten, beschikken we ook over heel veel kennis, aangereikt door het ambtelijk apparaat en door maatschappelijke organisaties over hoe het in Groningen in de toekomst verder moet. Dat hangt samen met de toekomst voorbij het gas, dat hangt samen met de toekomst voorbij de krimp. Die ideeën bestaan, daar zijn we van op de hoogte en we hebben dat in een zo helder mogelijk toekomstperspectief te vervatten. Ik vind het ook belangrijk om te vermelden dat dit van de Staten zelf is. Dit is niet aangereikt door een ambtenaar, dit is niet aangereikt door een pressiegroep, dit is ook niet aangereikt door een minister. Dit komt van onszelf, dit is onze toekomst en wij hebben die geformuleerd.

De heer MASTENBROEK (SP): Maar dan is mijn conclusie dus juist dat dit dus ook niet is aangereikt door de inwoners van Groningen? U hebt niet gevraagd wat de inwoners van Groningen eigenlijk als doelstelling zouden willen?

De heer GERRITS (D66): Dat zou betekenen dat wij ons met blanco papier naar de bewoners zouden wenden. In deze motie staat dat we nadrukkelijk het gesprek zoeken met de inwoners van Groningen. Zij zijn belangrijk, zij zijn ook het doel van de hele operatie. Echter, wij vinden dat wij als volksvertegenwoordigers met een helder idee naar hen toe moeten gaan om met hen het gesprek te voeren.

De VOORZITTER: De heer Mastenbroek, ten slotte.

De heer MASTENBROEK (SP): Ja, mijn conclusie is opnieuw 'nee' op mijn vraag en ik zal daar in de tweede termijn op terugkomen.

De heer MARQUART SCHOLTZ (FvD): Ik zal slechts enkele interrupties plegen vandaag – dat zeg ik toe. Maar ik heb even een vraagje over deze motie, want ik begrijp iets niet. Misschien kan de heer Gerrits mij licht hierop verschaffen. Er wordt gezegd dat er *'meetbare ambities'* worden geformuleerd. Even later wordt er gezegd over leefbaarheid dat *'elke Groninger in een veilige en duurzame woning woont en zich in 2030 minstens zo gezond, gelukkig en welvarend voelt als de gemiddelde Nederlander'*. Daaruit volgt natuurlijk de vraag: hoe gaan we dat nou meten? Ik heb acht jaar in Maastricht gewoond. Maar ik zou me niet zo gelukkig als een Limburger willen voelen, want ze voelen zich daar niet zo blij en *happy*.

De VOORZITTER: De vraag is helder volgens mij. De heer Gerrits.

De heer GERRITS (D66): Ja, dat geldt natuurlijk voor heel veel van die doelstellingen die daarin staan. Je hebt daar een uitgebreid meetapparaat voor nodig. We hebben het hier eerder gehad over de instrumenten van de brede welvaart. Daar zitten heel veel van dit soort meetinstrumenten in om na te gaan hoe mensen zich voelen. Of ze niet alleen veilig zijn, maar zich ook veilig voelen. We nodigen ook het Programmabureau uit om de doelstellingen die hier staan, te operationaliseren, terwijl we er wel op hebben gelet dat ze te operationaliseren zijn. Dus ze zijn meetbaar te maken en je kunt niet in twee velletjes alle meetinstrumenten opnemen bij je ambities.

De heer MARQUART SCHOLTZ (FvD): Dank u wel voor deze verduidelijking. Vorige week heb ik een vraag gesteld, ook aan een vertegenwoordiger van D66 en toen kreeg ik hoffelijk genoeg 63 pagina's op mijn dak gestuurd die ik heb nagelezen en die op mijn vraag zouden hebben geslagen. Misschien kan de heer Gerrits dus mij die instrumenten om gevoel te meten na dit debat even doen toekomen?

De heer GERRITS (D66): Ik zal mijn best doen, meneer Marquart.

De VOORZITTER: Ja. Dat tekende zich ook in het vorige debat wat af dat sprekers elkaar documentatie na afloop van het debat aan het toezeggen waren. Ik zou willen ontmoedigen dat dat een trend wordt, want dat geeft het debat ontzettend veel nawerk. De heer Gerrits.

De heer GERRITS (D66): Oké, dank u wel, voorzitter.

Ik ben bijna aan het eind. We zullen ook volop met elkaar bezig gaan met de uitvoering – ik begon daarnet al over. We gaan bijvoorbeeld de kernsectoren benoemen als energie, agrobusiness en zorg. Belangrijk is dat we ook van mening gaan verschillen. We gaan van mening verschillen over hoe je die ambities het beste kunt bereiken en daar is ook alle ruimte voor. Maar vandaag is het moment om de ambitie voor Groningen te formuleren en ik denk dat we het daar vergaand met elkaar eens over kunnen zijn. We maken samen het Groningen voor de toekomst.

De heer VAN KESTEREN (PVV): De PVV wil in deze bijdrage een aantal belangrijke accenten leggen bij het voorstel Programmakader Nationaal Programma Groningen. Voor de PVV is het van belang dat de uitvoering van het Nationaal Programma Groningen gelijk opgaat met de daadwerkelijke uitvoering van de schadeafhandeling en versterking, zodat de Groningers zien dat er serieus werk wordt gemaakt van het verbeteren van het sociaaleconomisch perspectief voor Groningen en de Groningers. Dat is cruciaal om ervoor te zorgen dat het Nationaal Programma succesvol ingezet zal gaan worden. Want Pastors en Deetman noemden dit überhaupt als belangrijke voorwaarde voor het Nationaal Programma Groningen.

Dus om draagvlak te krijgen voor het Nationaal Programma Groningen zal die uitvoering – ik zeg het nog maar eens een keer – van het schadeherstel en versterking van de aardbevingschade ook zichtbaar moeten zijn. Want dat is het fundament voor het vertrouwen van de Groningers in de politiek en voorwaarde voor het succesvol en met draagvlak uit kunnen voeren van projecten in het kader van de zogenaamde brede welvaart die Groningen vooruit zouden moeten helpen. De bovenregionale en aardbevingsgebiedoverstijgende aanpak, waarbij het accent ligt op klimaatbeleid, vindt de PVV contraproductief en dat is niet waar volgens ons de prioriteit zou moeten liggen. Het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid bevat betere en effectievere aanknopingspunten voor Groningen: veilig wonen, scholing – onder andere voor praktische en technische beroepen, het is al eerder aangehaald – en werkgelegenheid voor met name praktisch opgeleiden. Dit is een belangrijk

speerpunt voor de PVV. Dat zijn voor ons speerpunten die de sociaalmaatschappelijke en economische problemen die in Groningen spelen, rechtdoen en Groningen echt vooruit zullen helpen.

Zo zijn er vandaag gezamenlijke moties voorbereid, allemaal met de beste intenties – laat ik dat vooropstellen – met ambities voor de toekomst van Groningen. Elke partij heeft daar met de beste bedoelingen voor Groningen daar bijdragen aan het uiteindelijk geformuleerde dictum. Maar de PVV constateert ook veel duurzaamheidsambities. We hebben daar al vaker aandacht voor gevraagd dat die duurzaamheidsagenda en duurzaamheids- en klimaatambities niet in het aardgasdossier of in het Nationaal Programma zouden moeten worden geïntegreerd. Deze ambities zullen onzes inziens dan ook drastisch naar beneden moeten worden bijgesteld om breed draagvlak voor het Nationaal Programma Groningen te creëren. Onze steun voor de ingediende moties zal er dan ook van afhankelijk zijn of het dictum ook recht doet aan het concrete perspectief voor Groningen en zijn inwoners. Ik heb nog een motie die ook aandacht probeert te vragen voor die accenten die wij graag willen leggen.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 65, 'Groningers aan zet'. Deze motie is ingediend door de fractie van de PVV:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2019,
Constaterende dat

- kern van het NPG is: het bieden van perspectief voor het gedeelte van Groningen waar de gaswinning dit perspectief de afgelopen jaren heeft beschadigd;
- in het programmakader wordt gesproken over een nog op te stellen overkoepelende ambitie waarmee het bieden van perspectief concreet wordt gemaakt;
- het ambitieniveau uiteindelijk ook het kader moet bieden waarbinnen concrete en meetbare doelen kunnen worden vastgelegd;

Overwegende dat

- van de aanpak van het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid kan worden geleerd dat een breed gedeeld ambitieniveau een belangrijke factor is in het succes van het programma;
- er op dit moment nog geen duidelijk gedeeld ambitieniveau is;
- onduidelijkheid over het ambitieniveau van het NPG ook onduidelijkheid geeft over of dit ambitieniveau op voldoende brede steun kan rekenen;
- de vraag nog beantwoord moet worden welke mate van steun voldoende is: streeft men naar unanieme steun of niet?;

Spreken uit

1. om er bij het Programmabureau en bestuur van het NPG op aan te dringen om het ambitieniveau voor 2028 en 2040 concreet te maken en daarvoor een zo groot mogelijk maatschappelijk en politiek draagvlak na te streven;
2. dat draagvlak voor het NPG is te creëren door erop toe te zien en te garanderen dat de concrete uitvoering van het NPG hand in hand gaat met de daadwerkelijke uitvoering van de schadeafhandeling en versterking;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer VAN DER LAAN (Partij voor het Noorden): Ja, een bijzondere dag vandaag. Wat verder teruggaand in de tijd als het gaat om het aardgasfonds, dat we nu dan 'Nationaal Programma Groningen' noemen. Ik denk dat Fré Meis de eerste Groninger was die in de jaren zestig al zei dat Groningen veel meer moest profiteren van de gaswinning. Hij had daarbij veel meer mimiek en veel meer woordkracht dan ik ooit zal krijgen. Maar hij had een heel duidelijke boodschap. Later was dat de Groninger Bondt in de jaren zeventig. Iets vriendelijker geformuleerd, maar wel met een heel duidelijke boodschap dat Groningen meer moest profiteren van de gaswinning.

Toen ik zelf in de stad Groningen kwam wonen in 2000 vanuit Friesland, kende ik al wat Groningers, onder wie Teun Jan Zanen en ook Tjeerd van Dekken. Wij zagen en constateerden dat veel mensen uit Groningen vertrokken. Sterker nog, mijn vrienden die ooit in Groningen gingen studeren, vertrokken massaal uit Groningen en ik bleef achter. Ik vond dat jammer. Want ik kon niet meer biertjes drinken met mijn vrienden. Ja, dat kon wel, maar of ze woonden in Nijmegen of in Rotterdam en Curaçao – mooie gelegenheid om daar eens naartoe te gaan. Maar in de kern vond ik dat toch jammer. Dat was toen samen met Teun Jan Zanen een van de aanleidingen tot vragen hoe dat nou kon. Hoe kan het nou dat Groningen zoveel heeft en zo weinig krijgt? Dat was een van de ideeën van de Partij voor het Noorden, een gasfonds. Wij werden toen wat meewarig aangekeken. Ook in dit huis: een gasfonds? Waarom was dat nodig? Waarom was gas niet ook van de rest van Nederland? Maar wij bleven daarin volharden. Pas in 2016 haalde een motie voor een gasfonds bijna unaniem in dit huis eindelijk dan dat fonds naar voren.

Toen duurde het nog drie jaar – dan ben je al bijna 50 jaar verder na Fré Meis – totdat we hier mogen praten over een gasfonds middels het NPG. Daar moet je in paar maanden gaan beslissen hoe je dat geld gaat besteden. Dat is best lastig. Dat is heel lastig. Want wie mogen daarover meepraten? De gemeenten, de bewoners, wij als provincie. Hoe liggen de verhoudingen? Is het geld er feitelijk wel? Want het moet via een gemeentelijk fonds, het moet via het Provinciefonds hier uiteindelijk nog wel terechtkomen. Dus zorg dat je het juridisch goed gaat inkleden.

Veel is gezegd en ook wij hebben diezelfde wensen als opleidingen verzorgen. Zorg voor een beter imago. Zorg voor recreatie. Zorg voor aantrekkelijkheid. Het Dagblad van het Noorden haalde ons idee – niet alleen het onze, het is een breed idee – van het Aardbeving Experience Centrum, oftewel 'de beleving van een beving' vanmorgen naar voren in een hoofdredactioneel artikel. Dus maak vooral kansen, maar breng die dynamiek terug. Er is veel over gezegd en wij zullen een aantal moties ook mede indienen, zodat ook de hele provincie profiteert, dus alle Groningers – dus niet alleen de bevingsgemeenten maar alle Groningers. Misschien wel zo dat ze in Friesland gaan merken dat er wat gebeurt in Groningen en dat daar dynamiek is. En dat heel misschien wel die vrienden van mij, die overal en nergens wonen, wel denken dat het toch wel een goed moment is om weer naar Groningen toe te komen – al was het alleen maar om daar een biertje te drinken. Nog beter is het om serieus te overwegen om hier weer terug te keren, omdat hier kansen liggen, omdat hier kansen komen en omdat hier dynamiek is.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik heb het in de commissie ook al gezegd: we moeten in de toekomst vooral lef tonen. Niet ons oor te veel te luisteren leggen bij een referentieregio. Dan draait het al snel uit op het verhogen van de welvaart, in plaats van dat wat mensen echt nodig hebben: welzijn. De welvaart van de vorige en huidige generatie heeft immers geleid tot te veel consumptie, klimaatverandering, het uitsterven van talloze dieren en planten. Het heeft onze planeet op de rand van de afgrond gebracht. Dus gebruik de gelden van het NPG vooral om de volgende generatie een ander perspectief te bieden, waarin de rijkdom ligt in een schone, groene leefomgeving en een goed functionerend net van voorzieningen en sociale samenhang. Industrie en het creëren van werkgelegenheid alleen maar binnen de draagkracht van de aarde en nooit ten koste van het ecologisch welzijn. Word, wees en blij koploper op het gebied van de energietransitie, de eiwittransitie, de echte vergroening van bedrijven, de verhoging van de biodiversiteit – onder andere door middel van nieuwe natuur. Verhoog het welzijn ook in de kleine dorpen door basisvoorzieningen in stand te houden.

Wij zullen de motie, zojuist ingediend door D66, niet steunen, met de volgende stemverklaring. Een lineaire economische groei is een doodlopende weg. In genoemde motie wordt gesproken over groeiende welvaart. Voor de Partij voor de Dieren staat welzijn centraal. We pleiten voor een circulaire, voornamelijk lokale economie binnen de draagkracht van de aarde. Een warme samenleving met een betere verdeling van de middelen die we hebben, waarbij minder draagkrachtigen en hulpbehoevenden bij de hand worden genomen en zich een volwaardig onderdeel mogen weten van onze samenleving.

De heer DE WIT (CDA): Mevrouw Voerman heeft het over welzijn en over dat welvaart en welzijn ten koste van elkaar kunnen gaan. Maar wat ons betreft gaan welvaart en welzijn hand in hand. Sterker nog, welzijn maakt onderdeel uit van welvaart. Juist die beroepen van de toekomst, die toekomstbestendige beroepen, roepen er eigenlijk ook heel erg toe op om op een andere manier met dingen om te gaan. Als je kijkt naar de chemie, als je kijkt naar digitalisering, zijn dat allemaal beroepen waarmee we er juist voor zorgen dat we beter met onze planeet omgaan. Zou mevrouw Voerman dan toch niet kunnen overwegen om met ons mee te kijken? Misschien moet de motie ergens aangepast worden, zodat zij haar toch mede kan indienen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik denk dat het grootste probleem voor ons ligt in het feit dat wij de ecologie centraal willen stellen en niet de mens. Ik denk dat wij daarin heel ver van elkaar afstaan.

De heer DE WIT (CDA): Ja, natuurlijk staan we waarschijnlijk op een aantal punten ver van elkaar af – letterlijk en figuurlijk. Tegelijkertijd is er ook heel veel wat ons bindt en zijn er ook heel veel thema's waar we samen mee aan de slag willen voor de toekomst voor onze inwoners. Is er geen enkele mogelijkheid om na te denken of we binnen de motie een tekstwijziging kunnen aanbrengen, waardoor we er toch voor zorgen dat we samen een signaal kunnen afgeven richting dat Programmabureau?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, er is altijd een mogelijkheid om er samen uit te komen. Maar dan zullen er wel heel veel stappen gezet moeten worden waarbij de ecologie echt centraal staat en niet de mens. Ik denk niet dat de andere partijen daar allemaal in meegaan.

De motie die we onder ogen hebben gehad, klinkt sympathiek, maar zit vooral vol met holle frasen. Die tijd is voorbij. Het is twee óver twaalf, we hebben een klimaatcrisis. Ook met het NPG moeten we nu op alle fronten de juiste keuzes maken. Om diezelfde reden steunt de Partij voor de Dieren ook de motie van de SP niet. Want waarom is het tegengaan van de klimaatcrisis, het écht vergroenen van de bedrijven en het herstel van biodiversiteit niet ook van essentieel belang voor alle Groningers?

De heer MASTENBROEK (SP): Is het de Partij voor de Dieren ook opgevallen dat wij niet zeggen dat dat niet van essentieel belang is, maar dat wij zeggen dat dat niet een doel is, maar een middel?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik heb in de motie niet gelezen over het vergroenen, de biodiversiteit en dergelijke – laat ik dat vooropstellen. Wij moeten een doel hebben om de mensen gelukkig te maken en dat is dat de ecologie verbetert in onze ogen. Het gevolg daarvan is dat de mensen ook gelukkiger worden. Dat is een andere insteek.

De heer MASTENBROEK (SP): Ik constateer dat de Partij voor de Dieren het zeer met ons eens is, namelijk door te stellen dat dat een doel moet zijn. Over de doelen kunnen wij het best eens zijn. Maar zoals het nu loopt, worden middelen als doel ingezet: dat is wat in onze motie staat. Dat staat ook alleen maar in de constatering. Dus ik hoop dat u het met de conclusies van de motie toch eens kunnen zijn. Als we het in de schorsing nog eens over moeten hebben, dan houd ik me van harte aanbevelen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Als ik de motie lees, heb ik het gevoel dat we verder uit elkaar staan dan dat de heer Mastenbroek nu zegt. Ik wil niet zeggen dat een partij als de SP van nature daar heel verschillend over denkt van de Partij voor de Dieren. Dat kan ik niet zeggen, dat kan alleen de SP zelf bepalen. Alleen, ik lees het niet in de motie.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Welkom ook op de tribune. Niemand had het nog gezegd. Welkom, goedemorgen.

Wanneer we kijken naar dit programmakader, dan valt het op dat dit goed geschreven is, omdat er feitelijk weinig inhoud wordt gepresenteerd. Thema's, randvoorwaarden, doelen: allemaal gemakkelijk opgeschreven, maar waar hebben we het nu echt over? Wat betekent *'bijdragen aan'* als het gaat om doelstellingen? Wat betekent *'op passende wijze'* als het gaat om inspraak van burgers als randvoorwaarde? En dan de noodzakelijke randvoorwaarde voor het welslagen van dit programma: *'een snelle en transparante afhandeling van schade', 'inzichtelijkheid van het versterkingsprogramma'*. Prachtig geformuleerd, maar niet gebaseerd op enige realiteit. Het ontbreekt aan vertrouwen en dat het belangrijk is dat het graag willen dat het terugkeert: ja, dat is allemaal zeker waar. Het staat er allemaal, heel mooi opgeschreven in dit programmakader. Maar het draagt er niet aan bij, het draagt nergens aan bij. Dat kan alleen maar door daden: *'actions speak louder than words'*.

Het kader betreft een tweesporenbeleid, waarbij twee sporen onderling afhankelijk van elkaar zijn maar elkaar niet mogen vertragen. Het is al vaker gezegd vanmorgen. Daarmee wordt tevens aangegeven dat indien het schadeherstel en de versterkingsoperatie niet adequaat uitgevoerd zullen worden, dit kader naar alle waarschijnlijkheid zijn doelen niet zal halen – ook niet in de toekomst. Daarmee lijkt dit op voorhand een vrijwel onmogelijke opgave, een moeilijke opgave. Immers, de realiteit is chaos met betrekking tot zowel de aardbevingsschade als de versterkingsoperaties. Die is enorm: er is inmiddels besloten om hier weer een nieuwe organisatie op te zetten. Daar komt bij dat de relatie tussen de schade en versterking voor de burgers een heel duidelijke is. Maar deze is in de uitvoering compleet van elkaar gescheiden en het zijn gescheiden trajecten zoals we ze nu in moeten gaan.

Zoals het zich nu laat aanzien, komt er binnenkort een uitvoering van de – dan komt er een heel mooi Scrabblewoord – waardeverminderingcompensatieregeling. Die is gebaseerd op de WOZ-waarden, waarin waardevermindering reeds significant tot uitdrukking komt. Maar daarmee biedt het in combinatie met de overige beperkte voorwaarden geen soelaas voor de gedupeerde inwoners. Dit zal het vertrouwen nog verder doen dalen. Overigens kan geconstateerd worden dat nu reeds meer dan 250 miljoen is gestoken in personele lasten van de betreffende ambtelijke organisaties. Ik noem: Centrum voor Veilig Wonen, Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen, Nationale Coördinator

Groningen, vele zijn al met dat geld aan de haal gegaan. Ook dit draagt niet bij aan enig vertrouwen. De ruimhartige compensatie waar feitelijk alle politieke partijen in Den Haag het over eens zijn – ik ben er een paar keer bij geweest – blijkt steeds opnieuw allesbehalve ruimhartig te zijn.

Groningen heeft als regio een aantal specifieke problemen, vinden wij als 50PLUS. Dat vinden wij niet alleen, ik heb het net ook horen zeggen door anderen. Naast die van bodembewegingsschades ook die van vergrijzing en krimp van de bevolking, een relatief zwakke arbeidsmarkt waarbij tevens de leefbaarheid van het platteland en daarmee bijvoorbeeld ook voorzieningen als onderwijs en zorg sterk onder druk komen te staan. In de bredewelvaartindicator komen in zekere zin die aspecten naar voren. Maar het is onduidelijk hoe ze zich tot elkaar verhouden. Welbevinden is daarbij bovendien een paraplu begrip, terwijl daarnaast economische groei en de kwaliteit van natuur en milieu vrijwel altijd met elkaar op gespannen voet staan.

Het kader van het Nationaal Programma moet leiden tot een meetbare verbetering in de brede welvaart. Kijken we naar de besteding van de middelen, dan lijkt het alsof er met name veel geld wordt gestoken in processen van het feitelijk realiseren van de inhoud. 1 miljoen voor de ontwikkeling van een toekomstbeeld: welk toekomstbeeld? 40 miljoen voor het vernieuwen van de Zorgvisie: ik heb die nog niet gezien. De vijf thema's uit de bredewelvaartindicator worden gespecificeerd voor deze regio. Maar hoe gaat dit plaatsvinden? Wie is bepalend hierin? Een van de randvoorwaarden is dat de ene doelstelling niet ten koste mag gaan van de andere. Maar zoals ik al aangaf, is dat vrijwel onmogelijk.

Het kader is goed geformuleerd, maar roept vooral vragen op van hoe en wat, waarbij 50PLUS laat weten dat noodzakelijke randvoorwaarden zoals genoemd niet gerealiseerd gaan worden. Daarmee is het kader feitelijk gedoemd te mislukken. Dat hopen we echt niet. Passende inspraak is wellicht ook niet het juiste middel, noch het beperkt honoreren van burgerinitiatieven. We hoorden het de heer Pastors nog zeggen afgelopen week bij het congres: de invulling van dit kader zou weleens geheel *bottom-up* tot stand moeten komen. Waar hebben de inwoners van Groningen echt behoefte aan? Hoe denken zij zelf dat dit het beste bereikt kan worden? Als krimp niet kan worden tegengegaan, moet de nadruk dan steeds maar opnieuw gelegd worden op economische groei? Ik hoorde dat vanmorgen ook nog weer. Maar wat als dit niet of nauwelijks te verwezenlijken is? Wat wordt in de verschillende gebieden door de bewoners eigenlijk belangrijk gevonden? Laten we daar nu eens mee beginnen. Dat is volgens 50PLUS vooral aan de gemeenten om daar invulling aan te geven. Dus: *bottom-up*.

De VOORZITTER: Daarmee is de eerste termijn van de Staten geëindigd. Het College heeft zoals u weet de rol van toeschouwer hier. Er is een aantal voorzetten gedaan voor een wat royaal bemeten koffiepauze, zodat er de mogelijkheid is voor overleg. Hebt u genoeg aan twintig minuten? Anders vraagt u gewoon tijd erbij.

Ik schors de vergadering tot tien voor halftwaalf.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de heer Meendering.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Dank. Voorzitter, mijn fractie en een aantal andere fracties zouden graag een extra schorsing willen aanvragen van twintig minuten.

De VOORZITTER: De vergadering is voor nog een keer twintig minuten geschorst.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Willen de leden van de Staten hun plaatsen innemen? Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de heer De Wit.

De heer DE WIT (CDA): Ja voorzitter, hartelijk dank. Ik durf het bijna niet te vragen, maar we zouden nog graag tien minuten willen schorsen. Daarmee denken wij dat wij een heel eind kunnen komen. Als dat zou kunnen, dan zouden wij dat heel prettig vinden.

De VOORZITTER: Dat 'een heel eind' is wel heel interessant. De heer Mastenbroek.

De heer MASTENBROEK (SP): Ja, ik begrijp dat er een motie onderweg is. Wij zouden die schorsing wel zo lang willen hebben dat wij na ontvangst van die motie ieder geval nog vijf minuten willen overhouden om ons daarop te beraden.

De VOORZITTER: Dat telt op tot een kwartier. Nog andere bestellingen? Nee? Dan schors ik voor een kwartier. Nog even voor de goede orde: mij lijkt het goed om daarna de tweede termijn van de Staten te doen en dan de lunchpauze te organiseren voorafgaand aan de stemmingen, zodat het onderhandelen gewoon door kan gaan met volle mond.

De vergadering is geschorst.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik vraag de bode om even te bevorderen dat de ontbrekende Statenleden ook plaatsnemen in de Statenzaal en schors nog even voor zolang dat nodig is.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en richt me even tot de laatkomers. Even over de orde en ik zou graag willen dat u daar allemaal even de aandacht voor hebt. Dames en heren, als er wordt geschorst, dan doen we dat in de hoeveelheid bestelde minuten – daar doet nooit iemand moeilijk over. Dan heropenen we de vergadering en dan is het buitengewoon onbeleefd in de richting van die Statenleden die keurig op tijd hier dan zitten te wachten, om gewoon de afgesproken termijnen te negeren en daarmee in feite te zeggen: “Nou ja, wat zij daar doen, weten we niet.” Want al die tijd kunnen wij de vergadering niet heropenen. Dus dat is echt op z'n zachtst gezegd onaardig als u dat doet. U gaat zelf over de schorsingstermijnen die u aanvraagt. Meestal krijgt u die ook. Dus wilt u in het vervolg die termijnen ook respecteren? Dan heropenen de vergadering. Als er dan behoefte is aan een aanvullende schorsing, dan kan dat. Maar elkaar op deze manier laten wachten, vind ik niet netjes. Ik ga ervan uit dat u dat allen met mij eens bent.

Wie wil er het woord om de uitkomst van de schorsing mee te delen? De heer Meendering.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Uw woorden onderschrijf ik en ook excuses denk ik namens een aantal mensen dat iets te laat aanwezig was.

Alleen, we zijn nog bezig om nog zoveel mogelijk partijen onder die motie krijgen. Dat vergt helaas nog enige tijd. Het gaat even om bepaalde woordkeuzes. Dus eigenlijk zou ik willen verzoeken om nog eenmalig een kwartier te willen schorsen.

De VOORZITTER: Dan zou ik het volgende willen voorstellen. Op dit moment wordt er met man en macht gewerkt om de lunchpauze een beetje te vervroegen. Dat stelt hoge eisen aan de medewerkers die dat doen. Maar dan zou ik willen zeggen dat het kwartier dat u nog vraagt, over te laten gaan in nog eens een kwartier lunchpauze. Als we dan tijdens de lunch tot de conclusie komen dat er misschien nog iets meer tijd nodig is, dan bellen we een tikje later. Dus ik ga ervan uit dat er aan het einde van de lunchpauze voldoende ruimte is geweest voor schorsing om de tweede termijn te kunnen hebben. Die pauze begint nu feitelijk, maar de lunch laat nog even een paar minuten op zich wachten.

De vergadering is geschorst.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Willen de leden van de Staten hun plaatsen innemen? We zijn een aanvullende schorsing en enige broodjes verder. De heer Kamminga vraagt het woord en krijgt het ook.

De heer KAMMINGA (D66): Ja, voorzitter. U verwacht het misschien niet, maar ik zou willen vragen om nog eens tien minuten te schorsen. Ik denk dat dit echt de laatste keer is voor dit onderwerp. Ja, dat weet ik wel vrij zeker.

De VOORZITTER: De vergadering is voor tien minuten geschorst.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Dames en heren, ik heropen de vergadering. Zou de onderlinge beraadslagingen kunnen beëindigen? Dan is nu aan de orde de tweede termijn van de Staten en ik heb begrepen dat het voor de begrijpelijkheid van het debat het handigste is als ik eerst de heer Gerrits van D66 het woord geef. Dat krijgt hij van mij.

De heer GERRITS (D66): Excuus voor degenen die te lang hebben moeten wachten op de hervatting van deze vergadering. Wij hebben uitgebreid overleg gevoerd met iedereen van wie duidelijk was dat ze ook geïnteresseerd waren om mee te praten over de motie die we hier in behandeling hebben en die wij eerder hebben ingediend bij de voorzitter. We probeerden om een zo breed mogelijk draagvlak voor die motie te vinden, voornamelijk voor de toekomst die we zelf moeten gaan vormgeven. Want we weten ook met z'n allen dat we dit echt ook als basis moeten gaan gebruiken.

Daar moet ik een nuance op aanbrengen. Want met name van de kant van de SP is er ook aangegeven dat zij nadrukkelijk ruimte wil creëren voor de discussie die nog moet gaan plaatsvinden met gemeenten en met inwoners en dat wij dus ook deze ambities meegeven in plaats van ze nu vaststellen. Daarmee geven we ook nadrukkelijk aan wat wij overigens zelf natuurlijk ook al vonden, dat wij ruimte hebben voor die discussie met anderen dan onszelf.

Aan de andere kant is er een wijziging doorgevoerd en die heeft iets meer om handen gehad. Dat is praten over interpretatie van wat nou precies 'duurzaam' is. In het ene geval betekende dat woord 'structureel', 'niet voor één dag'. Een investering die je nu doet, is voor altijd voor Groningen van belang. Dat is 'duurzaam'. Daar is in veel gevallen van gezegd om er 'structureel' van te maken of 'toekomstbestendig' en dergelijke. Maar in een ander geval duidde het ook wel daadwerkelijk op een soort van systeemverandering die onderdeel is van die toekomst. Die heeft te maken met bescherming van het klimaat. Daarin zien sommigen ook weer dat er een voorschotje wordt genomen op dat zij straks voor een klimaatbestendige chemische sector zouden moeten zijn ofzo. Terwijl we nu nog bezig zijn op het niveau van ambities. Dat is vrij lastig. Dus hebben we uiteindelijk gezegd dat we van het woord 'duurzaam' meer last hebben dan dat het aangeeft welke kant we precies op willen. Ik vind zelf dat we dan wel iets te doen hebben met elkaar om vast te stellen wat dan precies die energietransitie en die duurzaamheid voor ons betekent. Want één ding is duidelijk: dat het niet duidelijk is.

Maar voor deze motie, die op het niveau zit van het structureel verbeteren van de economie, van het onderwijs, van het toekomstperspectief in Groningen, hebben wij daar geen last van en vinden wij het heel erg belangrijk dat we die toekomst gemeenschappelijk kunnen gaan vormgeven met behulp van deze ambities. We trekken dus daarmee onze vorige motie in en dienen deze in plaats daarvan in.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 66 (de gewijzigde versie van motie 64), 'Overkoepelende ambitie voor het Groningen van 2040'. Deze motie is ingediend door de fractie van D66, mede namens de fracties van de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, de VVD, GroenLinks, het CDA, 50PLUS, de Partij voor het Noorden, de PVV, de SP en Groninger Belang: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2019, Constatende dat

- de Staten per motie M459 'Tijd voor Groningen' hebben gevraagd om hun kaderstellende rol in te kunnen vullen en dat vandaag in deze Statenvergadering kunnen doen;
- Provinciale Staten en gemeenteraden zich gezamenlijk ambitieus kunnen uitspreken voor de toekomst van de provincie Groningen;

Overwegende dat

- de start van het NPG goed moet zijn: het gaat om een nieuw perspectief voor alle Groningers inclusief een langjarige ambitie met langdurig effect; een ambitieus doel werkt wervend en kan werken als een vliegwiël; het levert medestanders en bondgenoten op, zoals het Rijk;
- de schadeafhandeling en versterking geen onderwerpen zijn binnen het NPG, maar wel absolute randvoorwaarden voor het succes van toekomstplannen;
- de inwoner van Groningen moet ervaren dat het Nationaal Programma Groningen er voor hem of haar is en zijn of haar leefomgeving en kwaliteit van leven op korte en lange termijn verbetert;
- het formuleren van meetbare ambities het mogelijk maakt om de juiste, daarbij horende doelen en programma's op te stellen;
- het wenselijk is dat projecten op meerdere terreinen een positief effect hebben en de ambities elkaar versterken en samenhang vertonen;

Stellen de volgende ambities voor het Nationaal Programma Groningen in 2040 voor:

1. Economie

De toekomstbestendige economische groei ligt meerjarig ten minste op het landelijke niveau. Dat geldt voor de provincie als geheel, maar ook voor de gemeenten afzonderlijk. De economische structuur is toekomstbestendig versterkt, door een ideaal vestigingsklimaat en de keuze voor kansrijke sectoren waarin Groningen koploper blijft of wordt.

2. Opleiding, werk en inkomen

De sociaaleconomische positie en het opleidingsniveau van de Groningers zijn structureel versterkt en is minstens even hoog als het Nederlandse gemiddelde (provinciaal en gemeentelijk gemeten). De excellente opleidingen van de Groningers en hun kinderen sluiten perfect aan bij de gevraagde niveaus en vaardigheden op de arbeidsmarkt en de arbeidsparticipatie is minimaal op het niveau van het landelijk gemiddelde.

3. Leefbaarheid

Elke Groninger woont in een veilige en toekomstbestendige woning en voelt zich in 2030 minstens zo gezond, gelukkig en welvarend als de gemiddelde Nederlander, gemeten met dezelfde standaarden en methodieken.

4. Imago en aantrekkingskracht

Groningen heeft een uitstekende (digitale) bereikbaarheid. De aantrekkingskracht van de natuur, het landschap, de cultuur en de dorpen versterken elkaar en het goede vestigingsklimaat. Groningen is een populaire regio om een bedrijf te vestigen, te gaan wonen, te recreëren en op vakantie te zijn. En roepen het Programmabureau op om:

- deze ambities nadrukkelijk mee te nemen in de Kadernota voor het Nationaal Programma Groningen;
- deze ambities uit te werken tot korte- en langetermijndoelstellingen, met goede meetbare indicatoren en herkenbare referentiegebieden: er wordt daarbij een goede afweging gemaakt wat betreft de hoeveelheid indicatoren teneinde de bureaucratie te beperken;
- deze doelstellingen met indicatoren per ambitie uit te werken;
- de vijf verbeterpunten uit de adviesnotitie van Deetman en Pastors mee te nemen in de uitwerking van de Kadernota;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Het is al uitgebreid uitgelegd door mijn collega van D66 waarom het nou zo lang duurde om tot een breedgedragen motie te komen. Rest mij alleen nog toe te voegen vanuit onze fractie dat wij blij zijn dat het gelukt is een motie neer te zetten waarin wij dus duidelijk de ambities omschrijven voor Groningen. Respect ook voor de manier waarop partijen zich hebben opgesteld om overstijgend te denken en eigen belangen soms een beetje opzij te zetten. Dus ja, een mooi resultaat en wij zijn er blij mee.

De heer ENGELKENS (PvdA): Ik sluit me aan bij de vorige spreekster.

De heer PESTMAN (FvD): Nou ja, het was ook bijna wel te verwachten, maar ik heb er toch niet zo'n heel goed gevoel over alles. Ik heb toch nog steeds het idee dat de politiek een beetje een te grote stip aan de horizon zet. Ik had gehoopt dat die achter ons lag en niet voor ons. Maar we zullen ons beraden over de motie. We hebben die nog niet echt gezien, maar we gaan erover nadenken.

De heer DE WIT (CDA): In eerste instantie excuses aan u, voorzitter, dat wij de mores niet helemaal gehanteerd hebben. We vonden het wel nodig om echt even bij elkaar te zitten en met elkaar het gesprek ook aan te gaan over deze motie. Het is natuurlijk niet altijd begrijpelijk voor de mensen buiten deze zaal hoe het kan dat er zoveel schorsingen nodig zijn om toch tot een gezamenlijk besluit te komen. Maar uiteindelijk gaat het om heel veel geld: 1,15 miljard. We willen allemaal het beste voor Groningen. We willen hier daar wat dingen voor meegeven. Dat doen de raden ook en dat moet de samenleving straks dus ook kunnen doen. We willen een goede basis voorleggen en we zijn blij dat verschillende partijen daarin meegedacht hebben. Natuurlijk hebben we een Coalitieakkoord waarin allerlei dingen staan waar we ons vurig voor inzetten, maar wij zijn ook blij dat we buiten de coalitie om met verschillende partijen gewoon overeenstemming kunnen bereiken, in dit geval over de motie over het NPG. Daar wil ik namens de CDA-Statenvructie mijn waardering over uitspreken.

De heer HAZE (Groninger Belang): Ja, ik had hier een hele lijst met allerlei argumenten waarom wij de motie niet mede zouden indienen. Maar daar hoef ik het niet meer over te hebben, want ik kan het vel papier gewoon omdraaien en daar staat nog maar heel weinig. Dat ligt een beetje in de lijn van wat de heer De Wit zegt. Ik denk dat het een compliment waard is aan ons allen – behalve dan aan Forum voor Democratie tot nu toe – dat we in dit dossier met elkaar zoveel mogelijk moeten kijken of we

samen kunnen optrekken. Dat is in dezen gelukt en dat is volgens mij een compliment waard aan deze Staten.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Groningen moet koploper worden in realistische ambities, vindt de PVV. Een grote meerderheid van de inwoners moet zich ook in die ambities kunnen herkennen. Dat zal blijken als die ambities concreet zullen worden uitgevoerd. Maar de PVV is ook positief en geeft deze motie, die we mede hebben ingediend, dus het voordeel van de twijfel – die er toch bij ons zal blijven. ‘Eerst zien en dan geloven’.

Bij de motie die we ingediend hebben, motie 65, over het Nationaal Programma Groningen, hebben we een partij bereid gevonden om mee in te dienen. Daar zijn we heel blij mee. Maar we hebben in de eerste *bullet* van het dictum een woordje toegevoegd. Bij ‘concreet’ hebben we ook nog ‘realistisch’ genoemd, want dat vond Forum voor Democratie belangrijk. In feite is ‘concreet en realistisch’ even extra aangestipt, waarvan akte. Die nieuwe motie wil ik ook nog even aan u geven, voorzitter. Het dictum is dus gelijkgebleven, alleen er is één woordje toegevoegd en dat is ‘realistisch’.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 67 (gewijzigde versie van motie 65), ‘Groningers aan zet’. Deze motie is ingediend door de fractie van de PVV, mede namens de fractie van Forum voor Democratie:

‘Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2019,
Constaterende dat

- kern van het NPG is: het bieden van perspectief voor het gedeelte van Groningen waar de gaswinning dit perspectief de afgelopen jaren heeft beschadigd;
- in het programmakader wordt gesproken over een nog op te stellen overkoepelende ambitie waarmee het bieden van perspectief concreet wordt gemaakt;
- het ambitieniveau uiteindelijk ook het kader moet bieden waarbinnen concrete en meetbare doelen kunnen worden vastgelegd;

Overwegende dat

- van de aanpak van het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid kan worden geleerd dat een breed gedeeld ambitieniveau een belangrijke factor is in het succes van het programma;
- er op dit moment nog geen duidelijk gedeeld ambitieniveau is;
- onduidelijkheid over het ambitieniveau van het NPG ook onduidelijkheid geeft over of dit ambitieniveau op voldoende brede steun kan rekenen;
- de vraag nog beantwoord moet worden welke mate van steun voldoende is: streeft men naar unanieme steun of niet?;

Sprekende uit

1. om er bij het Programmabureau en bestuur van het NPG op aan te dringen om het ambitieniveau voor 2028 en 2040 concreet en realistisch te maken en daarvoor een zo groot mogelijk maatschappelijk en politiek draagvlak na te streven;
2. dat draagvlak voor het NPG is te creëren door erop toe te zien en te garanderen dat de concrete uitvoering van het NPG hand in hand gaat met de daadwerkelijke uitvoering van de schadeafhandeling en versterking;

En gaan over tot de orde van de dag!’

De heer VAN KESTEREN (PVV): Dan is er nog een motie en die is ingediend door Forum voor Democratie, Groninger Belang en de Partij voor het Noorden. Dat is motie ‘Inwoner centraal’. Wij zullen deze motie steunen. Wij hadden deze zelfs mede in kunnen dienen, omdat hierin duidelijk kenbaar wordt gemaakt dat in het Nationaal Programma Groningen geen plaats zou moeten zijn voor duurzaamheidsprojecten waar de inwoners niets aan hebben. Nou, dat kunnen we alleen maar ondersteunen.

Dan is er nog een motie ingediend door Forum voor Democratie, de Partij voor de Dieren en Groninger Belang. Dat is motie 61, die over opgeleide Groningers gaat. Die kan mijn fractie ook steunen, omdat deze motie recht doet aan de uitwerking zoals die in het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid succesvol is gebleken. Op de zaterdag dat ze dat hebben toegelicht, maakte dat ook wel indruk.

Motie 62 van Forum voor Democratie vinden wij sympathiek. Die gaat over het structureel terugdringen van armoede. Maar we hebben overlegd met elkaar en we kwamen tot de conclusie dat het Nationaal Programma onzes inziens daar niet voor is. Dus vandaar dat we deze niet steunen.

Dan hebben we nog motie 63 van de SP en Groninger Belang. Dat is de motie ‘Echt voor Groningen’. Die gaan wij ook steunen, omdat hierin duidelijk wordt gemaakt dat de adviezen van

Pastors en Deetman moeten worden opgenomen. Dat spreekt ons ook aan, want daar hebben wij van begin af aan voor gepleit.

De heer VAN DER LAAN (PvvhN): In mijn eerste betoog namens de Partij voor het Noorden heb ik vooral gewezen op de duur van de totstandkoming van dit gasfonds, zoals ik het genoemd heb en dat dan nu Nationaal Programma heet. Dat heeft vijftig jaar mogen duren: dat is best lang. Maar om nu vervolgens in drie, vier maanden kaders en hoofdlijnen te stellen, dat gaat ons wel heel erg snel. Dus onze partij stelt voor, samen met Groninger Belang, Forum voor Democratie en de PVV, om ook na 10 september nog enige ruimte te scheppen voor de kaders. Daarvoor dienen wij deze motie in.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 68, 'Breed draagvlak NPG'. Deze motie is ingediend door de fractie van de Partij voor het Noorden, mede namens de fracties van de PVV, Groninger Belang en Forum voor Democratie:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2019,

Overwegende dat

- er een NPG moet komen met groot draagvlak onder de inwoners van de provincie Groningen;
- de kaders en hoofddoelen zorgvuldig moeten worden gekozen;

Constaterende dat

- er veel druk ligt op de definitieve vaststelling van de kaders en hoofddoelen van het NPG;

Sprekende uit

1. om de tijd te nemen voor de vaststelling van de kaders en hoofddoelen;
2. dat ook na 10 september 2019 raden en Staten nog de mogelijkheid krijgen om een en ander bij te sturen;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Even een heel korte reactie. Het woordje 'duurzaam' is zojuist gesneuveld in een compromis. Het geeft exact aan waar de Partij voor de Dieren bang voor is. Een compromis waar onze inwoners – en dan bedoel ik alle inwoners, niet alleen de mens – op de lange duur er alleen maar minder van worden.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Ook wij als 50PLUS kunnen ons natuurlijk vinden in de brede motie. We vinden het toch belangrijk om daar ons jawoord aan te geven. Het enige puntje dat ik daar nog bij wil merken is dat er een paar keer 'Groningen' in wordt genoemd. Dan ga ik er ook vanuit dat het de hele provincie Groningen is en niet alleen om de aardbevingsgemeenten gaat.

De motie van de Partij voor het Noorden steunen wij natuurlijk ook.

De VOORZITTER: Nog niet alle moties zijn rondgedeeld. Ik kan mij voorstellen, zeker nu de laatste motie eraan komt, dat dit aanleiding geeft om de tijd ervoor te nemen. Dat er even vijf minuten nodig is om erover te praten. Meneer Mastenbroek.

De heer MASTENBROEK (SP): Ja, ik zou graag mede namens Groninger Belang motie 63 willen intrekken.

De VOORZITTER: Dat is goed om te weten: motie 63 is ingetrokken.

Nou, dan schors ik de vergadering voor vijf minuten, zodat u ordentelijk over de moties, ook de laatst ingediende, kunt beraadslagen.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Dames en heren, als ik rondkijk, zie ik dat er nog allerlei overleg gaande is. Maar ik weet niet of dat nog per se helpt bij het succesvol kunnen verwerken van de ingediende moties. Dus ik waag het erop: ik heropen de vergadering.

De beraadslagingen zijn gesloten. Mijn vraag aan u allen is of er nog fracties zijn die over een of meerdere van de ingediende moties een stemverklaring willen afleggen. Dat is bij Forum voor Democratie het geval. Wie heeft het woord? De heer Kuiper.

De heer KUIPER (FvD): We wilden graag een stemverklaring afleggen over de motie 'Overkoepelende ambitie voor Groningen'. Eerst wil ik even kwijt dat ik het jammer vind dat mijn fractie niet betrokken is bij de diverse overleggen die hier hebben plaatsgevonden tijdens de diverse

schorsingen. Dat vind ik een gemiste kans om ook onze input en onze zienswijzen daarin kenbaar te maken.

Dan ben ik het eens met wat de heer Van Kesteren van de PVV zei: 'Eerst zien, dan geloven.' Dat is voor ons ook een heel belangrijk punt. Wij hebben veel kritiek op de geformuleerde, veel te ruime doelstellingen in dezen. En jammer dat er geen toetsing plaatsvindt per project op de toevoeging of verbetering voor de inwoners. Dat vinden we ook heel erg jammer.

Verder werd aangegeven dat het 'schoorvoetend' was en daarin ga ik mee. Ook schoorvoetend en stapje voor stapje. Dat zijn allemaal stapjes in de goede richting. Want het belang voor de Groningers en Groningen moet vooropstaan en dat geldt ook voor Forum voor Democratie. In eerste instantie leek het erop dat wij hiertegen zouden zijn. We hebben dit ook nog een keer intern in de fractie besproken en willen hier dan toch maar meegaan in deze motie.

De heer GERRITS (D66): We hebben gekeken naar de moties die rondom dit agendapunt zijn ingediend. Wij constateren dat alle moties behalve motie nummer 66 een mindere reikwijdte hebben dan motie 66. Daarom zullen wij alleen motie 66 steunen.

De heer DE WIT (CDA): Wij hebben als CDA ook even kritisch naar alle moties gekeken. Een aantal van die moties is al verankerd in motie 66 die heel veel partijen hebben ingediend. Er is ook een aantal moties waar we het niet mee eens zijn en daarmee gaan wij voor de meest verstrekkende motie en dat is motie 66.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, ik wil toch even opmerking dat de bedoeling om iedereen achter een motie te krijgen, niet moet betekenen dat dan alle andere moties van de oppositie in de prullenbak kunnen. Want die voegen toch echt wat toe aan motie 66. Dat zou ik toch wel even gezegd willen hebben.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik beschouw dit maar als een stemverklaring. Mevrouw Voerman.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Niet iedereen staat achter deze brede motie 66, want wij zullen tegen blijven stemmen. Wij vinden dat de ecologie centraal moet staan.

De heer MASTENBROEK (SP): Het stemmen zult u bij ons straks wel zien, maar ik wil bij motie 62 nog onze tegenstem verklaren. Wij zijn het op zich best eens met wat daarin wordt opgeroepen, maar vinden de tijd vandaag bij het bespreken van het NPG niet geschikt daarvoor. Dus daarom zullen wij tegen die motie stemmen.

De heer ENGELKENS (PvdA): Ja, wat de SP ook zegt: u zult straks wel zien hoe wij gaan stemmen. Ik wil even onze visie geven op motie 61. Die gaat over opgeleide Groningers. Voor zover wij het overzien, wordt daar al in voorzien via opleidingen, dus daar stemmen we niet in mee.

Hetzelfde geldt voor motie 62: dit vinden we ook niet echt een onderwerp dat bij het NPG past en daarom stemmen wij daarin niet mee.

De VOORZITTER: Dank u wel. Anderen nog? Ik zie geen handen meer. Klopt dat? Nee? Dan kunnen wij het echte stemmen ter hand gaan nemen. Ik hoorde zonet de heer De Wit zonet zeggen dat hij van mening was dat motie nummer 66 de meest verstrekkende was. Daar sta ik buitengewoon neutraal in, maar is het dan een goed idee om die dan als eerste in stemming te brengen? Doen we dat. Dan is daarna overigens wel aan de indieners om een beetje na te denken of ze ook vinden of daarmee hun motie is gedekt. Ik verwijs even naar de stemverklaring van de heer Van Kesteren.

Als eerste dus motie 66 (de gewijzigde versie van motie 64), 'Overkoepelende ambitie voor het Groningen van 2040', ingediend door vele partijen. Er zijn 40 stemmen voor van de fractie van 50PLUS, het CDA, de ChristenUnie, D66, Forum voor Democratie, GroenLinks, Groninger Belang, de Partij voor het Noorden, de PvdA, de PVV, de SP en de VVD en één stem tegen van de fractie van de Partij voor de Dieren, zodat deze motie is aanvaard.

Dan kom ik bij motie met nummer 60, 'Inwoner centraal'. Voor hebben twaalf leden gestemd van de fracties van 50PLUS, Forum voor Democratie, Groninger Belang, de Partij voor het Noorden en de PVV. Daartegen stemden 29 leden van de fracties van het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, de Partij voor de Dieren, de PvdA, de SP en VVD, zodat de motie is verworpen.

Dat brengt ons bij motie nummer 61, 'Opgeleide Groningers'. Er zijn 13 stemmen uitgebracht voor de motie van de fracties van 50PLUS, Forum voor Democratie, Groninger Belang, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden en de PVV. Daartegen stemden 28 leden van de fracties van

het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, de PvdA, de SP en VVD en dat betekent dat deze motie is verworpen.

Wij zijn bij motie 62, 'Structureel terugdringen van armoede'. Voor deze motie zijn vier stemmen uitgebracht namens de fractie van Forum voor Democratie. Daartegen stemden 37 leden van de fracties van 50PLUS, het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, Groninger Belang, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, de PvdA, de PVV, de SP en VVD, dus de motie is verworpen.

Motie 63, 'Echt voor Groningen' is ingetrokken

Motie 64, 'Overkoepelende ambitie voor het Groningen van 2040' is ingetrokken.

Motie 65, 'Groningers aan zet' is ingetrokken.

Dan zijn we nu toe aan motie 67 (gewijzigde versie van motie 65), 'Groningers aan zet'. Er zijn elf stemmen uitgebracht voor deze motie van de fracties van Forum voor Democratie, Groninger Belang, de PVV en de Partij voor het Noorden. Er zijn 30 stemmen tegen van de fracties van het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, de PvdA, de Partij voor de Dieren, de SP, de VVD en 50PLUS. Dat betekent dat de motie is verworpen

Ik ben bij motie 68, 'Breed draagvlak NPG'. Er zijn 13 stemmen uitgebracht voor de motie van de fracties van 50PLUS, Forum voor Democratie, Groninger Belang, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden en de PVV. Er waren 28 leden tegen de motie van de fracties van het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, de PvdA, de SP en de VVD, zodat deze motie is verworpen.

Dat is het einde van dit agendapunt.

B. Zienswijze op ontwerp-vaststellingsbesluit gasjaar 2019-2020

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, een zienswijze. Want drie keer is scheepsrecht. Maar of de minister lering gaat trekken uit de uitspraak van de Raad van State? Wij vragen het ons af. Feit is wel dat er nog steeds onvoldoende rekening wordt gehouden met de veiligheid van de Groningers. Het is triest om te zien dat we eerst weer een beving moeten hebben, zoals in dit geval Westerwijtwerd, om de zaak weer op te schudden – en vergeeft u mij deze uitdrukking. De minister lijkt er alles aan te doen om de gaswinning te verlagen. Ondertussen blijven het herstel en de versterking achter. Natuurlijk hebben we nu de stuwmeerregeling, die een deel van de problematiek op de korte termijn wegneemt. Maar het is maar een noodoplossing die we hopelijk eenmalig in hoeven te zetten. Het grootschalig versterken zien we ook nog steeds niet op gang komen. Zolang dat niet is gebeurd, kan niemand de veiligheid van onze inwoners garanderen.

Weer zijn het voor de minister de leveringszekerheid en het economisch belang die een grote rol spelen bij de voorzichtigheid, maar onvoldoende veiligheid voor de Groningers. In 2015 riep de toenmalige minister van Economische Zaken dat binnen vijf jaar iedere Groninger even veilig moest wonen als de rest van Nederland, de zogenaamde tien-min-vijf-norm. In de zienswijze is die ook nadrukkelijk weer opgenomen. Helaas, het gaat niet lukken om dit te realiseren en dus een nieuwe zienswijze.

We kunnen ons prima vinden in de opgestelde zienswijze en wellicht dat we de uitspraak van de Raad van State nog wat zwaarder moeten meewegen. Als je drie keer achteraf gelijk krijgt, terwijl de winning al heeft plaatsgevonden, is het misschien zaak om toch op voorhand meer naar de argumenten uit de regio te luisteren. Steekhoudende argumenten wat ons betreft. Laten we nu eens zorgen dat een uitspraak van de Raad van State niet nodig is, maar dat de zienswijze al leidt tot het voor het komende gasjaar gewenste niveau van 12 miljard kuub. Dit is nog niet veilig, minder is nog steeds veilig.

Mevrouw VAN SCHIE (PvdA): Dank aan het College van Gedeputeerde Staten voor de snelle aanlevering van deze ontwerpzienswijze. Dank ook voor het werk dat daarvoor door alle ambtenaren is verricht, want ik realiseer me dat dat een forse klus in een heel korte tijd. Fijn ook dat we deze zienswijze gezamenlijk met de regio kunnen indienen en hopelijk vandaag opnieuw een gezamenlijk besluit van onze Staten.

Afgelopen week zijn wij bijgepraat door het Groninger Gasberaad. Opnieuw is duidelijk geworden uit de onderzoeken, uit wat ons verteld is, uit wat we elke dag horen dat alle consequenties voor de inwoners van ons gebied van de gaswinning nog steeds enorm zijn. Er is gebrek aan

vertrouwen, er is zorg, er is maatschappelijke ontwrichting en die duurt al heel erg lang. Daar moet echt een einde aan maken.

Afgelopen week heeft de Raad van State opnieuw het gaswinningsbesluit vernietigd. Dat moet voor onze minister en voor ons kabinet aanleiding zijn om het dit keer echt beter te gaan doen. Wij hebben de afgelopen keer in de commissie de nodige input gegeven voor deze zienswijze en we zijn blij dat we die terugzien in het besluit dat nu voorligt. We hebben daarbij aangegeven dat wij vinden dat de gaswinning zo snel mogelijk naar 12 miljard kuub moet en nog sneller naar nul. De minister geeft steeds opnieuw aan dat leveringszekerheid en economische belangen daarbij een belangrijke rol spelen. Natuurlijk is dat zo, maar wij vinden dat het kabinet zich harder moet inspannen om ook echt naar die 12 miljard kuub en naar die nul moet gaan. Wij kunnen ons ook eerlijk gezegd niet voorstellen dat dat niet zou kunnen. Want wat we misschien weleens vergeten, is dat nog voor deze aardbevingen aan de orde waren, er altijd wel de verwachting was dat het Groninger gasveld zo rond 2040 op zou zijn. Ik kan mij niet voorstellen dat de Staat der Nederlanden en alle grote bedrijven die daar verder bij die gaswinning betrokken zijn of er afhankelijk van zijn, niet op tijd hebben nagedacht over de consequenties hiervan.

Dus, kortom: het moet en kan niet anders. We moeten van dat gas af en wel zo snel mogelijk. Verder steunen wij het voorstel zoals dat hier ligt.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Gedeputeerde Staten vraagt om de opgestelde zienswijze van het ontwerp-vaststellingsbesluit voor het gasjaar 2019-2020 te ondersteunen en samen in te dienen. Tijdens de laatste commissievergadering hebben we als Staten de kans gehad om input te geven voor de opgestelde zienswijze. Die input zien we duidelijk terug in het stuk dat nu voorligt. Ik ga niet alle punten opnieuw bij langs.

Voor mijn fractie is zowel de lichamelijke als mentale gezondheid van de inwoners van het gebied een punt waar we ons grote zorgen over maken. Die zorgen zijn opnieuw bevestigd en benadrukt door hoogleraar Tom Postmus van de Rijksuniversiteit Groningen tijdens de *masterclass* mijnbouwschade Groningen, georganiseerd door het Groninger Gasberaad. Het is niet alleen de dreiging van een aardbeving en een onveilige woning waar mensen lichamelijk of mentale klachten door ondervinden. Het is vooral ook hoe wij met deze situatie omgaan, de grote onduidelijkheid die er voor die mensen nog steeds is. Denk dan ook bijvoorbeeld aan de serie 'Ik wacht' van het Dagblad van het Noorden.

Daarom is het goed om in de zienswijze te lezen dat er nadrukkelijk aandacht is voor de maatschappelijke ontwrichting en wat die met mensen doet. De minister wordt er duidelijk op gewezen dat de situatie verdergaat dan de maatschappelijke bezorgdheid en wordt opgeroepen om daadwerkelijk te spreken over maatschappelijke ontwrichting en daar dan ook naar te handelen. Verder wordt er nogmaals gewezen op de grondrechten, die ook gelden voor de Groningers en hun kinderen. De minister wordt daarom opgeroepen om naast het terugdringen van het winningsniveau nu daadwerkelijk te gaan versterken en het schadeherstel goed te regelen – beide ook punten die we vorige week genoemd hebben.

De fractie van de ChristenUnie kan zich goed vinden in deze zienswijze en ondersteunt deze dan ook graag.

De heer MASTENBROEK (SP): Ook vanuit mijn fractie grote complimenten voor de ambtenaren en het College, die samen met de regio deze zienswijze hebben gemaakt. Veel argumenten die daarin gebruikt worden, hebben wij ook al eerdere zienswijzen en in eerdere stukken van de provincie gezien. Wij zijn blij dat de fundamentele kritiek op de manier waarop de minister dit aanvliegt, herhaald wordt en blijft. De input die wij als Staten in de commissie hebben kunnen geven, is denk ik ook goed verwerkt. Wij zijn ook verheugd te zien dat ook dit College zijn kritiek handhaaft op de toepassing van de HRA-methode. Zoals ik ook al zei, is het goed dat de lijn is voortgezet om samen met de regio deze zienswijze op te stellen.

Ik houd het dan ook heel kort. Wij steunen van harte deze voordracht.

De heer BAKKER (VVD): Eigenlijk geen speech, want er ligt een heel korte vraag voor en daar kan een kort antwoord op gegeven worden. In de eerste plaats complimenten voor de samenstellers van het geheel: dat is toch in een heel korte tijd gebeurd. Er wordt gevraagd of wij als PS ermee in kunnen stemmen dat de zienswijze namens ons wordt ingediend. Daar is een heel kort antwoord op mogelijk en dat is 'ja'.

Blijft voor ons nog één vraag over en dat is aan de hand van de notulen van de Collegevergadering van gisteren. Daar staat volgens ons een zin in die een beetje om nadere duiding vraagt. Daar staat: '(...) *de gemeente Het Hogeland mandateren om een aanvullende zienswijze mede*

namens GS in te dienen.’ Wij willen daar toch graag wat nadere duiding over hebben. Want als wij zometeen besluiten dat het ook namens PS is, is het toch wat vreemd als een gemeente daar een aanvulling op kan doen en dat ook mede namens ons kan doen. Daar willen we dan graag een antwoord op hebben. [Applaus voor de *maidenspeech* van de heer Bakker.]

De heer DE WIT (CDA): Als CDA hebben wij ook in de commissie aangegeven hoe wij in de situatie rondom de gaswinning staan. We hebben ook weleens gekscherend de uitspraak gedaan: ‘Het is letterlijk en figuurlijk dweilen met de kraan open’. Als wij de veiligheid van onze inwoners serieus nemen, moeten we zo snel mogelijk terug naar die 12 miljard kuub. Die baseren we niet op ons eigen onderbuikgevoel, het SodM heeft daar regelmatig onderzoek naar gedaan. Ook na de beving bij Westerwijtwerd was ook dat weer het getal dat daar genoemd werd. Dus wat het CDA betreft gaan we zo snel mogelijk terug naar 12 miljard kuub en vervolgens afbouwen naar nul. Wij kunnen de zienswijze van het College steunen.

Wat ik nog wel even wilde vragen, is het volgende. Forum voor Democratie had geen inbreng in deze zienswijze. Ik ben toch wel heel erg benieuwd naar hoe Forum voor Democratie in deze zienswijze staat bij het zo snel mogelijk teruggaan naar die 12 miljard kuub.

De heer HAZE (Groninger Belang): Ook vanuit Groninger Belang de complimenten voor het ambtenarenkorps voor het zo snel in elkaar zetten van deze zienswijze. Ik zou het met uw Staten kunnen hebben over drie keer scheepsrecht. Ik het zou het met uw Staten kunnen hebben over de veiligheid van de Groningers. Ik het zou het met uw Staten kunnen hebben over dat het eigenlijk schandalig is dat we het hier weer over moeten hebben. Ik het zou het met uw Staten kunnen hebben over dat het jammer is dat er aardbevingen nodig zijn om Den Haag in beweging te krijgen. Ik het zou het met uw Staten kunnen hebben over dat wij vinden dat het schadeherstel en de versterking zo snel mogelijk op gang moeten komen. Ik het zou het met uw Staten kunnen hebben over dat we de schrijnende geval nu echt eens een keer écht aan moeten gaan pakken. En ik het zou het met uw Staten kunnen hebben over dat 12 miljard kuub uiteindelijk naar nul moet. Maar dat doe ik niet. Want volgens mij is hier al voldoende over gediscussieerd en weet u ook allemaal waar ik het over heb.

Het moge helder dat wij deze zienswijze vanuit Groninger Belang van harte zullen ondersteunen.

De heer KAMMINGA (D66): D66 heeft er niet veel aan toe te voegen. GS heeft een scherpe eerste conceptzienswijze opgesteld. Een zienswijze waar wij ons achter kunnen scharen. Ik noem drie belangrijke punten. De nadruk op dat veel van Wiebes’ oplossingen tot nu toe papieren oplossingen en de veiligheid van de Groningers daar nog niet mee hebben verbeterd. Dat het HRA-model slechts en alleen als prioriteringsmodel mag worden gebruikt en versterkingsmaatregelen op tijd en passend moeten zijn en dat de gaswinning nu naar 12 miljard kuub gaat en zo snel mogelijk naar nul.

D66 staat achter deze en ook achter de 33 andere eisen van GS.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Om te beginnen wil ik toch melden dat wij de zienswijze van het College willen steunen. Maar er is wel een aantal kanttekeningen dat wij nog zouden willen plaatsen.

Ik zou willen beginnen met de slogan ‘Volledig van het Gronings gas af? Ja! Van het gas af? Nee!’ Want de PVV pleit voor het terugdringen van de gaswinning naar uiteindelijk nul. We willen van het Gronings gas af, maar zien in gasimport een betaalbaar alternatief. Het is niet voor niets dat er in Zuidbroek een stikstoffabriek in aanbouw is van maar liefst 500 miljoen om geïmporteerd gas geschikt te maken voor gebruik. Regeren is vooruitzien, dus dat is ook heel verstandig.

In heel Europa krijgen bedrijven en gezinnen subsidie om aan het gas te gaan. Overal in Europa legt men een gasleidingennetwerk aan om aan het schone gas te gaan in plaats van aan de milieuvervuilende windmolens of zonneparken. Maar in Nederland en in Groningen moeten we van het gas af. Dat is ook een zienswijze van dit College. Moeten de mensen aan de onzinnige, dure en milieuvervuilende warmtepomp en elektrische auto en moeten zij drie keer zoveel gaan betalen voor hun energierekening? Want dat is de consequentie van de visie die dit College heeft voor het alternatief van het Gronings gas.

De VOORZITTER: Ik hoor een punt, meneer Van Kesteren. Ik doe het met enige aarzeling. Maar wat vandaag voorligt, is het voorstel om een zienswijze in te dienen op het gaswinningsbesluit. De dingen waar u naar refereert, staan bij mijn weten lang niet allemaal in die zienswijze. Dus ik vind dat u eigenlijk over de rand van de orde bent. Dus komt u nu terzake in uw betoog?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, dan zou ik willen antwoorden dat wij een aantal zaken in de zienswijze c.q. de visie hierin missen en daar wilde ik dan aandacht voor vragen.

De VOORZITTER: Gaat uw gang.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Dank u wel.

In Europa staat men ook versteld van zoveel zelfkastijding in Groningen, waar we een heel verfijnd gasleidingennetwerk hebben en waar men koste wat kost van het gas af wil: beleid en zienswijze van het College van Gedeputeerde Staten. Nogmaals: waarom kan een zienswijze van een College niet veranderen in wat meer nuance door die klimaatambities toch wat bij te stellen? Gewoon gezond verstand gebruiken. Ga voor realistische politiek in plaats van die duurzaamheidsobsessie en die klimaatutopie, die hier nog steeds leidend zijn in beleid.

De heer VAN DER LAAN (PvdN): Allereerst een woord van dank richting alle ambtenaren die hieraan gewerkt hebben in toch zo'n kort tijdsbestek. Binnen twee weken leveren zij een heel goed stuk aan. 36 aandachtspunten, mensen, 36! Weliswaar een stuk minder dan vorig jaar, maar toch nog steeds 36. Natuurlijk ook een woord van dank aan het College om hier vaart achter te zetten door de ambtenaren aan het werk te zetten. Wij zijn weleens kritisch over ambtenaren – althans, over een aantal ambtenaren – maar in dit geval zul je hier de volle *exposure* op moeten zetten om zo'n zienswijze en straks ook een beroep – want onze partij weet nu al bijna zeker dat het een beroepszaak gaat worden – goed voor te gaan bereiden.

Dan nog even over de inhoud. Als je het zo leest, dan is het alleszins vriendelijk. Dan denk je: je bent nu twee keer in beroep gegaan, je hebt twee keer de Raad van State, het hoogste rechtsorgaan van dit land, aan je zijde gekregen. En dan nog steeds zo vriendelijk. Ik zal een voorbeeld geven. Dan gaat het over het voldoen aan de veiligheidsnormen. *'Om dit te kunnen bepalen moet er sprake zijn'* – en ik citeer – *'van veiligheidsbeleid, een duidelijk toetsingskader en concrete gegevens. Zoals we hierna uitleggen, ontbreekt het hieraan. Dat heeft tot gevolg dat op dit moment niet te zeggen is in hoeverre wordt voldaan aan de veiligheidsnorm. Uw afweging voldoet dan niet aan de wettelijke eisen.'* Het gaat dan even om het woordje 'dan'. Er moet gewoon staan: *'Uw afweging voldoet niet aan de wettelijke eisen.'* Punt. Dus het mag de Partij voor het Noorden betreft wel wat minder vriendelijk en wat minder inlevend. We hebben het recht aan onze kant, maar we moeten het nu wel gaan halen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Als tegenhanger van mijn stemgedrag zojuist wil ik u nu eerst eens zeggen dat ik bijna alle woordvoerders kon volgen in hun woordvoering. Met uitzondering dan van de heer Van Kesteren, die wel erg kortzichtig door de bocht gaat. Ik steun de zienswijze.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Ja, ik kan mij vinden in de zienswijze die het College samen met een groot aantal ambtenaren heeft opgesteld. Natuurlijk, het is ernstig dat we bevingen moeten hebben om de winning weer naar beneden te krijgen, in ieder geval naar 12 miljard. Jammer is dat. We willen natuurlijk ook graag naar de nul.

Ten slotte nog een kleine opmerking. Ik dacht dit ook bij de punten in de zienswijze stond. Gisteren hoorde ik dat de minister van Landbouw zich hier nu ook mee gaat bemoeien. Die is met de boeren begonnen te helpen om in ieder geval de mestkelders op een fatsoenlijke manier weer dicht te krijgen. Dat gaat vele miljoenen kosten en dat is ook nodig. Het is boerenwijsheid om juist een kleine milieuramp, die best een grote milieuramp kan worden – want onze watervoorziening staat echt onder druk, die mestkelders moeten aangepakt worden – te voorkomen. We vinden ook dat dat in ieder geval terug moet komen in de zienswijze.

Nogmaals: alle ambtenaren bedankt, College, succes en voorzitter, dank.

De VOORZITTER: Dan is nu het woord aan de verantwoordelijke gedeputeerde. Het woord is aan gedeputeerde Staghouwer.

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): We hebben net even erover gesproken, de heer Van Dekken en ik. Volgens mij zijn er niet veel vragen gesteld. Er is één vraag van de VVD-fractie over de praktische uitwerking. Een compliment voor de heer Bakker waar het gaat over het lezen van stukken. We hebben een praktische afspraak gemaakt met de gemeente Het Hogeland over waar het nog misschien in tekstuele wijzigingen in punten en komma's nodig zou zijn dat de gemeente Het Hogeland daar even het voortouw in neemt. Want we zijn ook samen met de gemeenten de indiener van de zienswijze, inclusief uw Staten en de gemeenteraden. Dus vandaar ook de praktische keuze

hiervoor, om de gemeente Het Hogeland daarvoor te vragen. Inhoudelijk worden er geen zaken meer in veranderd, alleen punten en komma's.

Er is grote steun voor de manier waarop de zienswijze hier nu voorligt. Daar zijn wij u dankbaar voor. Wij gaan ook deze zienswijze dan kenbaar maken aan de minister.

Met een laatste punt zou ik dan willen afsluiten, in antwoord op de heer Van der Laan. Want hij maakt er een opmerking over dat de tekst toch wel wat vriendelijk is. Wij, collega Van Dekken en ik, hebben afgelopen maandag met minister Wiebes een uiterst vriendelijk gesprek gehad, maar waar het ging om onderdelen zeer scherp. Bij dat 'zeer scherpe' ging het over de zorgen die we hebben over de aanpak van schade en de versterking, de zorgen die we hebben over het terugbrengen van het gaswinningsniveau. U kunt ervan uitgaan dat er voldoende scherpte in zat om ook het gevoel dat u hebt, voldoende onder de aandacht van de minister te brengen.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Is er behoefte aan een tweede termijn? De heer Pestman. Aan hem is het woord.

De heer PESTMAN (FvD): Nou, om toch meneer De Wit een beetje gerust te stellen: wij zijn niet van de grenzeloze discussie of de enorme show. Er moet gewoon veilig gewonnen worden, dat is een ding dat heel zeker is. Het liefst zien wij dat met import in combinatie met misschien een minimale winning. Maar dan de opbrengst van die minimale winning op zakelijke wijze naar Groningen en niet op de ambtelijke wijze waarop het nu gebeurt en waardoor het allemaal niet opschiet.

Dat zijn allemaal de puntjes zoals wij hierin staan. Maar daar gaan wij het College niet meer mee lastigvallen, want dat heeft het druk genoeg met de algehele zienswijze. Onze puntjes zijn daar niet zo heel erg belangrijk in. Vandaar dat wij daar een beetje terughoudend in zijn geweest.

Wij steunen de zienswijze. Maar zoals gezegd, het is niet geheel onze zienswijze. We gaan daar niet op muggenziften.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Geeft dat nog aanleiding tot behoefte aan andere betogen in tweede termijn? Dat is niet het geval. Dan sluit ik de beraadslaging.

Dan stel ik aan de orde de stemming over de zienswijze. Is er nog iemand die behoefte heeft om het gesproken woord zonet aan te vullen met een stemverklaring? Dat is niet het geval.

Dan kunnen we gaan stemmen over de zienswijze op het ontwerp-vaststellingsbesluit voor het gasjaar 2019-2020. Dames en heren, er zijn 42 stemmen uitgebracht. Die stemmen zijn alle voor de zienswijze. U trekt zelf hoorbaar de conclusie al: de voordracht is unaniem aangenomen. Dus de zienswijze gaat als gecombineerd document uit.

C. Realisatiebesluit extra sneltrein Groningen-Winschoten

(amendementdebat op verzoek van de fractie van Groninger Belang)

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Het is toch mooi om hier te staan en dat in het kader van eigenlijk een historische gebeurtenis, namelijk met mij als eerste indiener van een amendement voor een amendementdebat.

De snelle verbinding richting Duitsland is ook van de grote wensen van Groninger Belang. Dus de versnelling van de verbinding Groningen-Winschoten is voor ons een positieve eerste fase of eerste kleine stukje. Maar helaas is er een pijnpunt: vervroegde sluiting van station Sappemeer-Oost, temeer omdat er nog geen goed alternatief voorligt. Bij motie is geregeld dat er een onderzoek naar goed alternatief vervoer. Alleen, is er bij het aannemen van de motie van uitgegaan dat de sluiting twee jaar later zou zijn. Conclusie: er is tot nu toe niets gedaan en de tijd gaat dringen.

Het besluit zoals voorligt, voorziet hier niet in. Om te voorkomen dat het station wordt gesloten zonder een goed alternatief, dienen wij het volgende amendement in met de titel 'Sluiting station Sappemeer-Oost', samen met de Partij voor het Noorden, de Partij voor de Dieren, de Partij voor de Vrijheid, 50PLUS, de SP en Forum voor Democratie. Ik zal nog even uitleggen wat de strekking is van dit amendement. De uitkomsten van het onderzoek, dat aangevraagd of eigenlijk opgelegd is bij motie, willen we graag medio september 2020 ter beschikking hebben, zodat er tijdig een besluit genomen kan worden over goed alternatief vervoer. Daarmee kunnen we voorkomen dat straks het

eind december 2020 is en er geen goed alternatief is omdat alles te laat is en wij te laat zijn, maar dat dan toch station Sappemeer-Oost wordt gesloten. Dus dat is de insteek van dit amendement.

Mevrouw Gräper (gedeputeerde): Ja, misschien eerst even het volgende. Ik heb namelijk in de voorbereiding twee verschillende teksten van het amendement gezien. Die maken nogal een verschil voor wat mijn beantwoording gaat zijn. Dus het zou misschien wel handig zijn om even definitief te weten wat de tekst is.

De VOORZITTER: Dat is volgens mij voor de begrijpelijkheid van deze vergadering ook goed, dus we schorsen even totdat het amendement is rondgedeeld én de gedeputeerde het even heeft kunnen lezen.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord namens het gehele College aan de gedeputeerde Gräper.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Ja, voorzitter, dank dat dit even mocht wachten op wat de definitieve tekst geworden was. Wij hebben met elkaar in de commissie volgens mij vrij uitgebreid met elkaar gedeeld over het belang van de sneltrein naar Winschoten. Het ging ook over de *squeeze* waarin we als gevolg daarvan terecht zijn gekomen als het gaat over het naar voren halen van de sluiting van Sappemeer-Oost aan de ene kant en het onderzoek dat wij naar aanleiding van de motie die is ingediend over het programma van eisen voor het regionale treinverkeer ingediend is voor mogelijke alternatieven voor die door u besloten sluiting.

In het amendement wordt ons gevraagd om als College om u als Provinciale Staten uiterlijk in de septembercyclus van 2020 de uitkomsten van dat onderzoek mee te geven. U hebt in de motie die in december 2016 is ingediend, nadrukkelijk gewezen op het belang van het onderzoek naar bijvoorbeeld autonoom vervoer. Wij hebben onlangs vanuit het Nationaal Programma het laatste stukje financiering gekregen om ook daadwerkelijk in Hoogezand een pilot te kunnen doen met autonoom vervoer. Zoals het er nu naar uitziet, zal die pilot in het begin van 2020 starten. Dat heeft te maken met de goedkeuring die wij nog moeten krijgen van de RDW voor het op de weg laten rijden van dit autonome voertuig. Op het moment dat wij in de septembercyclus u iets moeten voorleggen, betekent dat wij voor de zomer van 2020 u de stukken al naar de Staten hebben moeten sturen. Zo zit de cyclus in elkaar. Dat betekent ook dat wij, tegen de tijd dat wij de stukken daarvoor in orde moeten brengen, eigenlijk al half mei het onderzoek moeten hebben afgerond. Dat betekent dat wij eigenlijk een zeer beperkte tijd hebben om dat autonome vervoer ook daadwerkelijk mee te kunnen nemen in dat onderzoek. Daarmee zouden we in ieder geval geen rechtdoen aan de motie die in 2016 is ingediend. Dat is ook de reden waarom het amendement zoals het er nu ligt, voor ons heel ingewikkeld is om uit te voeren. Want daarmee laten we eigenlijk het onderzoek, dat we volgens mij juist met elkaar wilden, onvoldoende laten zijn om u een onvoldoende goede afweging te laten geven in het najaar.

Wat ik u toegezegd heb in de commissie – wij zijn over het algemeen genegen om de toezeggingen die wij in de commissie doen, ook gestand te doen – is dat wij zo snel mogelijk na de zomer van 2020 u de resultaten zullen toesturen. Dan kunt u in uw gesprekken in het najaar de afweging daarin maken over hoe u om wilt gaan met het alternatief vervoer voor Sappemeer-Oost. Daarmee wordt volgens mij in de geest van het amendement dat Groninger Belang heeft ingediend, gehandeld. Maar als ik kijk naar de letterlijke tekst van dit amendement, dan kan het College dat, met ook de motie uit 2016 in het achterhoofd die uw Staten eerder hebben aangenomen, niet uitvoeren. Om die reden ontraden wij dan ook dit amendement, maar dan wel met de toezegging dat wij u in september 2020 de uitkomsten van de onderzoeken zullen doen toekomen, zodat wij daarover zo snel mogelijk met elkaar van gedachten over kunnen wisselen.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Ja, een beetje bijzonder. Een amendementdebat is al bijzonder, maar als de gedeputeerde dan ook nog verwijst naar twee versies, terwijl wij maar één amendement hebben ingediend, dan is dat bijzonder.

Er wordt vanuit gegaan – de gedeputeerde verwijst ernaar – dat er een pilot opgezet gaat worden en die gaat binnenkort starten. De tijd schrijdt voort. Stel nu dat die pilot geen goed alternatief blijkt te zijn, dat die misschien mislukt. Wat dan? Dan zal dat onderzoek toch wel uitgevoerd moeten zijn, zodat er ook andere alternatieven naast liggen en wij daar met elkaar gezamenlijk nog een goed besluit over kunnen nemen. Dan is er uiteindelijk toch goed vervoer geregeld, blijft Sappemeer-Oost

ontsloten en gaat het straks niet gebeuren dat het station wordt gesloten en er geen alternatief is. Dat moeten we toch echt gaan voorkomen.

Betreffende de oproep in die motie is er sindsdien al heel veel tijd overheen gegaan. Zo heel erg veel is er nog niet gebeurd. Dan kan het toch niet moeilijk zijn om te zorgen dat deze Staten in de septembercyclus van 2020 de uitkomsten van dat onderzoek ter beschikking worden gesteld? Volgens ons moet dat kunnen.

De heer BAKKER (VVD): Wat vindt Groninger Belang van de redenering van het College? Want als wij dit amendement uitvoeren, dan geven wij eigenlijk die pilot geen kans. Want dan moet je die dus uitvoeren vanaf 1 januari 2020 tot half mei. Wij hebben gewoon meer dan een half jaar nodig om die pilot überhaupt een kans te geven. Dat draait u de nek om met dit amendement. Wat vindt u daarvan?

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Nou, ik ga ervan uit dat die pilot als het goed is nu in voorbereiding is. Het is dus heel belangrijk – dat blijkt nu wel – dat die pilot nu zo snel mogelijk gaat starten. Er ligt hier een besluit voor om de sluiting van dit station twee jaar naar voren te halen. Dan moet je er ook voor zorgen dat de randvoorwaarden goed op orde zijn.

De heer BAKKER (VVD): Er wordt geen antwoord gegeven op mijn vraag. U zegt dat er eerder met de pilot begonnen moet worden. Ik heb gevraagd wat de vertegenwoordiger van de fractie van Groninger Belang ervan vindt dat zij volgens de gedeputeerde met dit amendement de pilot geen kans geeft om uitgevoerd te worden. Daar geeft u geen antwoord op. Dat wil ik wel graag hebben.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Ik ben het niet met u eens en dus ook niet met de gedeputeerde over dat zo'n pilot een half jaar moet duren. Dan heb je al genoeg informatie om te zien of het een goed alternatief zou kunnen zijn. Het onderzoek naar de verschillende alternatieven hoeft zich niet – ik ga er ook vanuit dat dat zo is – alleen op één onderdeel toe te spitsen. Ik ga er ook vanuit dat er nog verder wordt gekeken wat de andere mogelijkheden nog zijn. Voorwaarde is gewoon dat er bij motie is opgeroepen tot een goed alternatief.

De heer DE BOER (GroenLinks): Voor GroenLinks is bereikbaarheid een basisbehoefte voor de provincie. Met de huidige voordracht voor de extra sneltrein naar Winschoten wordt deze bereikbaarheid vergroot en wij zijn hier dan ook ontzettend blij mee.

Echter, met deze vooruitgang komt ook het verdwijnen van station Sappemeer-Oost. Dit betekent voor meerdere omliggende dorpen een achteruitgang van bereikbaarheid en kansen. Wij horen de duidelijke wens van deze regio om de bereikbaarheid beschikbaar te houden en wij willen hier ook zeker aan tegemoetkomen. Om de overgang zo draaglijk en soepel mogelijk te laten verlopen, willen wij graag een tijdig alternatief bieden. Het is ons duidelijk geworden dat het niet mogelijk is te garanderen dat er een alternatief is voor de extra trein zal gaan rijden. Deze garantie zou er namelijk voor zorgen dat de realisatie van de sneltrein zou ontsporen. Wij zien dan ook een duidelijke verantwoordelijkheid voor ons allen hier in Provinciale Staten en dienen gezamenlijk als Staten te beslissen over een alternatief. Om adequaat te kunnen handelen, is het noodzakelijk dat wij tijdig de resultaten van het onderzoek naar aanleiding van de motie kunnen ontvangen. Door de toezegging van de gedeputeerde zien wij hiervoor de kans.

Er is een beperkt tijdsframe om te besluiten over dit alternatief. Daarom hoop ik dat wij hier over iets meer dan een jaar tijd snel en het liefst eensgezind de handschoen oppakken en kunnen beslissen over een passend alternatief. Dan kunnen de bereikbaarheid en de kansen die nu ontstaan voor de mensen in Winschoten, ook blijven bestaan voor de gebruikers van station Sappemeer-Oost.

De heer ROEMERS (PvdA): 'Waarom ga voor de lol de politiek in? Dat kost toch zeeën van tijd?' 'Ik snap niet wat je bezielt. De politiek doet helemaal niets voor je.' Zomaar een paar vragen die je gesteld worden door vrienden, familie en op straat. Toch zijn juist deze vragen gemakkelijk te beantwoorden. Deels is het dankbaarheid voor de kansen die ik zelf heb gekregen dankzij die politiek en anderzijds het lef dat wij hebben als mensen in de politiek. Het lef om ergens voor uit te komen. Staan voor waar je voor staan. Staan voor wat je belangrijk vindt. Dat is persoonlijk en uiteindelijk past daar een partij bij. Dat is voor mij de Partij van de Arbeid.

Als jongen van tien kon ik al lachen om de grappen van Seth Gaaikema. Wie kent hem niet? Terwijl mijn vrienden konden lachen om de grappen van Bassie en Adriaan, zat ik aandachtig te luisteren naar Seth. Een cabaretier van formaat uit Uithuizen, uit onze eigen provincie. Een cabaretier die nog eens een politicus op de hak kon nemen. Werd je in zijn conference niet genoemd als

politicus, dan had je het niet goed gedaan. In zijn jonge jaren had hij vast de aanpak van het gasdossier onder de loep genomen. Helaas is hij in 2014 overleden.

Nu eventjes verder. Bij ons thuis ben ik opgegroeid in een gezin met nog steeds getrouwde ouders – wat tegenwoordig al een unicum is. Ik heb ook een klein zusje, inmiddels al iets ouder. Mijn vader was boekbinder en zou later tot na zijn pensioen in het bestuur van RVV Kien zitten. Mijn moeder stond in onze kinderjaren thuis met de thee klaar en was daarna werkzaam bij de HEMA en later bij de Praxis. Tot zover een heel romantisch beeld van de familie Roemers.

We hadden het niet breed, maar wel heel goed thuis, dankzij het talent van een goede financiële huishouding van mijn moeder en het harde werken van mijn vader. Zij hebben ons altijd gestimuleerd om het beste in onszelf naar boven te halen. We hebben daarbij altijd zelf de keuze gehad om te doen wat het beste voor ons was, altijd vanuit de gedachte om het beter te hebben. Daar hadden we wel een beetje hulp bij nodig. Juist dankzij voorzieningen als aanvullende beurzen en toeslagen, het sociale vangnet en vele bijbaantjes hebben wij kunnen studeren. Hebben wij ons kunnen ontplooien tot de volwassen mensen die mijn zusje en ik nu zijn. Dat is ook de reden waarom ik gekozen heb voor de Partij van de Arbeid. Niet alleen omdat ik uit een grotendeels rode familie kom, maar omdat je zeker moet zijn van een goede opleiding die bij je past, zeker zijn van een goedbetaalde baan, zeker zijn van een veilige woning en goede zorg voor iedereen. Dat gun ik ook iedereen.

We hadden thuis, in de jaren dat ik jong was, geen auto. Daar was simpelweg geen geld voor. We waren daarin GroenLinks wat dat betreft al lichtjaren voor. Daarom gingen wij overal heen met de trein, met de bus en met de fiets. Ik kan u vertellen: soms was dat een feest, soms een ware beproeving. Zoals vorige week al werd gememoreerd: waar het openbaar vervoer de komende tien tot twintig jaar een ware ontwikkeling zou meemaken, is dit nu al gebeurd ten opzichte van de afgelopen twintig jaar. We zien steeds betere verbindingen, mogelijkheden met *hubs* en nu ook met de sneltreinverbinding tussen Groningen en Winschoten. Maar ook elektrisch rijden neemt een vlucht in het openbaar vervoer. Dat dit verbeterd is de afgelopen jaren, zie ik terug in de uren dat wij vroeger op de bus hebben moeten wachten en dat je soms maar drie keer per dag met de bus ergens heen kon. Dan denk ik aan een dagje naar het Zuidlaardermeer naar mijn oma of naar mijn ooms en tantes in Leek, Huizinge en Nieuw-Balinge – *of all places*. Voor de mensen die het niet weten: die laatste plaats ligt vlak bij Hogeveen. De bussen rijden soms maar een paar keer per dag, zeker in het weekend. Een groot verschil met de huidige tijd.

Ook de fietsverbindingen zijn de afgelopen jaren sterk verbeterd. Meer en betere verbindingen zullen de komende jaren worden aangepast of aangelegd in onze mooie provincie. Wat zou het dan toch ook mooi zijn als Rijkswaterstaat de Paddepoelsterbrug weer netjes teruglegt op zijn plek, zodat het Hogeland via de mooie toeristische fietspaden met landschapsbeheer naar Groningen kan rijden en Stadlers kunnen genieten van het Groninger landschap. Ik hoop nog altijd dat Rijkswaterstaat deze eeuwenoude verbinding niet zomaar bij het grofvuil zet.

De Partij van de Arbeid hecht aan een leefbare en vitale provincie waarin haar inwoners zich snel en goed kunnen verplaatsen. Belangrijk voor de bedrijvigheid, economische ontwikkeling, het volgen van onderwijs, het bezoeken van zorginstellingen en winkels. Maar ook voor alledaagse activiteiten en sociale contacten. Dat betekent niet dat alle huidige OV-plekken kunnen blijven bestaan, zoals die er nu zijn. Dat geldt ook voor het treinstation Sappemeer-Oost. Laat ik vooropstellen: de PvdA is voorstander van de verbinding tussen Groningen en Winschoten. Dat dit treinstation Sappemeer-Oost om een aantal redenen dicht moet, kunnen wij begrijpen. In het motiedebat over het ontwerp-programma van eisen van 14 december 2016 hebben wij als Staten besloten om het station Sappemeer-Oost te sluiten op het moment dat de sneltrein Groningen-Winschoten en de doorkoppeling van de regionale treindiensten gereed zouden zijn. Dat was gepland voor december 2021, maar als gevolg van vertragingen in project Knoop Groningen is dit uitgesteld tot december 2022. In de motie wordt door de Staten opgeroepen een onderzoek in te stellen naar alternatieve vormen van vervoer ter vervanging van station Sappemeer-Oost. Tot zover helder.

Echter wordt dat besluit nu naar voren gehaald en ligt er een amendement voor van Groninger Belang. Ik begrijp dat het naar voren halen van deze sneltrein belangrijk is. Het naar voren halen van het realisatiebesluit voor de sneltrein is wat dat betreft voor ons een goed idee. We begrijpen ook de uitleg van de gedeputeerde. Toch hebben wij een vraag voor de gedeputeerde. Vindt de gedeputeerde ook dat zolang het onderzoek niet is afgerond danwel de uitkomsten daarvan nog niet zijn geïmplementeerd, er een alternatief moet worden gezocht voor de reizigers van station Sappemeer-Oost?

Dan nog even terugkomend op mijn eerste vraag: ga je voor de lol de politiek in? Dan is het antwoord 'nee'. Je gaat niet voor de lol de politiek in. Ik doe het vanuit de gedachte om wat te kunnen

betekenen en wat te kunnen doen met en voor de mensen, vanuit de provincie en voor de provincie. Daar haal ik mijn lol wel weer uit. [Applaus voor de *maidenspeech* van de heer Roemers.]

De heer MARQUART SCHULTZ (FvD): Een *maidenspeech*. Ik keek in het presidiumverslag van vorige week en ik zag daarin dreigend staan: *‘twee minuten per agendapunt’*. Ik dacht: ik moet kort zijn. Maar dat geldt kennelijk niet, dus vooruit, laat ik er drie van maken dan. Bovendien, *maidenspeech*? U hebt mij al genoeg gehoord aan de interruptiemicrofoon.

Maar laat ik beginnen met enkele heel korte opmerkingen. Ik ben nu drie maanden geleden begonnen, net als de andere leden van onze fractie, als lid van deze illustere Staten. Maar ik blijf me verbazen over de hoop nonsens en bangmakerij die hier voortdurend gespuid worden over het klimaat. Zo wordt vorige week gesproken van een ‘klimaatcrisis’, ja zelfs van een ‘klimaatnoodtoestand’. Waar haalt een zinnig mens het vandaan? Het verbijsterende is dat de fractie van de VVD dit allemaal steunt. Daarom doet het mij deugd dat het dit keer eens gaat over een concrete zaak die in het belang van de provincie is en niet om een quasi-geloofskwestie zoals de bouw van zonnewoestijnen en vogel- en insectenmoordende megawindmolens, die alleen maar het landschap verpesten.

Ik zat pas – vorige week was dat, ik kwam even terug van mijn prettige verblijf aan de kust – in een strandtent en vroeg de uitbater, die dat al vijftig jaar doet: “Fred, zeg me nou eens: merk je nou iets van de opwarming van de aarde?” En Fred, een echte Amsterdammer – ikzelf ook, maar ik kan het niet nadoen – zei: “Helemaal niets! Was het maar vijf graden warmer, dan had ik wat meer omzet.” Zo hoor je nog eens een ander geluid van een echte ervaringsdeskundige.

Maar goed. Terug naar de voorliggende concrete zaak van de sneltrein Groningen-Winschoten en het amendement. Forum voor Democratie steunt deze voordracht, mits geamendeerd conform het amendement. Het is van groot belang dat de verbindingen in deze provincie verbeterd worden en ook dat de spoorweg naar Duitsland wordt opgewaardeerd. Wij zeggen daarom onze steun toe aan het amendement. Anders is er geen garantie op een onderzoek dat tijdig klaar is en dat dus wel het station dicht is maar het onderzoek nog niet klaar is. En alsjeblieft geen autonoom vervoer. Ik zou niet graag Sappemeer als proefkonijn gebruikt zien worden in zelfrijdende botsbusjes. Op die 1,6 kilometer kom je veel tegenliggers tegen. Dus geen pilot. Geldverslindend, gevaarlijk: dus niet doen.

Afrondend nam ik op 31 mei de trein naar Emden om eens de *Maatjestage* bij te wonen, een aardige Duitse traditie. Het was een leuke dag met al die haringetende en bierdrinkende oosterburen. Maar aan de treinverbinding, zo merkte ik, kan nog veel verbeterd worden – afgezien nog van die defecte Friesenbrücke in Duitsland. De trein klotst en schommelt over sommige stukken baanvak en rijdt maximaal 100 – vaak langzamer. Ook was er totaal geen controle – dit nog even terugkoppelend naar het debat in het verleden. Alleen een meester op de bok, zodat bij mij in de eerste klas een angstwekkende, met ijzer beslagen en in het zwart geklede punker aanschoof, die op Sappemeer-Oost instapte nota bene. Ik zou dus zeggen: sluiten dat station. Maar slechts naar een spoedonderzoek dat niet pas klaar hoeft te zijn in de herfst van 2020. [Applaus voor de *maidenspeech* van de heer Marquart Scholtz.]

Mevrouw LESMAN (SP): Nou, ik kan wel over mezelf en mijn familie vertellen, maar dat ga ik niet doen. Ik kan het ook over het klimaat gaan hebben, maar dat ga ik ook niet doen. Ik wou het graag over het openbaar vervoer hebben: dat vond ik hier wel toepasselijk. Maar dan even in het eerst in het algemeen. Waar is het eigenlijk voor? In mijn beleving is het voor iedereen, om te zorgen voor vervoer voor iedereen. Maar laten we eerlijk zijn: dat is vaak niet waar het op uitdraait. Er worden afwegingen gemaakt: wat is nog rendabel? Wat is efficiënt? Maar ik denk weleens dat dat de verkeerde vragen zijn. De vraag zou moeten zijn: waar is het nodig? En misschien niet voor veel mensen, maar alle mensen zouden toch mee moeten tellen in onze provincie, juist omdat het openbaar vervoer is – voor iedereen, dus. Laten we eerlijk zijn: als we het echt efficiënt en rendabel willen maken, zou de provincie Groningen gewoon niet geschikt zijn. Te veel mensen wonen te verspreid. Iets wat ik juist heel erg waardeer in onze provincie – en ik denk wel meer mensen hier. Maar rendabel en efficiënt is het zeker niet. Dan zou je ertoe verleid kunnen worden om beslissingen te nemen die niet de juiste zijn: het schrappen van buslijnen en stations. Juist daarmee maak je dat wat je niet wilt, waar. Dorpen en gemeenschappen die niet meer aantrekkelijk zijn voor mensen en dus leeglopen of vergrijzen, zodat er nog meer voorzieningen verdwijnen en je een cirkelredenering krijgt.

Zo kom ik bij station Sappemeer-Oost. Dat is eigenlijk wel heel raar, want het is een heel goed gebruikt station dat erg populair is bij de gebruikers. Maar blijkbaar is het niet erg efficiënt in de plannen die nu er liggen. En dat kan, natuurlijk kan dat. Maar dan moet er wel iets tegenover staan: een goed en werkbaar alternatief, zodat Sappemeer en de achterliggende gebieden – want die moeten we ook niet vergeten – goed bereikbaar blijven.

Ik heb net iedereen over die motie uit 2016 horen praten. Dat was wel grappig, want ik hoorde zeggen dat punt 1 daarin was 'een onderzoek in te stellen naar alternatieve vormen van vervoer ter vervanging van stadion Sappemeer-Oost'. Punt. Maar dat staat er niet. Er staat: '(...) ter vervanging van stadion Sappemeer-Oost en dit af te zetten tegen het openhouden van Sappemeer-Oost.' Dat is een iets andere tekst. Dat is blijkbaar helemaal weggefallen. Ik hoorde de gedeputeerde zeggen dat in de motie staat dat er ook naar zelfstandig rijdend vervoer gekeken moet worden. Dat klopt. Maar dat andere puntje zijn we blijkbaar wel vergeten, want die motie is wel iets uitgebreider in dat eerste punt. Ik vind het wel heel mooi om te zeggen dat we het nu wel zo moeten doen, omdat het allemaal naar voren geschoven moet worden. Maar ja, keuzes hebben wel consequenties, maar daar kan Sappemeer niet het slachtoffer van worden. Dus ik ben nog steeds voor het amendement, ook na de woordvoering van de gedeputeerde.

Ik ben ook heel benieuwd naar het alternatief dat er dan komt. Want ikzelf zie het nog niet zo, maar ik hoop toch wel dat het niet een pendelbusje richting Hoogezand is. Station Hoogezand is een van de drukst bezochte stations in de provincie en dat heeft niet echt veel ruimte voor uitbreiding. Het zit midden in het centrum van Hoogezand. Maar wat het alternatief ook is, het moet er zijn voordat station Sappemeer-Oost eventueel gesloten wordt. Daarom ook ons mede ondertekenen van het amendement van Groninger Belang. Gezien de bijdragen van vele partijen bij de bespreking in de commissie verwacht ik eigenlijk brede steun. Ik weet zelf ook dat uw tegenhangers in Midden-Groningen groot voorstander zijn van dit amendement en eigenlijk ook groot voorstander zijn van het openhouden van station Sappemeer-Oost. Misschien kan dat laatste niet, maar ik zou in ieder geval pleiten voor een alternatief. [Applaus voor de *maidenspeech* van mevrouw Lesman.]

De heer BAKKER (VVD): Het voordeel van een *maidenspeech* is dat je niet geïnterrupteerd mag worden. Toen de heer Marquart net aan het woord en ook de VVD nog even aansprak, kon ik met moeite onderdrukken om te interrumperen. Maar goed, het is gelukt.

Station Sappemeer-Oost: volgens ons moet onder dat motto 'onderzoek alles en behoud het goede'. Daar moet je de tijd voor nemen en die tijd is door het College gevraagd. We hebben toch eigenlijk een half jaar nodig om dat te onderzoeken. Wij gaan er dan ook vanuit – want dat werd hier in twijfel getrokken – dat als je die tijd neemt, er in ieder geval op het moment dat die sneltrein in dienst wordt genomen, er een fatsoenlijk alternatief is of althans, daar voortvarend aan gewerkt wordt. Want dat is wel een van de voorwaarden.

Voor de rest had ik al genoemd dat wij tegen het verkorten van de pilot zijn. Daarom zijn wij tegen het amendement dat ingediend is.

De heer ZWART (PvH): Een gezegde is: 'je moet geen oude schoenen weggooien voordat je nieuwe hebt', meneer Bakker. Dat is in dit kader wel heel erg belangrijk. Als je dan naar alle *maidenspeeches* luistert, dan bekruipt je weleens het gevoel dat je het spoor even bijster bent. Zeker als je dan hoort over punkers – in het zwart, nota bene – die instappen. Het spoorde bij mij even niet, maar ik ben terug op het juiste spoor op dit moment.

Voor we gaan spoorzoeken, gaan we het even hebben over het station van Sappemeer-Oost. Ik wil daar een heel korte opmerking maken. De Partij voor het Noorden heeft al een aantal keren gezegd het belang van tussenstations te onderstrepen. Dan kunnen we nu weer flauw zijn en Baflo en de school van Groningen weer in gedachten roepen, maar tussenstations zijn extreem belangrijk. Wij zijn dus voor de voordracht en, om een heel lang verhaal heel kort te maken, mits het amendement wordt ingepast.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Wij hebben het amendement van Groninger Belang mede ingediend, omdat ook de Partij voor de Dieren vindt dat er voor de mensen die nu gebruikmaken van Sappemeer-Oost eerst een goede oplossing gevonden moet worden alvorens het station gesloten wordt. Het OV hoeft wat ons betreft niet veel sneller te worden. Het gaat erom dat we de mensen in het OV krijgen en we moeten hen zeker niet weer de auto in dwingen te stappen.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Kort en krachtig: wij steunen het amendement. Mijn handtekening staat erop, dus wij steunen het amendement niet alleen, wij dienen het ook mede in.

Wij zijn ook benieuwd naar het onderzoek. Bereikbaarheid is voor ouderen wezenlijk van belang op dat station. Dat zal ook het onderzoek uitwijzen. We hebben daar ook zelf gestaan: echt een station dat naar ons gevoel open moet blijven. Voor ons is sluiting geen alternatief, maar we zien hoe dat onderzoek zich verder ontwikkelt. Voordat er ook enig alternatief is, willen we graag weten of dat ook echt wezenlijk haalbaar is. Ik kan mij aansluiten bij een eerdere uitspraak dat we het met een elektrisch treintje of busje niet gaan halen.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan geef ik nu voor het College het woord aan mevrouw Gräper.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Misschien is het goed om eerst iets te verduidelijken. Een aantal fracties, indirect misschien, de vraag gesteld wat de *scope* is van het onderzoek dat we gaan doen het komende jaar om ervoor te zorgen dat we de juiste informatie beschikbaar hebben om in het najaar de discussie te kunnen voeren over of er voldoende rekenschap gegeven is van het vinden van alternatieven conform de motie die in december 2016 is ingediend.

De SP-fractie heeft daarbij natuurlijk gelijk dat in die motie veel meer staat dan alleen maar autonoom vervoer. Het onderzoek dat wij voornemens zijn te doen, zal dus ook veel meer bevatten dan dat. Wij hebben met elkaar afgesproken dat wij kijken naar publiek vervoer en naar hoe de dienstverlening van de bussen in de omgeving eruitziet om te zien of je met het verlengen of omleggen ervan alternatieven zou kunnen bieden. En ja, we hebben ook afgesproken dat autonoom vervoer daarbij hoort. Dus we zijn ons er heel terdege van bewust dat het meer alternatieven zijn dan alleen maar autonoom vervoer. We zullen ook in de volle breedte naar die alternatieven kijken.

Ik kan de heer Roemers daarin ook geruststellen dat we inderdaad vinden dat er dan een goed alternatief moet zijn. Maar tegelijk – ik denk dat de heer Bakker dat zeer treffend zei – moeten we ook voldoende tijd hebben om die alternatieven ook op goede wijze te onderzoeken. Ik heb u in de commissie, en volgens mij ook net, toegezegd dat wij ervoor zullen zorgen dat u in september 2020 die informatie beschikbaar hebt, zodat u ook met elkaar dat debat met elkaar hierover kunt voeren.

Maar het amendement zoals u dat nu op tafel hebt liggen, vraagt om het onderzoek 'in de septembercyclus' en dat betekent gewoon dat wij ruim voor de zomer de onderzoeken moeten hebben afgerond. Wij denken dat het daarmee onvolledig is en daarmee niet recht doet aan de discussie die wij hier in deze Staten aangekondigd hebben om te voeren.

Mevrouw LESMAN (SP): Het punt dat ik maakte om te benoemen dat het zelfstandig rijdend vervoer wel heel ver ging, is dat er dus heel erg naar de details van de motie werd gekeken. Maar dat aan het hele detail van *'dit af te zetten tegen het openhouden van station Sappemeer-Oost'* volledig voorbijgegaan werd. Ik vond dat nogal opvallend. Daarbij heb ik ook nog een vraag. Er staat in die motie ook *'(...) Provinciale Staten te informeren over de resultaten van dit onderzoek ruim voordat station Sappemeer-Oost daadwerkelijk gesloten wordt'*. Dat is gewoon de opdracht van de motie. Veel moeilijker kan ik het gewoon niet maken en daar wordt nu dus niet aan tegemoetgekomen.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Ja, het afwegen tegen het openstellen van Sappemeer-Oost is volgens mij waar het onlangs in de commissie ook uitgebreid over gehad hebben. Ik heb u aangegeven dat die afweging dan dus in het najaar van 2020 kan plaatsvinden. Dus volgens mij hebben we daar wel degelijk in het debat met elkaar recht aan gedaan.

Het 'ruim van tevoren' waar u naar verwijst, is denk ik ook exact de reden waarom we vandaag hier met elkaar dit debat voeren en waarom we er met elkaar ook uitgebreid over gesproken hebben in de commissie. Dat heeft te maken met het feit dat als gevolg van de zwakke bodem bij de sneltrein naar Winschoten het momentum waarop wij met elkaar de effectuering voorgelegd krijgen van de sluiting van Sappemeer-Oost, veel verder naar voren gehaald is ten opzichte van het moment dat wij bij het aannemen van die motie met elkaar hadden gedacht. Wij geven daarmee ook rekenschap van het feit dat wij daarmee dus niet volledig aan de uitkomsten van die motie kunnen voldoen. Maar dat heeft te maken met de keuze die wij hebben gemaakt om toch te kijken of we, ondanks die zwakke bodem, een manier konden vinden met elkaar om die sneltrein naar Winschoten toch de laten realiseren. Dat in de wetenschap dat wij nu zien dat meer dan 500 mensen elke dag van de verbinding naar Oost-Groningen gebruikmaken en dat wij graag capaciteit aan het systeem willen toevoegen. Nou, dat is denk ik precies de reden waarom wij vandaag die discussie hebben. Het was ook niet onze keus, het was een nieuw gegeven sinds het aannemen van die motie. Maar het is wel het resultaat van die zwakke bodem en de keuzes die wij daarbij hebben moeten maken om toch een sneltrein naar Winschoten te kunnen realiseren.

Mevrouw LESMAN (SP): Nou, dat begrijp ik allemaal heel goed. Maar mijn vraag is eigenlijk de volgende. Die 'ruim voor' is niet alleen omdat het in de motie staat. Het is ook omdat wij dus als Staten, maar ook de gemeenten zelf, nog een afweging moeten kunnen maken wat eigenlijk een goed alternatief is. Dus op het moment dat het alternatief wordt aangeboden, zullen wij daar ook nog een afweging over moeten kunnen maken. Daar hebben we tijd voor nodig, dat doen we niet binnen vijf minuten. Bent u het met mij eens dat we het gewoon nodig hebben dat we daar de tijd voor nemen?

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Ja, die afweging kunt u op dat moment in het najaar van 2020 nog maken. U kunt er namelijk op dat moment voor kiezen om de invoering van de sneltrein naar Winschoten een jaar uit te stellen in de dienstregeling. Dat kan immers, want we hebben in de uitraag van het programma van eisen aan Arriva gevraagd om Sappemeer-Oost wat later te sluiten. Dus dat past in de dienstregelingsplannen zoals we die ook met Arriva besproken hebben. Zo'n besluit heeft dan wel vergaande consequenties, maar dat is een keuze die u dan volgend jaar in het najaar met elkaar moet maken.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Tijdens de commissie deed de gedeputeerde ook al de belofte dat als aan het eind van 2020 blijkt dat er geen goed alternatief ligt, dat dan consequenties heeft. Dan gaat die vervroegde sluiting en dus het starten van die snellere trein richting Winschoten niet door. Dat is nu precies de reden geweest dat wij dit amendement hebben ingediend. Want bij ons staat in het besluit niet meegenomen is dat die opening er nog is. Als wij het besluit nu gaan bevestigen c.q. aannemen, dan ligt vast dat station Sappemeer-Oost gesloten wordt – of er nu een alternatief is, ja of nee.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Laat ik hiermee beginnen dat de indruk die ik uit dit debat haal, is dat wij volgens mij met elkaar hetzelfde willen. Namelijk in het najaar van 2020 met elkaar een gesprek voeren over of we met de alternatieven die we met elkaar uitgeprobeerd en onderzocht hebben, voldoende alternatief in onze beleving voor het kunnen sluiten van Sappemeer-Oost. Dat vraagt u, wij geven ook aan dat belang te hebben – dat heb ik net ook in reactie op de vraag van de heer Roemers aangegeven. Dat is ook het belang van ons allemaal, want niemand van ons zit erop te wachten om het kleedje onder de bereikbaarheid van Sappemeer-Oost uit te trekken.

De vraag alleen die u stelt in uw amendement, is niet of wij in het najaar van 2020 een gesprek kunnen voeren met elkaar daarover. Wat u in uw amendement aan het College vraagt, is om er zorg voor te dragen dat in de septembercyclus de informatie beschikbaar is. Ik heb u aangegeven dat als u ons vraagt in de septembercyclus iets beschikbaar te hebben, dat betekent dat wij ruim voor de zomer al een groot aantal zaken hebben moeten afronden, dat maakt dat de uitkomsten van het onderzoek en ook de ervaringen die wij hebben opgedaan, van onvoldoende kwaliteit zijn om u de informatie te geven op basis waarvan u een goede afweging kunt maken.

Dus als u het woord '*septembercyclus*' verandert in '*september*' om u van die informatie te voorzien, dan kunnen we nog een discussie hebben over of het handig is om toe te voegen aan besluitpunt 3 of dat het een apart besluitpunt zou moeten zijn. Maar dan zouden we volgens mij de facto hetzelfde willen. Ik heb u – zowel in de commissie als ook nu nogmaals – toegezegd dat ik u die informatie toestuur in september. Daarmee heb ik volgens mij ook inhoudelijk precies gedaan wat u in uw amendement vraagt, namelijk om ervoor te zorgen dat u als Staten de informatie hebt zodat u die afweging kunt maken. Maar met het amendement dat u indient, zet u ons zodanig klem dat wij u niet van informatie van zodanige kwaliteit kunnen voorzien dat u die afweging kunt maken.

De VOORZITTER: Twee dingen. Het mag via de voorzitter. En het andere is dat wat mij betreft interrupties niet bedoeld zijn voor monologen. Dus ik hoor graag dat die geconcentreerd worden op een vraag. Mevrouw Blink.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Nou, gezien de woordvoering van de gedeputeerde zou ik misschien heel kort even een schorsing willen voor overleg. Is dat mogelijk?

De VOORZITTER: Dan is er altijd bij mij de twijfel of dat het handigste is om nu te doen of aan het eind van alle woordvoeringen. Maar laat ik maar kiezen voor nu. Dan kunnen we klare wijn schenken. Herstel: de gedeputeerde is al klaar met haar woordvoering. Dan doet dat probleem zich niet voor, dan schors ik de vergadering. Hoelang wilt u, mevrouw Blink? Vijf minuten? Zullen dat integreren in de theepauze en er meteen tien minuten van maken?

De vergadering is geschorst.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en dan is het woord aan de aanvrager van de laatste schorsing, mevrouw Blink. Ik verzoek de leden om daarnaar te luisteren.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Nou, na alle meningen van iedereen gehoord te hebben en vervolgens die van de gedeputeerde namens het College en ook in overleg met alle mede-indieners

zijn we tot de conclusie gekomen om een gewijzigde versie van dit amendement in te dienen. Dan hebben wij toch een goed besluit voorliggen straks, dat iedereen kan steunen.

Amendement 2 'Sluiting station Sappemeer-Oost' (gewijzigde versie van amendement 1)
(ingediend door de fractie van Groninger Belang, mede namens de Partij voor het Noorden, de PVV, de Partij voor de Dieren, 50PLUS, de SP en Forum voor Democratie)

Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli ter behandeling van de Voordracht Realisatiebesluit extra snelheid Groningen-Winschoten;

Besluiten:

Het bij de voordracht horende ontwerpbesluit onder 3 aanvullend te wijzigen, zodat dit komt te luiden als volgt:

3. In te stemmen met het naar voren halen van de realisatie van het onderdeel snelheidsverhoging tussen Hoogezand-Sappemeer en Zuidbroek binnen bouwstap 1 van het project Wunderline en het station Sappemeer-Oost pas te sluiten, nadat de resultaten van het onderzoek naar de realistische en uitvoerbare mobiliteitsalternatieven uiterlijk in september *) van 2020 aan Provinciale Staten zijn voorgelegd.

Toelichting:

In het kader van leefbaarheid en goede bereikbaarheid voor Sappemeer is station Sappemeer-Oost van groot belang. Belangrijke groepen, die afhankelijk zijn van een goede OV-structuur, blijven onzes inziens door de voorgenomen sluiting van dit station in december 2020 verstoken van goed OV. In verband hiermee vinden wij het van belang dat samen met de gemeente Midden-Groningen realistische en uitvoerbare alternatieven worden uitgewerkt en zo snel als mogelijk worden ingevoerd, voordat sluiting een feit is. Vandaar ook het verzoek om sluiting pas te effectueren dan nadat Provinciale Staten kennis hebben kunnen nemen van de uitkomsten van het onderzoek naar mogelijke alternatieven.

() In de eerste versie van dit amendement (nummer 1) stond op deze plek: 'de septembercyclus'.)*

De VOORZITTER: Blijft u nog even staan, mevrouw Blink. Misschien is het wel goed om ons als luisteraars even bij de hand te nemen en te zeggen wat er is veranderd. Dat scheelt in het kopiëren, ronddelen of een nieuwe schorsing – u kent de rituelen.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Dat doe ik natuurlijk graag. Het woordje 'septembercyclus' is veranderd in 'september'. Dus nu staat er: '(...) nadat de resultaten van het onderzoek naar de realistische en uitvoerbare mobiliteitsalternatieven uiterlijk in september van 2020 aan Provinciale Staten zijn voorgelegd'.

De heer BAKKER (VVD): Is mevrouw Blink het met mij eens dat dit precies hetzelfde is als wat in het originele Collegevoorstel staat?

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Dat ben ik niet met u eens. Dit is absoluut niet wat er in het voorliggende besluit staat. Dit is een duidelijke wijziging op het voorliggende besluit. En anders moet u de zinnen er even op naslaan en vergelijken met die in het amendement en dan ziet u het verschil.

De heer BAKKER (VVD): Nou, dat ernaast leggen had ik al even gedaan. Er staat 'derde kwartaal'.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Ja, dat staat er inderdaad. Wij willen echt in september de uitkomsten van dat onderzoek hebben. In het voorliggende besluit staat dat heel breed geformuleerd.

De heer BAKKER (VVD): Ja, ik blijf bij mijn mening dat het precies hetzelfde is. Eind september is ook eind derde kwartaal. Dus waar hebben we het over? Zou u niet willen overwegen dat nu dit amendement gewoon ook overbodig is?

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Ik dank de heer Bakker voor de suggestie, maar dat gaan wij dus niet doen.

De VOORZITTER: Ik moet u zeggen: ik zag die bui al hangen. Daarmee is het amendement dus gewijzigd. Het wordt op dit moment gekopieerd en rondgedeeld, dus volgens mij hebben we allemaal de strekking wel begrepen. Ik zou me kunnen voorstellen dat we meteen kunnen overgaan naar de stemming. De heer Bakker over de orde.

De heer BAKKER (VVD): Zou het College zijn standpunt nog even kunnen meedelen over de wijziging in het amendement?

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Ook gehoord hebbende het debat en de toezeggingen die ik namens het College in de commissie en zojuist nog eens gedaan heb, kunnen wij leven met het amendement zoals het nu is. Dat is in ieder geval voor ons goed uitvoerbaar. Het is denk ik, zoals de heer Bakker net zegt, ook in lijn met zoals het in de voordracht staat. Maar het staat niet zo in het besluit en ik kan mij voorstellen dat uw Staten er behoefte aan heeft om dit ook in het besluit expliciet op te nemen, om daarmee als Staten daarover een expliciete uitspraak te doen. Nou ja, ik denk dat het inhoudelijk niet zoveel uitmaakt, maar ik kan me wel voorstellen dat u op die manier daar behoefte aan hebt.

De VOORZITTER: Daarmee zijn alle posities volgens mij helder en kunnen we overgaan tot stemmen. Is er niemand die behoefte heeft om een stemverklaring uit te brengen over het amendement? Iemand een stemverklaring? Daar is geen behoefte aan. Dan kunnen we overgaan op de stemming over amendement 2. Dit is de gewijzigde versie van amendement 1 dat daarmee is ingetrokken. Ik stel vast er 43 stemmen zijn uitgebracht – meer kan niet in deze Staten – en dat die alle voor het amendement zijn geweest. Dat betekent dat het voorstel daarmee is gewijzigd.

Ik kijk even rond of er behoefte is aan een verklaring over het stemgedrag bij het voorstel. Dat is ook niet het geval. Dan breng ik nu in stemming de geamendeerde voordracht. Er zijn 43 stemmen uitgebracht, die zijn alle voor de gewijzigde voordracht. Daarmee is de gewijzigde voordracht unaniem aangenomen.

D. Rapportage T1-2019 Aanpak Ring-Zuid (motiedebat op verzoek van de fractie van de SP)

De heer FRENAY (SP): Enkele weken terug was er voor de Statenleden een voorlichtingsbijeenkomst over het intrillen van damwanden langs de Zuidelijke Ringweg. We zijn toen uitvoerig geïnformeerd over wat er de komende maanden op stapel staat en we vernamen dat de omwonenden veel overlast zullen ondervinden. We vernamen ook dat de projectorganisatie veel energie heeft gestoken in het informeren van de omwonenden en haar best gaat doen, de overlast niet groter te laten zijn dan onvermijdelijk is. En dat het 's avonds en 's nachts in principe stil zal zijn. Ook hebben we begrepen dat er speciale regelingen zullen zijn van mensen die overdag moeten slapen of thuiswerken.

Wij spreken onze waardering uit voor deze zorgvuldige en omgevingsgerichte aanpak. Maar zonder zorgen zijn we niet. De kans bestaat namelijk dat bij het intrillen van de damwanden er schade ontstaat aan of in de panden in de directe omgeving. Van de aannemer begrepen wij dat de kans daarop weliswaar gering is, maar niet kan worden uitgesloten. In het geval zich schade voordoet, is er een schadeprotocol. Tot ons genoegen lezen wij in het protocol dat de aannemer schades vlot en soepel zal afhandelen. Wie schade heeft, kan deze melden, waarna de aannemer deze komt opnemen en bij een redelijk vermoeden dat deze een gevolg is van de intrilwerkzaamheden, deze direct en ruimhartig vergoedt. Wat ons betreft een prima werkwijze. Immers, de werkzaamheden op zich vormen al een grote belasting voor de bewoners. Als je dan ook nog eens schade aan je huis hebt, is dat dubbel vervelend. Volkomen op zijn plaats dus om de getroffen bewoners dan niet ook nog eens op te zadelen met ingewikkelde, tijdrovende schadeclaim- en afhandelingsprocedures..

Maar – u zag hem komen – er is nog een 'maar'. Dat is deze. De gegarandeerde vlotte en ruimhartige afhandeling van schade geldt alleen voor schade tot 10.000 euro. Voor grotere schades geldt een andere procedure: dan gaat de claim naar de verzekeringsmaatschappij. En dat roept

vragen op. Wat betekent dat voor de betreffende burgers? Hoelang gaat het dan duren? Kunnen we er gerust op zijn dat deze gedupeerden ook zonder gedoe en net zo vlot hun schade ruimhartig vergoed krijgen?

De woordvoerder van de aannemerscombinatie heeft ons verzekerd dat zijn organisatie mensen met grotere schades niet in de kou laat staan en zal ondersteunen. Nadat wij hier in de commissie van 19 juni over spraken, heeft gedeputeerde Gräper laten weten, er bij de aannemer op aan te zullen dringen dat – ik citeer RTV Noord – ‘er geen ellenlange uitgestelde betalingsissues zullen plaatsvinden’. Er is dus geen reden om aan eenieders intenties te twijfelen.

Maar toch zijn wij er niet helemaal gerust op. Verzekeringsmaatschappijen hebben zo hun eigen mores. Liever zagen wij daarom dat er geen onderscheid gaat worden tussen kleinere en grotere schades en dat voor alle schades, klein én groot, hetzelfde vlotte en ruimhartige protocol geldt. Verschillende procedures voor verschillende schadecategorieën achten wij zeer ongewenst. Immers, voor iedereen geldt dat de oorzaak van de schade precies dezelfde is. Voor iedereen geldt dat ze buiten hun eigen wil en invloed geconfronteerd worden met jarenlange overlast in hun directe woonomgeving als gevolg van een besluit van de overheid. In zo'n situatie behoort ook de overheid richting burgers aansprakelijkheid te aanvaarden voor alle eventuele schades, ook als deze door derden worden veroorzaakt.

In onze provincie hebben we inmiddels veel te veel ervaring met hoe dramatisch schadeafhandeling door commerciële partijen kan verlopen. Veel te lang heeft de overheid zich in het gasdossier afzijdig gehouden en de burger het zelf met de schadeveroorzaker laten uitvechten. Inmiddels is bij iedereen het besef doorgedrongen hoe onjuist en onrechtvaardig dat was. Daarom: laten wij bij de Ring-Zuid niet dezelfde fout maken. Natuurlijk, de schade bij de Ringweg zal vele malen kleiner zijn dan bij de aardbevingen. Maar het principe blijft gelijk: het gaat om ingrepen in de leefomgeving op gezag van de overheid van de burger, die daar part noch deel aan heeft, maar wel met de schade komt te zitten.

Daarom menen wij er goed aan te doen om deze Staten te vragen, zich uit te spreken voor een gelijke behandeling van alle schadegevallen en het College op te roepen, daarvoor te zorgen. Die oproep is vervat in de motie, die ik u bij dezen overhandig.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 69, ‘Gelijke behandeling kleine en grotere schades’. Deze motie is ingediend door de fractie van de SP, mede namens de fracties van Forum van Democratie, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, de PVV en 50PLUS: ‘Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2019, Constateerend dat

- de werkzaamheden voor het intrillen van de damwanden voor het verdiepte gedeelte van de Zuidelijke Ringweg binnenkort van start gaan;
- bewoners daar veel hinder van zullen ondervinden;
- opdrachtgever en aannemer zich hebben ingespannen om bewoners goed te informeren en passende oplossingen te vinden voor overlast in bijzondere situaties;
- er een schadeprotocol komt voor de afhandeling van trillingsschade aan woningen in de directe omgeving;
- ARZ/ACH bij het vaststellen van eventuele schade uitgaat van ‘bewijsvermoeden’, hetgeen inhoudt dat de schade wordt erkend als er een redelijk vermoeden bestaat dat deze een gevolg is van de intrilwerkzaamheden;
- in het concept-schadeprotocol onderscheid wordt gemaakt tussen schades tot maximaal 10.000 euro en schades daarboven, waarbij de ‘kleinere’ schades rechtstreeks door ARZ/ACH worden afgehandeld en de grotere via de verzekeringsmaatschappij;

Overwegende dat

- alle burgers met schade op dezelfde manier tegemoetgetreden moeten worden;
- dit temeer geldt bij projecten waarbij de overheid opdrachtgever is;
- het ongewenst zou zijn als burgers met schades boven de 10.000 euro (of een andere grens) met ingewikkeldere en langdurigere procedures te maken zouden krijgen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. ervoor te zorgen dat alle eventuele schadeclaims op dezelfde wijze en even vlot afgehandeld worden;

En gaan over tot de orde van de dag!’

De heer FRENAY (SP): Graag geef ik nog een kleine extra toelichting. In de commissie waarschuwde de VVD ons voor mogelijke juridische haken en ogen van ons voorstel. Navraag bij juristen leert echter dat die er nauwelijks zijn. Dit is niet het moment om daar verder op in te gaan, maar wij

vertrouwen erop – sterker nog, wij weten zeker – dat ons voorstel eenvoudig te realiseren is. In dat vertrouwen laten wij de uitwerking ervan graag over aan de mensen die er verstand van hebben.

Nu ik hier toch sta, maak ik van deze gelegenheid nog gebruik nog enkele andere vragen te stellen over de werkzaamheden aan de Ring-Zuid. Onlangs heeft de heer Piet Muijzert onze fractie deelgenoot gemaakt van zijn zorgen over de bouwwerkzaamheden aan het verdiepte stuk van de Ringweg. Samenvattend betroffen die zorgen ten eerste de onjuiste ligging van de nieuwe weg: volgens de heer Muijzert komt die 17 meter naast het in het tracébesluit vastgelegde tracé te liggen. Ten tweede het eventueel droog uitgraven van de tunnelbak en de impact daarvan op de grondwaterstand en mogelijke grondwaterbewegingen in de directe omgeving, met onvoorstelbare gevolgen voor de aldaar aanwezige ondergrond en de daarop staande bebouwing. De derde zorg betreft de totale projectkosten. Volgens de heer Muijzert zijn die, nog afgezien van onverwachte tegenvallers, substantieel te laag begroot.

In onze fractie zitten geen civiele ingenieurs. Maar we hebben wel de overtuiging dat de heer Muijzert weet waarover hij spreekt. Wij hebben begrepen dat de heer Muijzert ook zijn zorgen met mevrouw Gräper heeft gedeeld. Graag vernemen wij of het College daarin aanleiding ziet om extra onderzoek daarin te laten doen, aanvullende expertise in te schakelen of misschien een *second opinion* te vragen. De risico's lijken te groot. Welke zekerheden stelt het College daartegenover?

Tot slot wil ik het College vragen of er misschien al een antwoord is te geven op de schriftelijke vraag van mevrouw Voerman van 13 juni over de mogelijke gevolgen voor Ring-Zuid van de uitspraak van de Raad van State over de Programmatische Aanpak Stikstof. [Applaus voor de *maidenspeech* van de heer Frenay.]

De VOORZITTER: Ik feliciteer u met uw *maidenspeech* – laat ik daar eens mee beginnen – die mooi, helder en goed te volgen was. Als het niet uw *maidenspeech* was geweest, dan had ik de staart van uw betoog buiten de orde verklaard, omdat het bij een motiedebat heel belangrijk is dat het onderwerp helder en gefocust blijft. Anders moet je een regulier debat doen over iets breders. Maar dat geef ik graag voor de toekomst aan u mee.

Het woord is nu aan de gedeputeerde om te reageren.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Hoewel de motie *an sich* sympathiek is, ontraad ik de motie namens het College toch. Wij kiezen er in aanbestedingen voor om de verantwoordelijkheid voor schadeafhandeling in algemene zin neer te leggen bij de aannemer. Dat doen we bewust omdat onze ervaring is dat op het moment dat de aannemer verantwoordelijk is voor schadeafhandeling, er een natuurlijke prikkel is bij de aannemer om zorg te dragen voor zo min mogelijk hinder en zo min mogelijk schade. Dat is ook de ervaring die wij daarin hebben uit het verleden.

Zoals wij in de commissie met elkaar gedeeld hebben, is dat een politieke keuze. Maar dat is de keuze zoals dit College die maakt. Tot op heden merken wij ook dat bij infrastructurele projecten dit zelden tot problemen leidt. Dat is niet helemaal om niets. Dat heeft te maken met het feit dat, anders dan bijvoorbeeld in het gasdossier, er heel veel jurisprudentie is waar het gaat over aansprakelijkheid bij schade als gevolg van infrastructurele werken. Daarnaast is het zo dat het gebruik is geworden om voorafgaand aan de werken zogenaamde bouwkundige vooropnames te doen van een geselecteerde groep huizen, waarvan we uit ervaring weten dat die mogelijk met schade geconfronteerd kan worden. Dus we weten hoe de huizen eruitzagen voor de werkzaamheden startten en er is veel jurisprudentie.

Dat maakt ook dat over het algemeen schadeafhandeling bij infrastructurele werken snel en adequaat verloopt. Immers, verzekeraars weten dit ook. Die weten ook dat als ze procedures proberen te trainen terwijl er overduidelijk sprake is van een causaal verband, het ook hun alleen maar tijd en geld kost. Verzekeraars zijn net mensen en als ze tijd en geld kunnen besparen, dan doen ze dat graag.

Bij de Ring-Zuid hebben we nu een uitzondering gemaakt, een uitzondering op die regel. En die uitzondering is het resultaat van de afspraken die we met elkaar hebben gemaakt in het kader van de commissie-Hertogh. De commissie-Hertogh heeft onze Aanpak Ring-Zuid en de Combinatie Herepoort meegegeven dat het verstandig is om een punt te benoemen waarin je met elkaar gezamenlijk wilt excelleren. In het plan van aanpak hebt u kunnen lezen dat de Aanpak Ring-Zuid en de Combinatie Herepoort gezamenlijk hebben gemeend te willen excelleren op het omgevingsbeleid. Om die reden hebben wij met elkaar een voorstel gemaakt om bij schades onder de 10.000 euro de risico's die we in het contract bij de aannemer hebben liggen, in gezamenlijkheid af te handelen in het kader van een alliantiefonds. Daarmee zit een deel van het risico nu ook in een gezamenlijke risicopot, die zowel door middelen uit de Aanpak Ring-Zuid als door middelen van de Combinatie Herepoort gevoed wordt. Daarbij ligt de uiteindelijke aansprakelijkheid, als die aantoonbaar is, nog

steeds wel bij de aannemer. Maar het risico dat je neemt door schades snel af te handelen, hebben we op die manier met elkaar georganiseerd.

Met die stap hebben wij gemeend dat wij vanuit het belang van de excellentie in het omgevingsbeleid, de omgeving iets extra's hebben willen bieden ten opzichte van wat de normale praktijk is. Omdat het ook valt binnen de afspraken die we gemaakt hebben met de commissie-Hertogh, is er ook een dusdanig bijzondere situatie dat wij van mening zijn dat deze extra stap ook niet leidt tot jurisprudentie met precedentwerking voor andere infrastructurele projecten. Want dan zouden de gevolgen veel groter kunnen zijn.

Mocht een schade nou boven de 10.000 euro komen, dan is afgesproken dat de schade sowieso binnen twee weken door de verzekeringsexpert zal worden bekeken en dat daarnaast bewoners ondersteuning krijgen vanuit de Combinatie Herepoort waar het gaat over het proces richting de verzekeraars. Bij die ondersteuning hebben we ook afgesproken dat die geen rol zal spelen in de beoordeling, dus die is in die zin ook in staat om los van de beoordeling van de verzekeraar de bewoners te kunnen ondersteunen. Maar we moeten ook eerlijk zijn: het is wel de ondersteuning vanuit de Combinatie Herepoort. Wanneer wij de overeenkomst zo zouden zien dat we ook boven de 10.000 euro schade mee zouden nemen in die gezamenlijke risico's, dan treden we daarmee ook wel wat verder buiten die bijzondere positie die de commissie-Hertogh rechtvaardigt. Maar dan nemen we bovendien ook echt veel risico's mee het project in dan we dat doen voor schades onder de 10.000 euro. Nou, dat is de reden waarom wij hebben gezegd dat het goed is om daar wel een grens in te hebben. Want uiteindelijk blijft de aannemer daar wel verantwoordelijk voor. Maar om die reden hebben wij gekozen voor het beleid dat wij nu hebben en om die reden ontraden wij ook de motie van de SP.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Kan de gedeputeerde aangeven hoeveel meldingen er al gemaakt zijn? Zijn er überhaupt al schademeldingen geweest ten aanzien van de bouw van Ring-Zuid?

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Dat is mij niet bekend, ik heb daar geen aantallen van. Wat wel zo is, is dat natuurlijk van de grote werkzaamheden, waarvan we weten dat ze schade veroorzaken – namelijk het intrillen van de damwanden – nog moeten beginnen. Dus de kans op schade neemt in deze zomer wel toe op het moment dat we met het intrillen van de damwanden beginnen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Logisch dat u het misschien niet weet, omdat u stuurt op hoofdlijnen. Maar u stuurt vast ook op financiën. Weet u of die pot al aangesproken is?

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Nee. Misschien tot teleurstelling van u: ik zit niet dagelijks bij de projectorganisatie te kijken wat er precies in de financiën gebeurt. Daarvoor hebben we drie keer een T-rapportage, die wij u ook doen toekomen. Daarin zal dit soort gegevens ook staan. Maar ik heb die gegevens op dit moment niet.

De heer FRENAY (SP): Dank voor de gegeven antwoorden, die echter niet geheel tevreden stellen.

Kijk, mevrouw Gräper legt ons uit dat de constructie voor de kleinere schades al een extra service is naar de bewoners. Maar uiteindelijk – dat heb ik haar twee keer horen zeggen – gaat de aannemer alle schades vergoeden. Nou wordt mij niet duidelijk waarom die extra service zou moeten ophouden bij 10.000 euro. Wij willen hier helemaal geen discussie voeren over wie uiteindelijk die schade moet betalen. De veroorzaker moet de schade betalen. En als de veroorzaker zich daarvoor wil verzekeren, lijkt mij dat aan de veroorzaker zelf om daar keuzes in te maken. Waar het ons om gaat, en dat is het principiële punt, is dat burgers geconfronteerd met grote infrastructurele werken in hun omgeving, met de aannemer op zich liever niets te maken willen hebben. Die werken worden in gang gezet door ons, door overheden. Burgers hebben daar niet om gevraagd, ze hebben daar nauwelijks een stem in, het gebeurt. Als er dan onaangename dingen gebeuren in hun directe woonomgeving, dan vinden wij dat dan ook diezelfde overheid voor die burgers moet staan en ervoor moet zorgen dat die eventuele narigheid wordt opgelost. Uiteraard moet die eerst zoveel mogelijk worden voorkomen en als dat niet kan, dat moet het worden opgelost. Wie uiteindelijk die schade betaalt, lijkt mij een zaak tussen de overheid en de opdrachtnemer.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dat klinkt allemaal heel sympathiek. Maar vindt de SP van de motivering waarom de verantwoordelijkheid juist bij de aannemer ligt? Juist een aannemer kan misschien heel snel een bouwactiviteit doen die veel goedkoper is, veel meer risico met zich meebrengt, maar die nu wel uit zijn hoofd laat om te gaan doen, omdat hij verantwoordelijk is voor die

schade. Dat is het principe dat erachter zit. Wat u van dat principe? Vindt u dat wij dat los moeten laten? Dat de overheid altijd verantwoordelijk is voor alle infrastructurele werken?

De heer FRENAY (SP): Nou, dat is niet ons standpunt. De verantwoordelijkheid behoort te liggen waar de verantwoordelijkheid behoort te liggen. Als de aannemer fouten maakt, is hij daarvoor verantwoordelijk. Maar het punt dat wij hier proberen te maken, is dat als een derde partij – in dit geval dus een burger – daardoor in de misère komt, hij erop moet kunnen rekenen dat de overheid het voor hem opneemt. Daarom hebben wij ook die parallel getrokken met die aardbevingsschade. Wij vinden niet dat je als overheid afzijdig kunt blijven door te zeggen: “Nou, beste burger, u zoekt het zelf maar uit met die aannemer.” Wij zeggen ook niet dat de overheid die schade op zich moet nemen. In onze motie staat dat wij vinden dat er geen onderscheid moet zijn tussen grote en kleine schades. Dat is het punt. In alle gevallen moeten de burgers met dezelfde procedure te maken krijgen. Wij vragen het College of het daarvoor wil zorgen. Als het College met de aannemer afspraken kan maken die erop neerkomen dat grote en kleine schades gelijk worden behandeld en dat er geen onderscheid wordt gemaakt in procedures, hebben wij daar uiteraard alle vrede mee.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik hoor dus dat in principe wel blijft staan dat de aannemer, de veroorzaker, ook aansprakelijk is voor schade. Maar zonder onderscheid tussen bedragen onder en boven die 10.000 euro pleit u er eigenlijk voor om afscheid te nemen van deze coulanceregeling, die daarvoor bedacht is. Want dan wordt iedereen gelijk behandeld.

De heer FRENAY (SP): Nou ja, dat is een beetje flauw, natuurlijk. Want wij pleiten er natuurlijk niet voor om de regeling uniform te maken, zodat die voor iedereen slechter wordt. Ik bedoel, we willen die regeling uniformeren, zodat iedereen van de optimale regeling gebruik kan maken.

De VOORZITTER: De heer Schmaal, ten slotte.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ja, maar dan blijft toch even een beetje met het punt zitten hoe je dan dat risico neerlegt. Want als het risico dan daadwerkelijk bij de aannemer ligt – wat u zonet zei in uw beantwoording – dan zou het toch ook zo moeten zijn dat die aannemer een afweging kan maken welk risico hij wel of niet wil lopen en ook zich wel of niet daarvoor kan verzekeren? Wat is dan de rol van de overheid in dezen?

De heer FRENAY (SP): Het wordt al een beetje technisch en juridisch en ik wil ook eigenlijk niet in die wereld terechtkomen. Waar het ons om gaat is dat een burger schade heeft, veroorzaakt door een project dat plaatsvindt in opdracht van de overheid. Wij vinden dan dat die overheid tegen de burger moet zeggen dat als er problemen ontstaan, zij die dan voor hem oplossen. Punt. En hoe de overheid dat vervolgens doet en welke juridische constructies daarvoor nodig zijn, daar heb ik verder geen verstand van. Er zitten hier in huis denk ik heel veel mensen die daar wel verstand van hebben. Daar zijn natuurlijk oplossingen voor te vinden. Dat is natuurlijk net hetzelfde als in het aardbevingsdossier. Jarenlang heeft de overheid tegen de burgers gezegd dat ze bij de NAM moeten zijn. Tot we op gegeven moment in dit land tot het inzicht kwamen dat dat niet correct is. Toen is uiteindelijk de zaak in beweging gekomen en hebben we gezegd dat die schadeafhandeling publiek georganiseerd moet worden. Als er dan bepaalde aansprakelijkheden achter vandaan komen, dan is het aan de overheid om die te verhalen op de partijen die daarvoor aansprakelijk zijn. Zo'n constructie zouden wij ook bij dit soort grotere projecten graag verwezenlijkt willen zien.

De VOORZITTER: Ik denk dat uw positie helder is. Gaat u door.

De heer FRENAY (SP): Ik ben klaar. Maar ik had nog wel een paar aanvullende vragen gesteld, maar volgens mij heeft mevrouw Gräper daar nog geen antwoord op gegeven. Ik weet niet of dat van u mag?

De VOORZITTER: Nou, ik zei het op de vriendelijkst mogelijke manier. Maar ik vond eigenlijk dat de staart van uw betoog niet aansloot bij het karakter van uw motie en daarmee buiten de orde was. Dus ik vond het wel dat de gedeputeerde liever een ander moment kiest om die vragen te beantwoorden.

De heer FRENAY (SP): Ik begrijp dat wij daar dus nog even op moeten wachten, op die antwoorden.

De VOORZITTER: Als u op een ander moment over die kwesties een debat wilt, dan kunnen op dat moment die vragen weer centraal staan. Hier staat centraal de vraag in uw motie en daarom heet een motiedebat. Dat moeten we liever niet te breed maken. Dus zullen we het zo eens doen?

De heer FRENAY (SP): Dank u voor deze wijze les, voorzitter.

De VOORZITTER: Graag gedaan. Ik kijk naar de fractie van GroenLinks of daar behoefte is aan woordvoering. De heer Nolles.

De heer NOLLES (GroenLinks): Ik wou van de gelegenheid gebruikmaken om te zeggen dat het algemene idee achter de motie, dat de overheid achter de burgers staat die schade hebben, ons zeer aanspreekt. Maar in deze situatie, waarin een aannemer al aan het werk is – weliswaar in opdracht van de Stuurgroep – zien wij, zonder de argumenten van de gedeputeerde te herhalen, geen mogelijkheden om tussen nu en gisteren alsnog zo'n regeling in het leven te roepen. Want het project is nu al aan de gang en over een week wordt de weg afgesloten en gaan die intrilwerkzaamheden al beginnen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Op zich klinkt de motie heel sympathiek. Maar volgens mij moeten we een aantal dingen niet door elkaar halen. Als wij de NAM en het Rijk in het aardbevingsdossier vergelijken met geplande infrastructurele werken inclusief vooropnames en risico's die bij een commercieel aannemersbedrijf liggen met een commerciële verzekeraar, die ook zelf de risico's moet afwegen over wat wel of niet plaats gaat vinden, dan vinden wij dat de vergelijking een beetje mank gaat. Want wij vinden dat het risico ook volledig moet liggen bij de partij die het werk uitvoert en dat geeft ook de SP aan. In dit geval is dat bij de aannemer. Op het moment dat de opdracht is gegeven en hij dus aan het werk is gezet, gaan we mee met de redenering die ook in dit huis gevolgd wordt. Dus moet hij ook zelf de risico's gaan afwegen bij het proces van bouwen. Vooropnames zijn heel belangrijk, die gebeuren al met behulp van foto's. Meestal komen ze ook te liggen bij de notaris. Na die tijd vinden er nog checks plaats, dus wat ons betreft is de motie wel heel sympathiek, maar zullen we er niet in meegaan.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Straks gaan ze los bij de Ring-Zuid: de damwanden worden geplaatst, een gecompliceerde megaklus waarvan we nog maar af moeten wachten of die klus succesvol zal worden afgerond. Grondwaterstromen, problemen bij het ontgraven, schade aan de omliggende bebouwing, problemen met bekisting, et cetera, et cetera. Mocht een en ander tegenzitten – dat is meer regel dan uitzondering als het de Ring-Zuid betreft – wat is dan voor het College plan B, dat voorkomt dat er schade aan omwonenden wordt veroorzaakt? Want er moet toch een plan B mogelijk zijn dat die schade kan voorkomen? Heeft het College daar wel een standpunt over? Heeft dit College daar wel over nagedacht? Komt dit wel aan de orde of blijft men gewoon vasthouden aan het strakke werkschema waarin College, aannemer en Rijkswaterstaat zich hebben geconformeerd? Dat is wat omwonenden bezighoudt, dat is wat steeds meer Statenleden bezighoudt en daar zou toch ook ruimte voor moeten zijn.

Ik hoor net van de gedeputeerde dat de aannemer verantwoordelijk is voor alle schade die wordt veroorzaakt en dat hij ook alle claims zal betalen. Maar is dat wel zo? Want er kan natuurlijk ook de situatie ontstaan dat dat niet zo is en dat de provincie wordt aangekeken. Is daar ook over nagedacht? Graag een reactie van het College. Dat zou ook een plan B rechtvaardigen naar mijn idee.

De heer BAKKER (VVD): De heer Van Kesteren heeft het over problemen met de Zuidelijke Ringweg en dat het maar de vraag is of het allemaal goedkomt. Is dat nu niet juist de reden om de verantwoordelijkheid voor de schade bij de aannemer neer te leggen en niet bij de opdrachtgever? U geeft juist zelf een reden aan om die te laten waar die moet zijn. Bent u dat met mij eens?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, maar de heer Bakker is ook al van begin af aan hierbij betrokken en hij weet ook dat het juridisch gesteggel nu even geparkeerd is door de commissie-Hertogh. Maar ik heb ook al eerder aangegeven dat dat straks weer als een boemerang terugkomt als het budget op is, als de stroppenpot leeg is. Dan kun je wel zeggen dat het bij de aannemer ligt, maar dat is een theoretisch verhaal. De praktijk zal uitwijzen dat die aannemer dat niet zal doen en dat het een juridisch gevecht zal worden als die potjes leeg zijn. Dat weet u ook.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat er verder geen behoefte is aan een woordvoering. Dan geef ik het woord weer aan gedeputeerde Gräper namens het College.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Nog een paar vragen waar ik graag namens het College antwoord op geef. Maar misschien, om met de hoofdvraag te beginnen. We hebben in de commissie al met elkaar gedeeld dat het een politieke keuze is. De vraag of je bij een project inzake een infrastructureel werk de verantwoordelijkheid voor afhandeling van schade of dat je daar zelf als overheid de verantwoordelijkheid voor draagt, is uiteindelijk een politieke keuze die je met elkaar maakt. Ik heb aangegeven in mijn eerste termijn wat de afweging voor ons College is om de verantwoordelijkheid bij de aannemer neer te leggen. Maar de SP heeft gelijk dat er ook een keuzemogelijkheid is om dat als overheid naar je toe te trekken en daar bijvoorbeeld ook in je risicoreservering rekening mee te houden of daar anderszins mee om te gaan.

Het is wel zo dat op het moment dat je die keuze zou willen veranderen in een lopend traject – de Ring-Zuid is immers al een lopend traject – het natuurlijk wel wat ingewikkelder is. Dus op het moment dat de SP graag voor alle schade ‘gelijke monniken, gelijke kappen’ wil – de heer Schmaal wees daar denk ik ook al terug op – dan kunnen we eigenlijk niets extra’s bieden. Want volgens het lopende contract zoals dat allang is ingegaan, ligt die verantwoordelijkheid bij de aannemer. Dan hebben we inderdaad ‘gelijke monniken, gelijke kappen’ voor alle schadegevallen, maar het is de mening van dit College dat we graag, ook met de visie van de commissie-Hertogh in het achterhoofd, in gevallen tot 10.000 euro iets extra’s willen doen. Maar dat heeft al wel degelijk risico’s. Het is namelijk zo dat de aannemer altijd verantwoordelijkheid heeft bij schade. Maar bij het snel en adequaat afhandelen volgens de nieuwe methode tot 10.000 euro slipt er vast en zeker een aantal gevallen tussendoor, waarbij de aansprakelijkheid daarna minder duidelijk is en waar je dus vanuit de risicoreservering van het alliantiefonds gezamenlijk een risico gaat dragen. Nou, dat is precies ook waarom wij als College dat tot 10.000 euro graag doen, want daarmee kunnen we die excellentie op dat omgevingsbeleid voeren. Maar boven de 10.000 euro heeft dat een bepaald risicoprofiel waarvan wij vinden dat dat bij de aannemer moet blijven liggen. Daar willen wij geen gezamenlijke verantwoordelijkheid in dragen. Dat is een keus, maar dat is wel onze keus daarin.

Of dat betekent dat we dat in de toekomst anders doen? Ja, ik heb aangegeven dat wij als College van mening zijn dat het verstandig is om die verantwoordelijkheid bij de aannemer neer te leggen. Maar dat is wel een keuze aan het begin van elk traject hoe je daarmee moet omgaan.

Wat doen wij om schade te voorkomen? Volgens mij was het de SP-fractie zelf die ook een aantal dingen noemde hoe je kunt kijken naar hoe die schade is te voorkomen. Wij hebben met elkaar de afspraak gemaakt – en die verantwoordelijkheid ligt ook bij de aannemer – om daar op een goede manier naar te kijken en dat ook nadrukkelijk met de bewoners te doen. We hebben ook gezien dat bij de werkzaamheden die tot nu toe hebben plaatsgevonden, bijvoorbeeld de sloopwerkzaamheden, het aantal klachten heel erg meeviel. In de wetenschap dat je altijd in de directe leefomgeving van de mensen dit soort werkzaamheden uitvoert, maar het is een punt waar we ook in de toekomst vanuit diezelfde excellentiebehoefte buitengewoon alert op zullen zijn.

Daarnaast stelde de PVV-fractie de vraag of er ook schade aanrekenbaar is aan de provincie. Daarin haalde u feitelijk de discussie over wat de kosten van de vertraging zijn en hoe daar met elkaar de afwegingen in genomen worden, door elkaar met het aansprakelijk zijn voor schade. Het ene ligt gewoon juridisch vast: de aannemer is verantwoordelijk voor de afhandeling van de schade. Daar is ook geen discussie over met de aannemer, daar is ook geen twijfel over. Maar het gaat over schadeafhandeling als gevolg van de werkzaamheden. Waar wij met elkaar nog steeds van gedachten over aan het wisselen zijn – daar hebben we volgens mij in deze zaal meerdere malen uitgebreid met elkaar over gesproken – is over hoe we omgaan met de vertragingkosten. Dat is een ander onderdeel van het contract. Dat gaat over wie er verantwoordelijk is voor die vertraging. Nou, over die discussie zijn we op dit moment in gesprek en daarvan heb ik u toegezegd dat ik daar voor het eind van het jaar op terug zou komen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik hoor de gedeputeerde het nu continu hebben over ‘aannemer, aannemer, aannemer’, dus dat de verantwoordelijkheid bij de aannemer ligt. Nou wordt er een infrastructureel project uitgevoerd en er dreigt schade voor omwonenden. Heeft een overheid dan ook niet een verantwoordelijkheid voor de veiligheid om dat te voorkomen? En is het dan niet zaak om niet alleen verantwoordelijkheid bij de aannemer neer te leggen, maar ook creatief te zijn en misschien ook eens te overwegen hoe we in de toekomst die schade kunnen voorkomen. Dit om het plan wellicht op bepaalde punten bij te stellen? Ik merk een heel starre houding bij zowel College als Rijkswaterstaat als aannemer, die gewoon blijven doorgaan op deze weg, terwijl continu blijkt dat

zaken misgaan, dat er schade ontstaat en dat omwonenden daar niet gerust op zijn. Ook steeds meer Statenleden zijn daar niet gerust op.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Over dit type en de omvang van dit infrastructurele werk heb ik geen wetenschappelijke cijfers. Maar ik durf de stelling wel te poneren dat er geen werkzaamheden van deze omvang zijn die geen schade in de omgeving hebben veroorzaakt. Op het moment dat je in de omgeving dingen doet bij type en omvang van dit soort werkzaamheden, dan gebeurt daar ook iets in de omgeving. Dat is ook precies de reden waarom we met elkaar kijken naar de nulmeting en het snel afhandelen van schades – daar is ook jurisprudentie van op dit punt. Dat we er alles aan moeten doen om die schades te voorkomen? Volledig met u eens. En een van de instrumenten die we daarvoor hebben is de aannemer aansprakelijk stellen voor die schade, omdat daarmee een natuurlijke prikkel bij die aannemer zit om zo min mogelijk hinder en schade te veroorzaken.

Maar wat u probeert in te brengen – en ik snap dat, want u bent altijd tegenstander geweest van de Zuidelijke Ringweg in deze vorm – is of wij niet op een andere manier naar die Ringweg moeten kijken. Maar dat is een ander type discussie dan wij hier op dit moment met elkaar voeren. Het is denk ik gebruik dat wij als College een uitspraak van uw Staten proberen uit te voeren. Uw Staten hebben ermee ingestemd dat wij op deze wijze een ringweg aanleggen. Het aanleggen van een ringweg kost veel tijd. U kunt dat dan 'halstarrigheid' noemen, maar ik noem dat gewoon uitvoering geven aan een besluit dat uw Staten met elkaar hebben genomen om een ringweg aan te leggen. Wij zorgen ervoor dat die ringweg aangelegd wordt.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Dan zou ik toch nog het volgende onder de aandacht willen brengen. We hebben het hier over kans op schade voor de omwonenden. Ik ben van mening dat dat opgezocht wordt – moedwillig – terwijl er gewoon andere mogelijkheden zijn. Dan heb ik het er niet over dat we een andere ringweg moeten bouwen, maar er zijn zoveel deskundigen die aangeven: Doe het niet, want er zijn zoveel complicaties te verwachten. Dan is het toch de kop in het zand steken als je daar niet gevoelig voor bent en je dat niet voorkomt? Dat laat onverlet dat die ringweg er moet komen: daar zijn wij ook helemaal voor.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Ja, ik heb niet het gevoel dat wij moedwillig bezig zijn om schade te veroorzaken. U hebt daar een ander beeld bij, maar dat is dan de wil waarmee je soms met een andere blik naar de zaken kijkt. Ik heb niet die indruk, dus ik herken dat beeld niet.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Dan zijn we nu aan het eind van de beraadslagingen en dan denk ik dat we nu gaan kunnen stemmen over de ingediende motie.

Ik kijk even rond of er behoefte is aan het afleggen van een stemverklaring. Dat is niet het geval. Dan kunnen we gaan stemmen. Aan de orde is de motie met nummer 69, 'Gelijke behandeling kleine en grotere schades'. Dames en heren, er zijn 15 stemmen voor deze motie uitgebracht van de fracties van de SP, de PVV, de Partij voor de Dieren, Forum voor Democratie, 50PLUS en de Partij voor het Noorden. Daartegen hebben 28 leden gestemd van de fracties van het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, Groninger Belang, de PvdA en VVD. Dat betekent dat de motie is verworpen.

E. Geschiedenis Provinciale Staten van Groningen (motiedebat op verzoek van de fractie van de ChristenUnie)

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Mijn voornemen is om u niet te lang van de borrel en het zomerreces af te houden, maar het kort te houden.

Een jaar geleden namen onze Staten hier in deze zaal een motie aan om een commissie in het leven te roepen om voor te stellen hoe de geschiedenis van onze Staten onderzocht kon worden. Want als je weet waar je vandaan komt en als je weet wat je geschiedenis is, weet je ook beter wat je rol en taak is. Dat is voor onze Staten niet anders.

De fractie van de ChristenUnie is dankbaar voor het werk dat de Commissie Geschiedschrijving heeft gedaan om de voorliggende voordracht op te stellen. In deze voordracht wordt voorgesteld om onderzoek te laten verrichten door de Rijksuniversiteit Groningen en een doorwrocht boekwerk van 400 pagina's samen te laten stellen. Aangevuld met een budget voor *spin-off* kost het onderzoek naar de geschiedenis van de Staten 350.000 euro. U mag het best weten: de fractie van de ChristenUnie vindt dit een fors bedrag. Ter vergelijking zou ik met name nieuwe Statenleden eens willen adviseren te kijken in de subsidiestaat die in elke Jaarrekening is

opgenomen. Elk jaar staan er vele instellingen, vrijwilligersorganisaties en bedrijven genoemd, die met veel kleinere bedragen prachtige dingen doen met grote maatschappelijke impact. Daarom is de ChristenUnie er ook op gebrand om te zorgen dat de uitgaven voor dit onderzoek maximale maatschappelijke impact hebben. Dat we er zeker van dat we straks niet een boekenkast vol met relatiegeschenken hebben, maar dat het ook wat oplevert voor de Groningers.

In de voordracht staan al enkele belangrijke voorbeelden. Voorbeelden van dingen die ervoor zorgen dat dit onderzoek alle Groningers ten goede komt. Voor de ChristenUnie zijn het die dingen die deze voordracht de moeite waard maken. U noemde het al: het betrekken van scholieren en studenten en zorgen dat de resultaten van het onderzoek voor veel meer Groningers toegankelijk worden. Daarom dienen we samen met de SP, het CDA, D66, de PVV, de Partij voor de Dieren en 50PLUS de volgende motie in.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 70, 'Samen geschiedenis schrijven'. Deze motie is ingediend door de fractie van de ChristenUnie, mede namens de fracties van CDA, D66, de Partij voor het Noorden, SP, de Partij voor de Dieren en 50PLUS:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2019,
Constaterende dat

- Provinciale Staten op 11 juli 2018 heeft besloten een commissie in het leven te roepen om te onderzoeken hoe de geschiedenis van de Provinciale Staten van Groningen voor een zo breed mogelijk publiek toegankelijk kan worden gemaakt;
- de commissie een voordracht heeft gemaakt om opdracht te verlenen aan de Rijksuniversiteit Groningen voor het onderzoeken en publiceren van de geschiedenis van de Staten;

Overwegende dat

- de presentatie van dit onderzoek vele mogelijkheden biedt voor projecten en samenwerking met basisscholen, middelbare scholen, MBO-instellingen en het hoger onderwijs;
- door gebruik te maken van film of een website en door aan te sluiten bij bestaande initiatieven over de Groninger geschiedenis een groter publiek bereikt kan worden;
- bovenstaande aandachtspunten van grote meerwaarde zijn, maar in de voorliggende voordracht slechts beperkte aandacht krijgen;

Besluiten dat

1. studenten en scholieren intensief betrokken moeten worden bij de presentatie van het onderzoek van de geschiedenis van onze Staten;
2. de uitkomsten van het onderzoek ook digitaal en in samenwerking met bestaande initiatieven voor zoveel mogelijk mensen op een aantrekkelijke wijze toegankelijk zal worden gemaakt;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): De genoemde dingen in de motie – laat ik dat benadrukken – staan ook al in de voordracht. Maar juist omdat wij dat zo belangrijk vinden in deze voordracht en die nog maar beperkt is uitgewerkt, vonden wij het nodig die met deze motie extra te onderstrepen.

De heer VISSER (voorzitter Commissie Geschiedschrijving Provinciale Staten): Ik had me eerlijk gezegd niet op een *maidenspeech* voorbereid en ik zal de Staten niet vergasten met wat ik in 2011 allemaal heb gezegd. Dat kunt u in de Handelingen terugvinden.

Toch één spreuk, ik vind hem mooi: '*Tempus valet, tempus volat, tempus velat*.' Dat betekent niets anders dan dat de tijd eigen kracht en betekenis heeft, de tijd vliegt en de tijd ook verhuult. Juist die drie dimensies liggen ten grondslag aan het initiatief dat we Statenbreed hebben genomen.

Wat de heer Geijtenbeek namens de andere indieners van de motie inbrengt, dekt exact de betekenis van een lijn – ik roep dat toch even in herinnering – die al denk ik 25 juni 2014 in en door onze Staten wordt beproefd. Vorig jaar rond deze tijd hadden we een unaniem aangenomen motie waarin juist dit aspect, dat u nog eens wilt benadrukken met elkaar, sterk naar voren komt. Ik kan niet anders dan tevreden zijn dat u dat nog een keer onderstreept wat op pagina 3 van de voordracht overigens al uitstekend verwoord is. Een motie heeft echter zeggingskracht en dat is ook een van de redenen geweest waarom ik niet in de bestaande tekst heb willen wroeten en veranderen. Want het was namens een commissie die ik daarbij niet meer kan raadplegen. De motie die voorligt, kan ik eigenlijk alleen maar onderstrepen. Het is een uitstekende uitdrukking van wat wij met elkaar beogen. [Applaus voor de *maidenspeech* van de heer Visser.]

De heer NOLLES (GroenLinks): Dit is een voorstel voor een geschiedschrijving. Wat ons betreft kan die geschiedschrijving beginnen voor 1814, want toen brak toch een beetje een saaie periode aan. Ons Statenlid, de heer Spandau, dichter en liefhebber van het Nederlands volkslied, romantisch, zette

zich een beetje af tegen de Verlichting. Het was toch een beetje een heel brave periode die aanbrak. Hij was een populaire schrijver in die tijd: waardeloze poëzie, maar dat zegt veel. Wat ons betreft begint die geschiedenis dus iets eerder. Maar daarover ga ik geen motie indienen.

De motie die nu voorligt, zullen wij ondersteunen. Vooral op het punt van breed beschikbaar maken van de uitkomsten van het onderzoek, zwaar aangezet zodat het voor veel mensen leuk en interessant is om te lezen. Ik denk dat dat punt heel erg belangrijk is om te benadrukken. Het gaat er niet om om de universiteit te subsidiëren. Het gaat er ook niet om en het gaat ons eigenlijk ook niet helemaal aan – daarom dienen we de motie ook niet mede in – om de universiteit te gaan vertellen hoe zij dat onderzoek moet gaan uitvoeren en door wie. Of die medewerkers jonger of ouder zijn, studenten of afgestudeerden zijn, maakt ons in die zin niet uit. Het moeten de besten maar zijn.

Succes met het onderzoek wat ons betreft.

De heer VULPES (VVD): Vandaag ligt er een voordracht voor voor het opstellen van de geschiedschrijving van het provinciaal bestuur van Groningen. Geschiedenis was voor mij een van de leukste vakken op school. Dat had vooral te maken met het feit dat ik een geschiedenisleraar had die in staat was om geschiedenis echt tot leven te brengen en met mijn eigen interesse in het vak.

De oorsprong van mijn eigen geschiedenis ligt in twee landen: Italië, waar mijn vader vandaan komt, en Nederland, mijn geboorteland en dat van mijn moeder. Als dochter van een gastarbeider ben ik opgegroeid tussen verschillende culturen. Dat was voor mij en mijn zus heel gewoon. Maar nu ik erop terugkijk, was dat eigenlijk wel heel bijzonder. Hier heb ik gezien dat het leren van de Nederlandse taal en de Nederlandse gebruiken niet voor iedereen een natuurlijk gegeven was. Terwijl dit voor een goede integratie juist essentieel is. Mijn moeder zette zich met name in om anderen hierin te ondersteunen. Tweektaligheid was bij ons belangrijk, maar het belangrijkste was toch wel dat wij de Nederlandse taal goed beheersten. Integratie en omarmen van de Nederlandse gebruiken zijn voor mij heel erg belangrijk. Dit kan ook bestaan naast de gebruiken van het land van herkomst.

Juist daarom is de VVD met haar kernwaarden een goede partij voor mij: vrijheid om te zijn wie je bent, waar je ook vandaan komt. Verantwoordelijkheid: mensen helpen die zichzelf niet kunnen redden. Verdraagzaamheid: iedereen in zijn of haar waarde laten, ook al begrijp je het soms niet. Sociale rechtvaardigheid: goede zorg en gelijke kansen voor iedereen, Gelijkwaardigheid waar je ook vandaan komt: iedereen heeft gelijke kansen.

En nu terug naar de geschiedenis van de Staten. Wij als VVD zijn blij met deze voordracht, waarin op wetenschappelijke wijze aandacht wordt besteed aan de geschiedenis van het provinciaal bestuur vanaf 1814. Geschiedenis is een mooi thema, omdat hiermee in kaart wordt gebracht hoe het bestuur van de provincie Groningen zich de afgelopen 200 jaar heeft ontwikkeld tot het punt waarop we nu zijn. Voorwaarde is voor ons wel dat deze geschiedenis op beeldende, interessante en toegankelijke manier wordt vastgelegd voor het nageslacht. De toegankelijkheid van de geschiedenis wordt geborgd door het aanstellen van een provinciale medewerker. Daarnaast is het ook belangrijk dat studenten, scholieren en onderwijsinstellingen betrokken worden bij de presentatie. Aansluitend bij bestaande initiatieven en digitale toegankelijkheid zijn hierin essentieel.

De voordracht die nu hier voorligt, zullen wij dan ook ondersteunen. [Applaus voor de *maidenspeech* van mevrouw Vulpes.]

De heer DE WIT (CDA): In de commissievergadering van 19 juni heeft het CDA al uitgesproken het voorstel onderzoek te doen naar de geschiedenis van de Provinciale Staten, te steunen. Tijdens deze commissie hebben wij er ook op aangedrongen om jonge academici bij het onderzoek te betrekken en om ook jongeren te betrekken om de gewenste *spin-off* te bewerkstelligen.

In de motie van de ChristenUnie, die wij als CDA mede hebben ingediend, zien wij de bevestiging van wat er in de commissie is besproken.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Besluitpunt 2 in de motie is natuurlijk helemaal goed. 'Goed toegankelijk', want waarom zou je het dan anders gaan opschrijven als het niet goed toegankelijk zou zijn?

Bij punt 1 dachten we nog wel even: 'moeten' scholieren en studenten erbij betrokken worden? Dat is wel een iets andere verplichting. Maar dan ga ik mee met de woordvoering van de heer Nolles, die zegt dat het niet uitmaakt of studenten oud of jong zijn, als het onderzoek maar plaatsvindt. Dus wat dat betreft zullen we ook positief stemmen over dit voorstel.

De VOORZITTER: Ik constateer dat er verder geen behoefte is aan woordvoering. Ik kijk naar de heer Visser. Hij krijgt het woord.

De heer VISSER (voorzitter Commissie Geschiedschrijving Provinciale Staten): Ik heb slechts één behoefte en dat is een kleine nuance aan te brengen bij de observatie van de heer Nolles. Namelijk dat het bedrag naar de RUG zou gaan en ook binnen de universiteit zou blijven. Nee, in het voorstel voert de RUG een zekere coördinatie bij het proces. Het is juist zeer de bedoeling dat er ook jonge historici en ook van buiten de universiteit een kans krijgen. Dus het zijn niet per se medewerkers van de RUG die het onderzoek uitvoeren. Dat kunnen ook zeer wel deskundigen zijn van andere instellingen of zelfstandig werkende historici of mensen die vergelijkbare competenties hebben.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Daarmee is denk ik alles gezegd wat er op dit moment gezegd moet worden. Ik zou dan ook de beraadslagingen willen sluiten en de motie in stemming willen brengen.

Het gaat hier om motie met nummer 70, 'Samen geschiedenis schrijven'. Er zijn 40 stemmen uitgebracht voor de motie van de fracties van 50PLUS, het CDA, de ChristenUnie, D66, Forum voor Democratie (twee leden), GroenLinks, Groninger Belang, de Partij voor het Noorden, de Partij van de Arbeid, de PVV, de Partij voor de Dieren, de SP en de VVD. Er zijn drie stemmen tegen van drie leden van de fractie van Forum voor Democratie, zodat de motie is aanvaard.

Dan kunnen we nu door naar de voordracht zelf. Er zijn 40 stemmen uitgebracht voor de voordracht van de fracties van 50PLUS, het CDA, de ChristenUnie, D66, Forum voor Democratie (twee leden), GroenLinks, Groninger Belang, de Partij voor het Noorden, de Partij van de Arbeid, de PVV, de Partij voor de Dieren, de SP en de VVD. Er zijn drie stemmen tegen van drie leden van de fractie van Forum voor Democratie, zodat ook de voordracht is aanvaard.

4. Hamerstukken

A. Voordracht Nota Grondbeleid, 18 juni 2019

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

B. Voordracht Zienswijze Begroting NRK

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

C. Voordracht Financiering Grondaankopen N33-Midden

Mevrouw VOERMAN (PvdD): De Partij voor de Dieren is tegen meer asfalt, dus zal dan ook tegen deze voordracht stemmen.

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten, waarbij de fractie van de Partij voor de Dieren wordt geacht tegen te hebben gestemd.

5. Ingekomen brieven

A. Ingekomen brieven van Gedeputeerde Staten

-

B. Ingekomen brieven van derden

-

6. Notulen voorgaande vergaderingen van 27 mei en 29 mei 2019

Ongewijzigd vastgesteld.

7. Sluiting

De VOORZITTER: En dan ga ik nog vlak voor het einde een paar dingen tegen u zeggen vanachter het kathedr. Hebt u nog heel even?

De heer PAAS (Commissaris van de Koning): Voordat we een glas drinken op de zomer en een beetje op de samenwerking van de afgelopen tijd, wil ik kort iets zeggen. Als ik het heel kort zou willen doen, dan zou ik zeggen: "Het waren drie fantastische vergaderingen." Dan zeg ik niets verkeers. Want de kop is eraf, de eerste vergaderingen zitten erop, de meeste maidenspeeches zijn geweest en die smaken naar meer. En soms is het ook even zoeken. Voor iedereen: voor de routiniers, want er zijn nieuwe collega's, dingen die net weer een tandje anders gaan, er zijn natuurlijk nieuwe Statenleden voor wie behoorlijk veel nieuw is. En volksvertegenwoordiger word je door veel vlieguren te maken, door het woord te voeren, door een motie in te dienen, door daar steun voor te zoeken bij andere fracties, door schorsingen aan te vragen als dat nog niet helemaal geregeld is, door nog een keer schorsing aan te vragen als dat nog steeds niet helemaal geregeld is. Kortom: door het politieke handwerk uit te voeren waarop dit gebouw is gebaseerd en zoals je dat hier kunt doen.

Dat is, dames en heren, een ontdekkingsreis. Het mooie is: die maken we samen. Qua samenstelling zijn de Staten behoorlijk vernieuwd. Het gaat vanzelf weer over, maar zijn zij ook behoorlijk verjongd. Er waren dus in de afgelopen maanden – af en toe markeerden we ze als historische momenten – heel veel 'eerste keren' voor ons. En van eerste keren wordt altijd gezegd dat je onzekerder was dan ooit en geweldig zenuwachtig. Dat was lang niet bij iedereen te merken. Maar dat was nog niet echte routine. Het scheelt enorm dat er een heel zorgvuldig voorbereid introductieprogramma was. Het scheelt ook enorm dat u daar vrij massaal aan deelgenomen hebt. Want dat staat ook nog altijd te bezien, maar als je verkozen bent, kun je lijden aan het misverstand dat je het dan allemaal al wel weet omdat je bent verkozen. Gelukkig leed u daar niet aan, het was een programma dat kennis en vaardigheden overdroeg. Ja, de rest is dan dat je terug kunt vallen op de ervaring die al in het midden van de Staten is. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar ik merk altijd weer dat de Statenleden daarin ook weer bij collega's van andere partijen hartstikke collegiaal zijn, nooit te beroerd zijn om een eindje erin mee te denken hoe het dan wél zou kunnen.

Maar natuurlijk waren het 'drie fantastische vergaderingen'. Er was ook een Statenperiode voordat u begon in deze samenstelling en voor ongeveer de helft van deze deelnemers kan ik zeggen dat het een periode was waaraan u nog hebt deelgenomen. Als ik me beperk tot de periode van januari 2018 tot maart dit jaar, dan kan ik niet anders dan tot een bepaalde conclusie komen. Ik had al een vooroordeel dat die conclusie een bepaalde richting op ging, maar die werd ook echt door feiten onderbouwd, namelijk dat Statenleden echt heel hard werken. Even wat cijfers. De Staten hebben in dat tijdvak zo'n 60 uur besteed aan vergaderingen van Provinciale Staten. Ze namen in die tijd 71 besluiten, dienden 148 moties in en daarvan werden er 41 aangenomen. Verder hebben in diezelfde periode de Staten 80 uur besteed aan het vergaderen in de commissies. Aan het College werd 104 maal een schriftelijke vraag gesteld. Overigens ook even namens de Staten waardering aan het College dat die dan ook weer best vaak tijdig werden beantwoord. Ook in de nieuwe samenstelling hebben de Staten alweer de nodige vragen gesteld.

De kop is eraf, het smaakt naar meer. Want aan inzet, aan hartstocht, aan strijdbaarheid, aan persoonlijke verhalen die motiveren wat je hier komt doen, ontbreekt het hier in de Staten niet. De drijfveren zijn duidelijk: we willen allemaal, gemotiveerd door verschillende beginselen en in de gaten gehouden door verschillende achterbannen, in essentie hetzelfde, al geven we dat verschillend vorm – gelukkig maar. Dat is de beste keuzes maken voor de inwoners. Dat gaat nooit vanzelf, dat is hard werken, zeker vlak voor een reces. Het seizoen van de politieke ongelukken, van de vergaderingen waarin de grootste kans is dat je elkaar niet goed verstaat omdat je moe bent en dus van de vergaderingen waarin de irritaties het hoogst oplopen, zijn die ene vlak voor de zomervakantie – nou, dat viel mee vandaag – en die ene vlak voor Kerst, als iedereen eigenlijk hartstikke moe is.

Ik weet niet hoe het u is vergaan, maar er moest nog verschrikkelijk veel: gesprekken, vergaderingen, bijeenkomsten, telefoontjes. Mijn agenda zat zo ongeveer vacuüm en ik vermoed bij u hetzelfde. U hebt vaak niet maar één baan, maar u hebt naast uw dagelijkse werk nog een zwaar uit de hand gelopen hobby, namelijk deze. En dan noemen wij uw baan vanuit ons perspectief – dat is veelzeggend – op de website een ‘nevenfunctie’. Ik kan me best voorstellen dat u dat anders ervaart en dat is hartstikke druk. Want overal moet het politieke jaar nog even af.

Daarom is het heerlijk om de komende weken even uit te rusten, om te kunnen lummelen in de schaduw van een boom, om te slenteren over een boulevard, om te hangen in een luie stoel, om vooral geen Statenstukken te lezen, om lekker en rustig te eten en om aan het eind van een zonnige dag, net als de dichter Leonard Nolens te kunnen zeggen: *‘Weer niks gedaan / Dan dit geluk dat mij wordt aangedaan.’*

Ik wens u allen een heel fijne vakantie en ik drink daar straks graag een glas met u op.

De VOORZITTER: De vergadering is gesloten.

